

Ramon Llull · Taula General

Transcripció de Núria Mañé
Edició electrònica de Sadurní Martí

Edició electrònica de la *Taula general* (Tunis-Nàpols, setembre de 1293-gener de 1294) de Ramon Llull, text establert per Salvador Galmés a *Obres de Ramon Llull*, vol. XVI (Palma de Mallorca, 1932). Galmés va reproduir amb gran fidelitat el text del manuscrit 1103 de la Biblioteca Pública de Palma, copiat no gaire després de la composició de l'obra pel prevere Guillem Pagès.

[Albert Soler](#), gener de 2008

TAULA GENERAL

DEUS bo! En vertut de ta gran bonea comensa la TAULA GENERAL de totes sciencies.

Del pròlec

SO per que aquesta TAULA es general, es quar es de generals comensamens e de generals regles e questions; e la entenció per que aquesta TAULA conpilam, es per so que-n ella demostram abreujadament la manera de l'Art inventiva e amativa, e la manera per la qual pot esser feta l'Art memorativa, la qual es necessaria assaber. Enquara, que per aquesta TAULA hom pot aver en breu de temps conexensa de les sciencies necessaries en aquest mon, e l'enteniment pujar en aquells graus en que les natures secretes ateny artificialment, segons termens naturals.

¶ Los comensamens d'aquesta TAULA son .xviiij., los quals son: bonea, granea, eternitat o duració, poder, saviea, volentat, vertut, veritat, gloria diferencia, concordansa, contrarietat, comensament, myjà, fi, majoritat, egualtat, minoritat.

¶ Moltz son los altres comensamens generals, axí com justícia, perfecció, e los altres; mas totz poden esser aplicatz als .xviiij. ditz comensamens, e la manera d'aquells pot hom tenir segons la pràctica dels .xviiij. comensamens, en axí com justícia qui es bona e gran, e axí dels altres comensamens generals.

¶ Pot hom enquara aplicar als .xviiij. comensamens generals, totes causes, axí com Deus qui es bo e es gran e eternal, e àngel qui es bo e gran e durable, e enaxí de les altres causes senblans a aquestes.

¶ Es enquara esta sciencia general, per so cor es de .x. regles generals, a les quals pot hom aplicar totes causes, e asò metex de .x. questions generals. Aquestes .x. regles generals e .x. questions son significades sotz aquestz .x. vocables, so es assaber: possibilitat, quiditat, materialitat, formalitat, cantivitat, calitivitat, temporalitat, loqualitat, maneralitat, estrumentalitat. La primera regla e primera questió estan significades per lo primer vocable, e la segona regla e la segona questió per lo segon vocable, e enaxí, per orde, dels altres.

¶ En aquesta TAULA cové esser alfabet de sos comensamens generals regles e questions, e cové que hom los sapia de cor:

- b. significa bontat, diferencia, primera regla e primera questió;
- c. significa granea, concordansa, segona regla e segona questió;
- d. significa eternitat o duració, contrarietat, tersa regla e tersa questió;
- e. significa poder, comensament, quarta regla e quarta questió;
- f. significa saviea, mijà, quinta regla e quinta questió;
- g. significa volentat, fi, .vj.^a regla e .vj.^a questió;
- h. significa vertut, majoritat, .vij.^a regla e .vij.^a questió;
- i. significa veritat, egualtat, .viiij.^a regla e .viiij.^a questió;
- k. significa gloria, minoritat, .ix.^a e .x.^a regla e .ix.^a e .x.^a questió.

¶ La entensió per que aquesta sciencia es atrobada, es principalment per amar Deu e conèxer, e per destruyr les errós e los sismàtics qui son en lo mon, e per raó de pública utilitat; e secundariament per que aquesta sciencia es atrobada, es per so que los particulars no conegutz sien en la sua universalitat atrobatz e conegutz, com sia so que sciencia sia de coses generals e no d'especials.

¶ Es aquesta sciencia general per so cor mescla sos generals comensamens regles e questions los uns ab los altres, e en aquella generalitat aparexen les causes especials demanades afirmant o negant, en tal manera, que ab aquell mesclament general s'aja, en la solució de la questió, l'afirmativa o la negativa ab concordansa, conservant a aquells comensamens lurs difinicions e a les regles generals e questions lurs natures.

De la divisió d'esta TAULA

DEPARTEX-SE esta TAULA en .v. distincions:

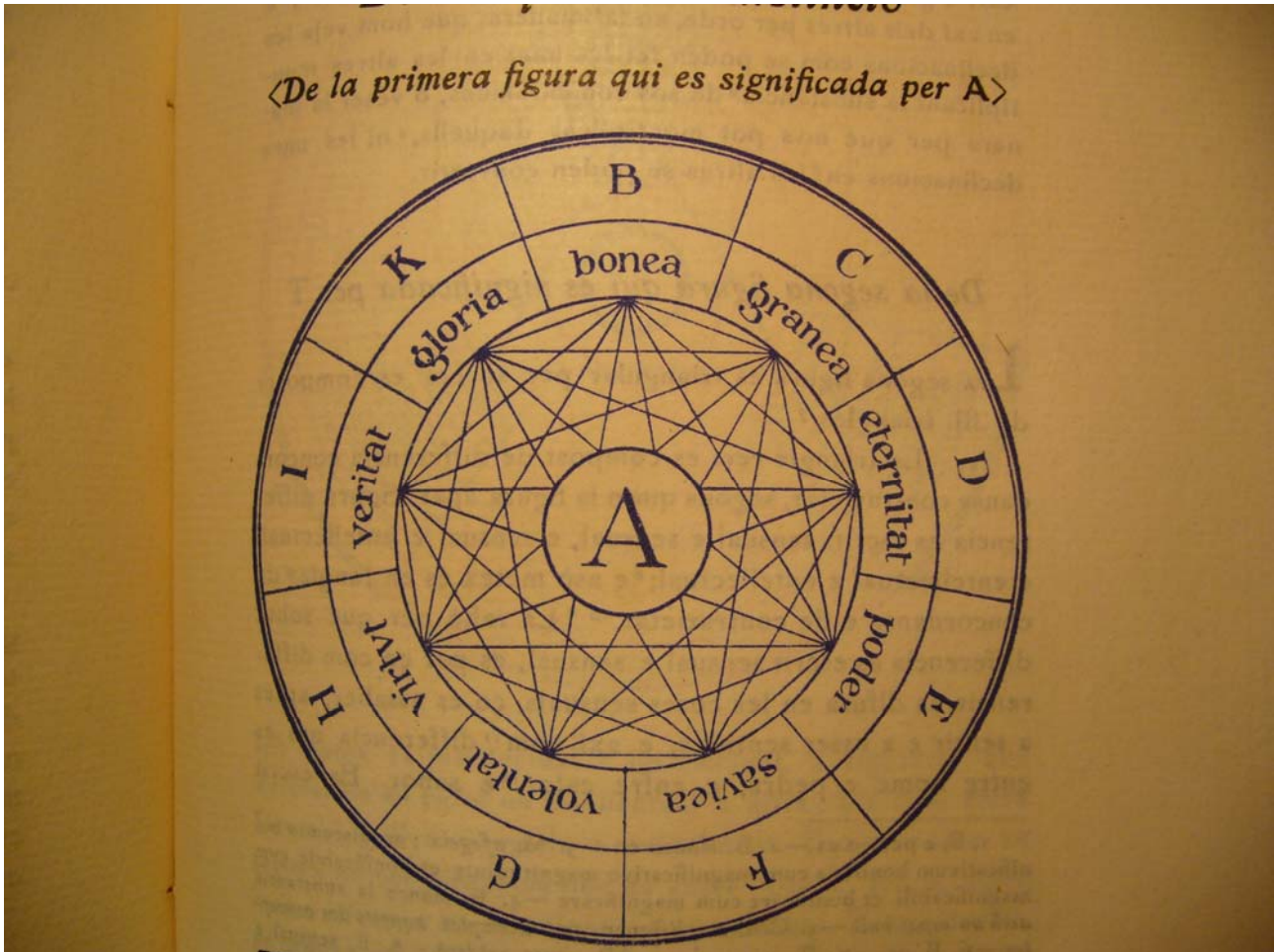
- ¶ La primera es de figures.
- ¶ Segona, de difinicions.
- ¶ Tersa, de regles.

¶ Quarta, es de la taula d'esta ART.

¶ Quinta, es de questions.

De la primera distinció

<De la primera figura qui es significada per A>

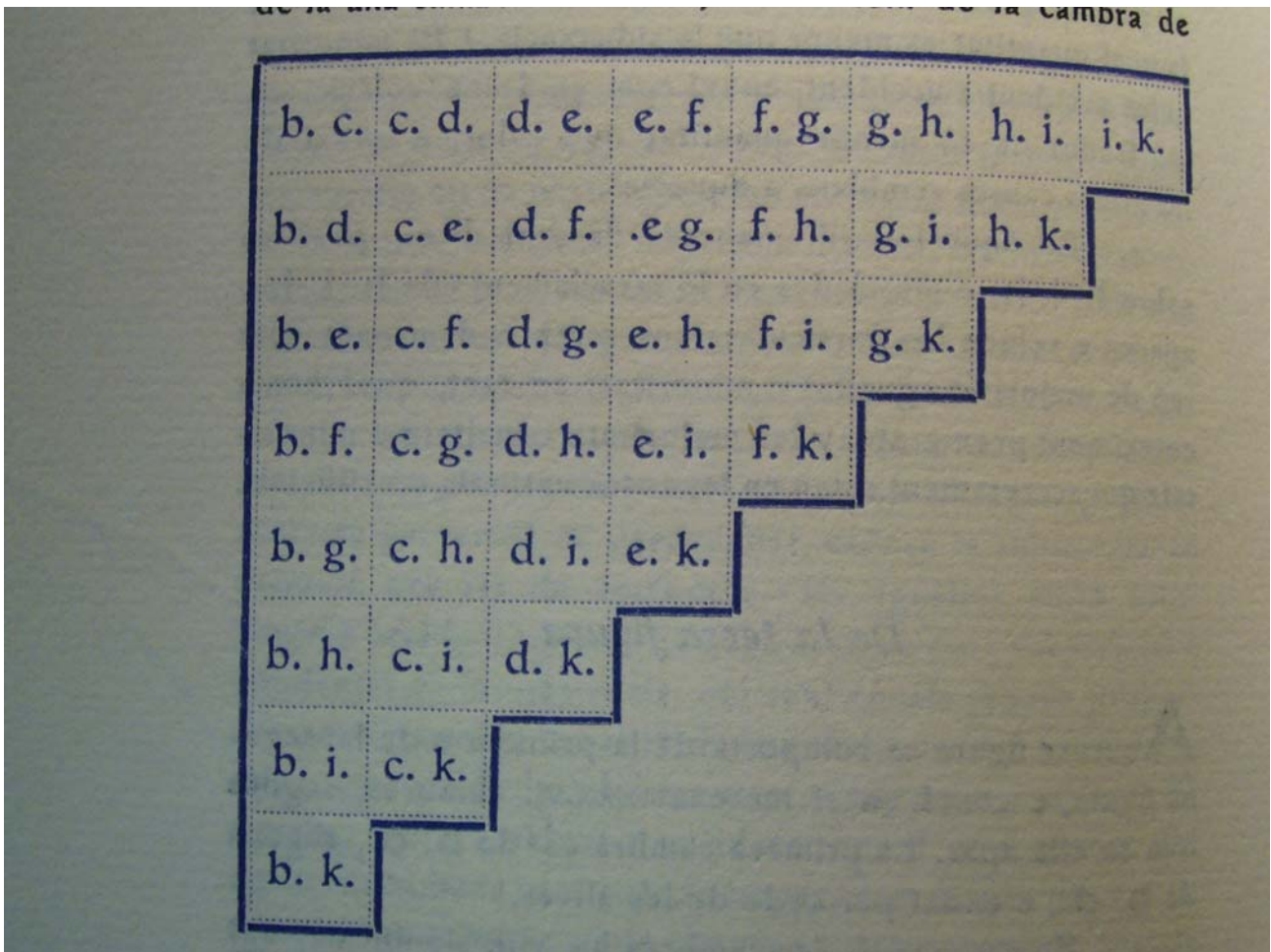
AQUESTA distinció es departida en .iiij. figures, e primerament de la primera figura qui es significada per A., la qual es circular e conposta de .ix. comensamens generals damunt ditz, segons que en ella aparen; e es per so sircular que los uns comensamens sircularment hom meta en los altres, so es assaber, bonea en granea eternitat, e enaxí per orde, e granea en bonea eternitat, e enaxí dels altres; e aquest metiment e entrament sia fet ab declinació de cascú dels comensamens, axí com declinar bonea en bonificatiu bonificable e bonificar, e granea en magnificatiu magnificable e magnificar, e en axí dels altres per orde, en tal manera, que hom veja les declinacions com se poden fer les unes en les altres muntiplicant la substancia de sos comensamens, o vèser la manera per que no-s pot montiplicar d'aquells, ni les unes declinacions en les altres se poden convertir.

la substancia en mig de les parts, e amar en mig de amatiu e amable, e duració en mig de bonesa granesa, e jútgen en lo mig de actor e de reus, e enaxí de les altres coses semblants a aquestes; mijà de extremitats es enaxí com linya enfre dos punts, e la substancia qui està per totes les extremitats, e la senyoria del rey per tot son regne. Sobre l'angle on es escrit fi, ha escrit: causa final terminació e privació. La causa final significa les perfeccions de les causes e les fins per que son, axí com Deu qui es perfecció d'ome, e home de ànima e de cors, e home qui es per amar e conèxer Deu, e uylls qui son per veer, e enaxí de les altres coses. Fi de terminació es axí com causa termenada en sos termens, axí com bondat en bonificatiu bonificable bonificar, e justícia <en> jutge e veritat, e regne qui termena ab altre regne. Fi de privació es aquella de les causes qui eren e no son, axí com peccat qui es privació de virtut, e seguedat de veer, e privació dels homens qui eren e no son. Totes aquestes especies del triangle vermell son struments a encerquar los particulars de lurs semblances, mesclans les unes ab les altres en lo mesclament de e. f. g., lo qual mesclament es lo universal en qui aquells particulars son emplegats e significats.

3. Lo triangle groch es compost de majoritat egualtat e minoritat. Sobre l'angle de majoritat es escrit: enfre substancia e substancia, e enfre substancia e accident, e enfre accident e accident, e açò matex sobre l'angle de egualtat e de minoritat, a significança que majoritat es entre substancia e substancia, axí com la substancia del hom qui es major en bontat que la substancia del cavall, e la substancia del hom qui es major que la sua quantitat, e sa quantitat que es major que la sua quantitat, e sa quantitat que es major que la sua color, e enaxí de les altres coses semblants a aquestes. En la substancia ha egualtat de parts substancials, enaxí com bondat qui es part substancial equal a la part substancial de granesa: car enaxí com la granea, sots rahó de sa quiditat, es part gran substancial de la substancia, enaxí bonesa, sots rahó de sa quiditat, es part bona substancial de la substancia. Encare, axí com granesa transsubstancieja en sa part substancial, com sia gran substancialment, la part substancial de bonesa, enaxí bonesa transsubstancieja en sa part substancial, com sia bona substancialment, la part substancial, com sia bona substancialment, la part substancial de granesa, e axí dels altres comensaments substancials de la substancia, e d'aquestes transsubstancialitat es multiplicada la substancia conposta e individuada per via de generació; e com la egaltat de les partz se pervertex en desegualtat, esdevé la substancia en privació per via de corrupció. Es egualtat enfre substancia e accident, enaxí com egualtat de part substancial e accidental en la substancia, qui son eguals segons proporció, enaxí com la egualtat de la substancia del foc e de sa calor, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes. Es egualtat enfre accident e accident, enaxí com granea qui egalment es bona sots raó de bonea, com bonea qui egalment es gran sots raó de granea; e asó metex se seguex d'acció e de pació, de temps e de loc, e enaxí de les altres causes senblans a aquestes. Son les unes substancies menors que les altres, enaxí com les substancies qui son per les secundaries entensions, qui son menors que les substancies qui son per les primaries entencions, axí com la substancia del cavayl, e la substancia del pa, e la substancia del foc, qui son menors en la fi, que la substancia del home. Minoritat qui es enfre substancia e accident, es enaxí com la substancia del home peccador qui es menor, en peccat, que la sua quantitat; e asò-s convertex, en vertut, la qual quantitat es menor que la substancia. Es minoritat enfre accident e accident, enaxí com en l'ome colèric, en qui fredor es en menor quantitat que calor, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

4. En aquestes .iij. maneres damunt dites, posades sobre h. i. k. e mesclades en lo mesclament de h. i. k., aparen e relúen los particulars ensercatz e demanatz sots raó de majoritat egualtat e minoritat, en tant, que-l humà enteniment pren e ateny les majoritatz egualtatz e minoritatz qui secretament estan en les coses naturals o artificials.

De la tersa figura

AQUESTA figura es composta de la primera e de la segona figura, e conté en sí metexa .xxx.vj. cambres, segons que en ella apar. La primera cambra es de b. c., segona de b. d., e enaxí per orde de les altres.

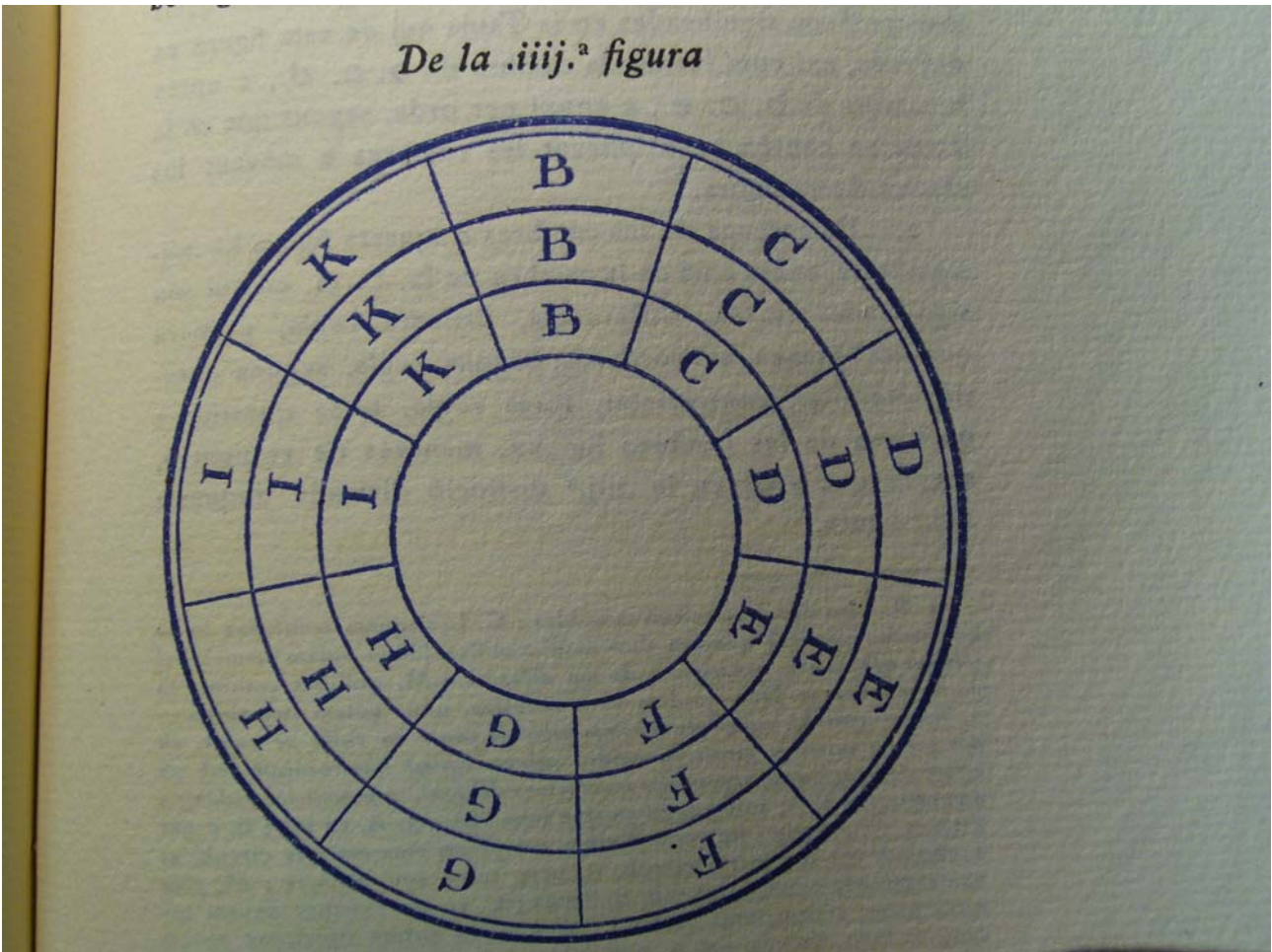
2. En cascuna de les cambres ha .viij. significatz, axí com en la cambra de b. c., on son significades bonea, differensa, primera regla e primera questió sotz raó de b.; e granea, concordansa, segona regla e segona questió sotz raó de c.; e enaxí de les altres cambres, per orde. On, quascuna d'aquestes cambres es universal a ensercar en ella los seus particulars qui en ella aparen, segons la pràctica d'esta sciencia.

3. Tres son les maneres segons les quals hom deu ensercar los particulars en esta figura: la primera es devallant de la una cambra en l'altra,

enaxí com de la cambra de b. c. a la cambra de b. d., e enaxí per orde tro a la cambra de b. k.; segona manera es en pujar d'una cambra en altra, enaxí com de la cambra de b. k. a la cambra de c. k., e de b. i. a la cambra de c. i., e enaxí per orde tro a la cambra de i. k. e de h. i. e de b. c.; tersa manera es ensercar en través los particulars, enaxí com de la cambra de b. c. a la cambra de c. d., e enaxí per orde tro a la cambra de i. k.

4. En aquesta figura deu hom ensercar los particulars segons los termens de la questió, los quals son en ella explicite o enplicate: explicite, axí com qui demana: si bonea granea son una causa metexa, en nombre, en les creatures, e quar parla de bonea e de granea, deu hom recórrer a les cambres en les quals son b. c., e respondre segons so que signifiquen aquelles letres, segons l'alfabet damunt dit, e salvar a les letres lurs diffinicions e natures; implicite, en axí com qui demana: si Deus es just, deu hom anar a aquelles cambres en les quals pot hom aplicar la justicia de Deu sotz raó de bontat o de granea o de eternitat, e enaxí de les altres, so es assaber, si la justicia de Deu es bona gran eternal, e enaxí dels altres comensamens.

De la .iiij.^a figura

QUARTA figura es de .iiij. sercles, els .ij. son movables, segons que en ella apar, la qual mobilitat an per so com pusca muntiplicar les cambres e, en lur muntiplicació, muntiplicar les solucions de la qüestió. La primera cambra es de b. c. d., segona de c. d. e., e enaxí per orde tro a la cambra de k. b. c.; desena cambra es de b. c. e., e enaxí per orde de les cambres altres, movent los sercles e muntiplicant aquelles maneres segons les quals hom pot ensercar los particulars demanatz en esta figura. Les quals maneres son significades en la Taula qui de esta figura es derivada, axí com formar la cambra de b. c. d., e après la cambra de b. c. e., e enaxí per orde, segons que en la Taula se contén, muntiplicant les cambres e movent los sercles d'esta figura.

2. En cascuna de les cambres d'aquesta figura ha .xij. significatz, enaxí com en la cambra de b. c. d. en qui son significades bonea, diferencia, primera regla, primera qüestió; granea, concordansa, segona regla, segona qüestió; eternitat, contrarietat, tersa regla, tersa qüestió; e quascuna de les cambres ha .xx. maneres de responció, segons que apar en la .iiij.^a distinció derivada d'aquesta .iiij.^a figura.
3. Cascuna de les cambres d'esta figura es universal a ensercar sos particulars demanatz explicita, en la qüestió, o qui implicita en ella son enplegat; e asò segons que navem dit exempli en la tersa figura.
4. Aquesta figura es enaxí general, que totes les altres figures comprèn e tota la pràctica d'esta sciencia està en ella, e sabuda la teòrica d'esta sciencia, sola aquesta figura abasta a la pràctica.

De la segona distinció

LA segona distinció es de les .xviij. diffinicions dels comensaments d'esta sciencia e de lurs esplanacions, les quals diffinicions cové que hom sapia de cor; e son donades les diffinicions dels comensaments per so que hom, ab elles, dels comensaments aja conexensa, e segons les diffinicions, c'om fassa los judicis e les conclusions afermant o negant, en aytant, que si les diffinicions se concorden ab la afermativa, c'om tenga aquella en la conclusió, e si li son contraries, que hom tenga la negativa.

1. De bonea

BONEA es aquella causa per raó de la qual bo fa be, en axí que bona causa es eser e mala causa es no esser.

(So que dit avem de bonea, es la sua diffinició, e so que d'ella entenem a dir, es la esplanació de la diffinició, e l'encercament que fem a conèixer bonea substancialment e accidental, fem per so que de la sua essencia ajam conexensa e per aquella conexensa de la essencia, de la substancia conexensa puscam aver; e aquest prossés preposam tenir en los altres comensaments).

Bona es comensament general fora lo qual no pot esser fet negun be, cor si ó era, no poria esser bonea comensament general a totz bens espacífics, e serien totes bonees comensaments especials; d'on se seguirien moltz inconveniens, enaxí que porien esser especies sens gendres en les coses naturals, e individuus sens especies; e quar aquestz inconveniens son impossíbols, es manifest que bonea es comensament general sotz raó de la qual bo fa be, l'esser del qual es bo e la sua privació es mal si es fet sotz raó de malea, com sien moltz mals fetz sotz raó de bonea, so es assaber, mal de pena en justicia, lo qual mal es bo e la privació d'aquell seria mal. Es bonea comensament substancial e accidental en la substancia constituída e composta de bonea e dels altres comensaments; et es bonea comensament substancial per so que sotz la sua raó bo fassa be substancial e que la substancia sia bona substancialment; es bonea comensament accidental per so que bo fassa bens accidentals sotz raó de bonea accidental, los quals accidens son bons en la substancia, e la privació d'aquells seria mal.

La raó per que bonea es posada en aquesta sciencia que sia .j. de sos comensaments, es per so cor es comensament general, e aquesta sciencia es general; e enquera, que sotz raó de bonea fassa hom bones conclusions e aja conexensa dels bens especials, qui secretament estan en los altres comensaments generals, en los quals anaren e lúen, mesclant bonea en ells e ells en bonea, segons la pràctica d'esta sciencia.

2. De granea

GRANEA es aquella causa per la qual bonea, eternitat o duració, poder, e ls altres comensaments, son grans.

Granea es comensament general en .ij.es maneres, so es assaber, substancialment e accidental. Substancialment, per so que sia so que es, quar si no era comensament substancial, no seria so que es ni serien bonea, duració, poder, e los altres comensaments de la substancia, grans substancialment, quar no aurien subject gran en qui fossen sustentatz, e la substancia no poria esser gran substancialment. Es, doncs, granea comensament substancial per so que sia so que es e pusca abastar a les altres partz de la substancia, e que sia cascuna comensament substancial, e que la substancia sia gran substancialment, en tant que, sotz raó de granea substancial, engentre .j.^a substancia altra e fassa grans causes substancials. Es granea accidental en la substancia, axí com bonea qui accidentalment es gran sotz raó de granea, e axí com granea qui accidentalment es bona sotz raó de bonea; e per aquesta granea accidental son los uns comensaments en los altres abituatz e vestitz de granea, sotz los quals àbitz la substancia fa accidens grans bons e durables, e enaxí dels altres comensaments. Asò metex que avem dit de granea sotz raó de substancialitat e accidentalitat, se seguex en los altres comensaments de la substancia.

La entenció per que granea es posada en esta sciencia, es per so que en ella e ab ella hom enserc les granees espacífiques demanades, diffuses en les altres partz de la substancia e de la general granea enfluydes e en ella substanciades. Esta conexensa es aguda en lo mesclament dels comensaments e les regles e les questions; cor quascuna de les partz de la substancia significa en aquell mesclament la sua propria granea apropiada sotz raó de creació o generació o operació.

3. De eternitat

ETERNITAT o duració es propietat per raó de la qual duren bonea, granea, poder, e ls altres comensaments de la substancia. Es duració de duratiu durable e durar qui son de la sua metexa essencia: en lo duratiu es plantat e sustentat e regat lo bonificatiu magnificatiu e los altres, per so que lur acció pusca durar; en lo durificable es plantat sustentat e regat lo bonificable e l magnificable e los altres, per so que lur pació pusca durar; e asò metex se seguex del bonificar e del magnificar e los altres, qui son abituatz e vestitz en lo durar, en lo qual duren segons que l'universal durar es enfluyt del duratiu universal en lo durable universal; mas com defayl la universal influencia, adoncs defallen les particulars, e la substancia no pot durar e esdevé en corropció.

La entenció per que duració es en aquesta art posada, es per so que hom ab ella enserc les natures per les quals duren les causes, e aquest ensercament fa hom siguent la diffinició e esplanació de la general duració, segons que dit avem, e mesclant los uns comensamens en los altres, esguardant la manera segons la qual los uns duren en los altres sotz raó de la universal duració.

4. De poder

PODER es aquella causa per raó de la qual bonea, granea, duració, e-Is altres comensamens de la substancia, poden esser so que son e poden fer so que fan.

Es poder so per que bonea pot esser so que es e pot fer so que fa bo sotz raó de bontat, e poder es so per que pot esser bo e gran e enaxí dels altres. Per asò poder es aquella causa per que la substancia pot esser so que es e per que en ella poden esser les sues partz substentades e pot eser d'elles, e sotz raó d'elles pot activament obrar e pascivament, e esser subject a moltes pacions. Es, doncs, poder comensament universal, sotz sa propria raó, a totz los poders espacífics dels altres comensamens, en los quals ymprem sa semblasa diffusa en poders espicials substentatz en los altres comensamens pacivament e en lo general poder activament; e quar en los comensamens se fa muntiplicació d'on se seguex substancia, son apropiatz poders actius als comensamens de la substancia per so que en ells sien potencies actives e passives, enaxí com en bonea, en qui es potencia activa en quant la substancia pot esser bonificativa sotz raó de bontat; e asò metex se seguex de possibilitat, qui es potencia pasciva en bonea en quant la substancia pot esser bonificable e bonificada, e asò metex se seguex en cascuna de les partz de la substancia.

En aquesta sciencia es posat poder per so que hom en la sua generalitat aja conexensa de les potencies actives e pacives, sembrades e difuses en los comensamens de la substancia sotz raó del general poder, del qual prenen vida los altres poders espicials plantatz en los comensamens e vivens, de lurs propries propietatz, en especies de poders nades del poder general, e per aquesta conexensa aytal ateny l'umà enteniment les possibilitatz e impossibilitatz de les causes, e fa judisci affirmant o negant en la conclusió d'aquelles causes qui son demanades sotz raó de poder, conservant la diffinició e esplanació de poder.

5. De saviea

SAVIEA es propietat per raó de la qual savi entén.

En àngel e en home es saviea part de la substancia substancialment e accidental. Substancialment es per so que l'umà enteniment sia de essencial intellectiu entellegible e entendre, e que bonea satisfassa de sí metexa a ell substancialment, e granea atretal, e enaxí dels altres comensamens, en tant, que l'enteniment sia bo e gran substancialment, lo qual enteniment satisfà de sí metex als altres comensamens de la substancia, los quals son saybles substancialment e son sabutz comensamens substancials. Neguna d'aquestes causes esser no porien si l'enteniment no era part substancial en la substancia: es, doncs, l'enteniment part substancial en la substancia, qui es apelat ànima racional o àngel, en lo qual enteniment es part substancial sotz raó de la qual savi entén les causes.

La entenció per que saviea es posada en aquesta art es per so que ab ella atenya veritat de les causes seybles, les quals son entellegibles en l'entelligibilitat essencial del enteniment, en la qual l'enteniment ateny les entelligibilitatz qui no son de la sua essencia, e d'aquelles fa accidentalment estrument a entendre sa propria entelligibilitat, al qual entendre ajuden bontat granea e-Is altres comensamens, enaxí com l'enteniment, qui ab los altres comensamens entenen, ajuda a bonificar e a magnificar los altres actus dels comensamens bonificables magnificables e los altres, e totes aquestes causes l'enteniment entén en lo mesclament dels comensamens, ajudant la .j. comensament al altre per so que sia entellegible. E enquera, la entenció per que saviea es posada en esta art, es per so que hom aja conexensa dels estincs qui son en les causes naturals, los quals son significatz e afiguratz en la ymage del enteniment: quar enaxí com artificialment la art ensenya a trobar les particulars entelligibilitatz en la universal entelligibilitat, enaxí ensenya a trobar los estins naturals espacífics en les natures generals.

6. De volentat

VOLENTAT es aquella causa per raó de la qual bonea, granea, e los altres comensamens, son amables e desirables.

Es bonea amable per so que sia gran, quar en la sua amabilitat es gran, e per so bonea es gran, quar es amable; e la sua amabilitat es bona e gran, e per asò es la volentat bona e gran, cor ama bones causes e grans; e son les amabilitatz de les causes per so quar la volentat es so que es, sens la qual neguna amabilitat no seria, quar lurs amabilitatz son per raó de la essencial amabilitat de la volentat, en la qual lo essencial amatiu pren e ateny aquelles amabilitatz. Aquesta volentat à en sí essencial amatiu amable e amar per so que les causes sien bones e grans en esser amades, l'amabilitat de les quals ateny l'amatiu en son propri amable e en son propri amar subjectat a l'accidental amabilitat de les causes, vestit e abituat del accidental amar. Es, doncs, la volentat de essencial amatiu amable e amar, e per asò pot aver bo e gran e durable amar en

amar Deu e les altres causes. Es la volentat ymage a l'umà enteniment qui en ella ateny los apetitz naturals essencials substancials e accidentals, enaxí com en lo foc en qui es essencial e substancial ignificatiu e ignificable e ignificar, e ignificatiu à apetit substancial sotz raó de forma e ignificable sotz raó de materia, e-l ignificar es conjuncció d'amdós. En aquestz apetitz substancials son sustentatz los accidentals per so cor d'eyl nexen e deriven, axí com escalfar qui nex de ignificar sotz raó de calor, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

La entenció per que es tractada volentat en esta art, es per so que ab ella hom aja conexensa de les causes amables e desirables e dels apetitz naturals dels quals hom ha conexensa, segons la difinició e esplanació de la volentat e lo mesclament que à ab los altres comensamens: quar enaxí com hom à conexensa en bonea, ab granea, de essencial bonificatiu, enaxí à hom conexensa, ab volentat, de essencial apetible per so que la volentat sia gran en amativitat e l'apetible en apetivitat; e asò metex se seguex de duració e dels altres comensamens, enseptat lo comensament de contrarietat qui no es comensament substancial, ab lo qual hom à conexensa en les causes odibles sotz raó de bona e gran volentat.

De vertut

VERTUT es neximent de la unitat de bonea, granea, duració, e-ls altres comensamens.

Nex vertut de bonea en granea e en duració, e de granea en bonea e en duració, e de duració en bonea e en granea, e enaxí dels altres comensamens de la substancia, e asò es per so que cascuna de les partz sia àbit vertuós en .j.^a bona e gran e durable substancia, la qual aja raó vertuosa a usar segons sos àbit vertuoses. Hon, per raó d'asò la substancia à obra vertuosa dintre sí metexa e defora, sotz raó de la qual les obres dels altres comensamens son vertuoses, enaxí que la bontat bonifica vertuosament son bonificat e son bonificar per so que son bonificat sia bo vertuós. D'aquesta vertut, qui nex de les unitatz simples dels comensamens, es constituída e endividuada la unitat de la substancia qui à .j.^a unitat de totz vertuosament, bonament, e los altres, e aquesta vertut es en moltz comensamens diffusa per so com los comensamens de la substancia son moltz, e nex d'una vertut substancial e multiplica-s en la multitud dels comensamens per so que sia la muntiplicació de la substancia, la qual aja en sí muntiplicació d'obres vertuoses.

Es posada vertut en esta sciencia per entenció que ab ella hom enserc les vertutz específiques en la vertut general que dita avem, e que ab la vertut coneguda de la .j. comensament enserc la vertut no coneguda de l'altre comensament. Aquesta conexensa se pot aver ensercant la vertut dedins en la substancia general diffusa en moltes partz dels comensamens d'on es composta, la qual tramet sa senblansa en los comensamens defores en les altres substancies; e per asò està vertut en paraules peres e erbes.

8. De veritat

VERITAT es aquella causa per raó de la qual bonea granea duració son causes veres.

Es bonea e es granea, e enaxí de les altres; e pus que bonea es, cové que veritat sia, quar sens veritat esser no poria: es, doncs, veritat en la qual bonea es sustentada e edificada: es, doncs, veritat so per que bonea es e per que son los altres comensamens de la substancia, e quar los comensamens son moltz, muntiplica-s la veritat general en moltes veritatz especials de les quals son abituatz los comensamens, los quals àbitz son raons a ells com sien contra falsetat; e per asò la substancia multiplicada de sos comensamens sotz raó de veritat, es naturalment contra falsetat en les causes defores per so que atenya veritat d'aquelles, al qual atenyiment ajuden cascú dels altres comensamens sotz sa propria raó natural. D'on, per raó d'asò, les substancies animades atenyen veritat en los objetz sensibles e-ls estins naturals en les causes vejetables; e asò metex se seguex del atenyiment entellectual e elemental, e enquera, de la veritat del firmament, qui segons sos estins naturals, ateny veritat d'aquestes causes sajús qui d'ells reeben influencia.

Es veritat general estrument en esta art, ab lo qual hom ateny les veritatz específiques sustentades en les parts de les substancies e en les obres que à defores sí metexa, imprimint figuralment en aquelles sa semblansa; e per asò pot hom aver conexensa de veritat en les sciencies e en les sectes, e destruyr la falsetat d'elles consiguent la pràtica d'esta sciencia.

9. De gloria

GLORIA es delectació en la qual an repòs bonea granea duració e los altres.

Gloria es comensament substancial en la substancia per so que granea pusca aver repòs en sí metexa e aver gloria gran en sí metexa e en los altres comensamens. Asò esser no poria si gloria no era comensament substancial en la substancia, quar si era comensament accidental tan solament, granea auria repòs en son contrari, qui es poquea de gloria, e auria repòs en la poquea de gloria dels altres comensamens, hom se seguiria malea contra bonea e poquea contra granea, e enaxí dels altres comensamens; e aquestes causes son impossíbols per so que gloria sia repòs a cascú dels comensamens, segons lurs propietats e natures, e que en la substancia sia delectació substancial a la qual ajen apetit los estins naturals. Es, doncs, gloria

en la substancia part substancial diffusa en moltes partz, sotz raó de la qual la substancia se mou a delectació dintre sí metexa naturalment, e conserva son esser aytant com pot, e tramet sa semblansa en les partz defores per so que les obres defores ajen repòs e delectació en aquella semblansa; e per asò an los homens naturalment plaer en veer belles causes e en oyr grans bontatz e en aver grans riqueses, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

Gloria general es en aquesta art lum ab lo qual e en lo qual s'atenyen les específiques delectacions e especials plaers siguent la diffinició e esplanació de gloria e-l prosés d'esta sciencia, axí com la volentat qui à appetit complit adoncs com la sua fi à repòs en los comensamens de la substancia e en les semblanses d'aquells, transportades en les obres defores, segons via de concordansa, contra contrarietat e privació de les diffinicions e natures dels comensamens.

10. De diferencia

DIFFERENCIA es aquella causa per raó de la qual bonea granea e duració e-ls altres, son raons clares e no confuses.

Diferencia cové que sia comensament universal e substancial per so que les causes pusquen esser substancialment destintes e differens les unes e les altres e que diferencia, sotz raó de granea duració e poder, fassa estar sotz los genres moltes especies e sotz les especies moltz individuus substancialment, en aytant que la .j.^a especie no sia l'altra ni .j. individuu altre, e que en cascuna de les partz de la substancia, diferencia essencial e substancial sia raó a essencial e substancial destint la .j. del altre sotz raó d'acció e pasció, axí com en bonea en qui es essencial e substancial bonificatiu bonificable e bonificar, e en granea magnificatiu magnificable magnificar, e enfre bonea e granea e-ls altres comensamens en qui sia sustanciatiu sustanciable substanciar sotz raó de la essencia de la substancia e de la forma materia e conjunció d'aquella. Neguna d'aquestes causes esser no poria si differensia era comensament accidental tan solament, quar totes causes serien .j.^a causa metexa en nombre substancialment e serien moltes accidentalment, d'on se seguiria privació de la sua diffinició, de la qual privació se seguiria contraria diffinició e esplanació de diferencia; la qual consequencia es imposible.

La entenció per que diferencia es .j. dels comensamens d'esta sciencia, es per so que ab ella enserquem en les causes destintes substancialment e accidentalment, e que vejam les natures e les maneres per que les causes son differens; quar tocant aquelles ab diferencia e conservant a diferencia la sua diffinició e esplanació, ateny hom les maneres a les natures per que les unes causes no son les altres, axí com tocar bontat ab gran diferencia, ateny hom en bontat diferencia gran en concordansa duració poder de bonificatiu bonificable bonificar, e tocar calor ab diferencia, ateny hom accidental acció e pasció; e enaxí de les altres causes semblans a aquestes, en tant, que ab diferencia ateny hom los comensamens simples, quar ella es lum en qui aparen raons reyals, e en ella aparen lurs composicions e lurs obres, en tant, que-n la substancia son manifestades les particulars diferencies demanades.

11. De concordansa

CONCORDANSA es aquella causa per raó de la qual bonea granea duració en .j. e en moltz se concorden.

Concorden-se bonea granea e duració en .j. en quant se concorden a esser .j.^a substancia ajustada de moltes partz substancials e accidentals, e en aquella substancia se concorda bonea ab granea com sia gran sotz raó de granea, e granea sia bona sotz raó de bontat, e enaxí dels altres comensamens, qui totz an concordansa los uns en los altres e-ls uns ab los altres, enfora contrarietat qui contrasta a concordansa per so que sia so que es; enperò accidentalment à ab ells concordansa sotz manera de propria pasció e secundaria entenció, e que concordansa sia sotz propria acció e primaria entenció, per so que en granea de delectació concordansa pusca aver repòs. Es concordansa comensament substancial, de la qual nexen e viuen les concordanses accidentals, e aquelles qui an pasció sotz contraries qualitat, recoren a la concordansa substancial general qui à senyoria sobre la contrarietat general accidental diffusa en les contraries qualitat. D'on, per raó d'aysò esser es substentat en concordansa e privació en contraries causes, e per assò se seguex concordansa enfre esser e no esser per via de generació, e contrarietat per via de corropció.

En aquesta concordansa universal que dita avem, son ensercades les concordanses particulars demanades, tocan les concordanses no conegudes ab les conegudes, en tal manera que romanga la concordansa universal so que es segons sa diffinició, e que-ls comensamens de la substancia pusquen esser concordans dedins la substancia e en les obres que la substancia à defora sí metexa en les altres substancies, en lo mijà d'aquelles, per lo qual mijà passa concordansa d'una substancia a altra.

12. De contrarietat

CONTRARIETAT es aquella causa per raó de la qual diverses fins son contraries les unes a les altres.

Es contrarietat en diverses fins accidentalment e no substancial; quar si fos substancial, foren les unes fins contraries a les altres substancialment, axí com bonea qui fóra contraria a la fi de granea, e la fi de granea a la fi de bonea substancialment, e

enaxí dels altres comensamens; e per asò fi no pogra eser repòs de negú dels comensamens, ni concordansa no pogra esser major en bontat granea duració poder, que contrarietat, e la substancia no pogra esser composta de ses partz. Es, doncs, contrarietat comensament accidental tan solament, la qual contrarietat es comensament universal diffús en los comensamens de la substancia, en la qual son contraries fins per so com no poden romanir en aquella substancia venguda de corrupció per via de generació, la qual substancia à enclinació a corrupció qui ab contrarietat à concordansa dedins la substancia contra la fi de concordansa. D'aquesta contrarietat universal son les contrarietatz particulars qui son en la substancia, enaxí com calor e fredor, umiditat e secor, ponderositat e leugería, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes, qui an enclinació a diverses fins contraries.

En aquesta contrarietat universal que dita avem, aparen les contrarietatz particulars demanades, tocan aquelles les unes ab les altres e ab les concordanses particulars, conservant la diffinició de contrarietat e de concordansa. Aquesta contrarietat universal qui es en la substancia, tramet sa semblansa en les altres substancies multiplicades en moltes contrarietatz particulars, la qual senblansa passa per l'espay qui està enfre .j.^a substancia e altra; e per asò son les contrarietatz defora la substancia, axí com bé e mal, vertutz e visis, e los uns homens son contra ls altres, e enaxí de les altres causes en qui contrarietat es sustentada, so es assaber, paraules erbes e peres, veritat e falsetat, acció e pasció, e les altres causes senblans a aquestes.

13. De comensament

COMENSAMENT es aquella causa qui es denant totes causes per raó d'alcuna prioritat.

Deus es comensament de totes les causes creades; mas nos entenem parlar dels comensamens creatz naturals. Es comensament denant a totes les partz de la substancia, en lo qual son comensades les partz, e son comensamens de la substancia sotz raó del comensament general qui aquelles partz vest de sa semblansa, enaxí com les partz qui de lurs semblanses vesten comensament, axí com bonea, sotz la qual comensament es bo, e granea, sotz la qual comensament es gran, e enaxí dels altres. D'on, per raó d'asò son en la substancia moltes bonees sotz raó de bonea general, e enaxí de granea e los altres, con son moltz comensamens sotz raó del general comensament substancial, lo qual es comensat en les partz de la substancia, les quals en ell son comensades. Son los uns comensamens més generals que ls altres, enaxí com lo comensament de la forma general e materia, sotz los quals comensamens estan los comensamens del firmament e de les .iiij. substancies del mon, so es assaber, los .iiij. elemens, e sotz aquestz estan los comensamens individuatz elementatz sustentatz en les substancies qui dejús estan als comensamens especials, los quals especials estan dejús los generals que ditz avem. Es altra manera de comensamens sustentatz en les causes qui son defores les substancies, los quals son artificiatz, sotz raó dels quals son comensatz los edificissis e les sciencies e ls altres comensamens qui serien loncs a recomptar, los quals se poden atènyer e saber sotz la forma que dita avem de comensamens.

En lo comensament universal aparen los comensamens particulars, diffús aquell en les partz de la substancia, en axí com diffús e estès comensament en bontat, fa estar bontat simple comensament general, en tant, que sobre bontat no à altra essencia qui sia bona fora raó de bontat, e en aquella general bontat fa comensament estar sí metex sustentat en bonificatiu bonificable bonificar, qui son comensamens de bontat e del general comensament qui en bontat posa sa semblansa. Asò metex se segueix de granea e de les altres partz de la substancia, e per asò vol lo senyor d'esta art que mesclant los uns comensamens en los altres, que hom fassa judisi dels comensamens demanatz, seguint lo procés que de comensament dit avem.

14. De mijà

MIJÀ es subjert en lo qual la fi influex al comensament, e l comensament refluex a la fi.

Es mijà subjert a la fi en quant la fi influex al comensament sa semblansa, e es subjert al comensament en quant lo comensament refluex a la fi aquella semblansa de que la fi l'à vestit; e enquera, que l comensament influex sa semblansa a la fi per so que la fi sia comensament vestit de la senblansa del general comensament. D'on, per raó de la influencia e de la refluencia d'amdós, es establida la substancia d'amdós qui està en lo mig, e es mijà natural en qui totes ses partz son sustentades, e ell es conjunt d'aquelles e totes les partz son conjunctes en ell, e la substancia es per totes aquelles e totes les sues partz son per tota la substancia; e per asò natura no pot sostenir causes buydes e cové que totz los locs sien plens de les causes naturals per so que enfre comensament e fi no sien causes buydes; quar si ó eren, no poria eser mijà enfre amdós, axí com en bonea, en qui es bonificar mijà enfre bonificatiu bonificable, e en volentat voler, enfre volitiu e volible; e asò metex se segueix del mijà qui es enfre bonea e granea, axí com duració qui les conjun en durar, e poder en possificar, e saviea en entendre, e estint natural en aportar a fi les causes naturals bones e magnificades, e enaxí dels altres mijans de la substancia qui en ella estan, e dels mijans qui estan enfre les unes substancies e les altres.

En lo mijà universal que dit avem, pot hom atènyer los mijans particulars demanatz, conservant, afermant o negant, en la

conclusió, so que del mijà universal dit avem; quar aquelles causes que d'ell dites avem, son per sí metexes manifestes al humà enteniment qui, sotz les raons dels comensamens, pren los objetz con la volentat ama aquells sotz les raons per les quals los objetz son amables o ayrables.

15. De fi

Fi es aquella causa en la qual an repòs los comensamens.

Reposen los comensamens en la fi per que son, e aquesta fi es Deus, per raò del qual son totes causes sotz aquesta fi. Son altres fins en qui-s reposen los comensamens de la substancia com atenyen so per que son, axí com bontat e granea e los altres, qui an repòs com establexen e conponen la substancia de sí metexs e obra sotz lurs raons, romanent cascuna part simple sotz sa propria raó. Asò metex se seguex de fi en cascuna de les partz, axí com en bontat, en qui bonificar es fi de bonificatiu e bonificable, e en volentat amar, qui es fi d'amatiu e amable, e en vista corporal veser, qui es fi de visitiu e vesible, e enaxí de les altres causes naturals semblans a aquestes. Asò metex se seguex de les fins artificials acsidentals qui son secundaries, les quals reposen en les fins primaries naturals, axí com los comensamens del ferre, qui an repòs en la sua fi, la qual es sotz la fi del home; quar si home no fos, aquells comensamens no agren fi en qui repòs poguessen aver; e asò metex se seguex de majoritat en la fi del ferre e del aur, qui en la fi del ferre à major repòs que-n la fi del aur per so cor hom ha major necessitat del ferre que de l'aur. En semblant manera se seguex dels comensamens de la caramida e del ferre, qui an major repòs en la fi dels navegans que de sí metexs, e enaxí dels comensamens del home, qui an major repòs en la fi de Deu que en la fi ab la qual son conjuns en la substancia, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes. Es fi natural substancial per so que-ls comensamens substancialment pusquen aver repòs, axí com home qui es fi substancial d'ànima e de cors, e substancia qui es fi substancial de forma e de materia. Son altres fins qui son acsidentals, axí com mèrit qui es fi de vertutz guoanyades, e gracia qui es fi de vertutz donades, e enaxí de les altres causes senblans a aquestes.

En la fi general mesclada ab los comensamens generals, son revelades e manifestades les fins especials demanades, quar aquell mesclament es general objet al humà enteniment en qui aparen los secretz de les fins no conegutz fora lo general mesclament damunt dit; e per asò fi es posada en esta art a esser comensament general en qui aparen e relúen les fins especials, segons lo procés d'esta sciencia.

16. De majoritat

MAJORITAT es ymage de la infinida granea de bonea eternitat e de les altres dignitatz de Deu.

Es majoritat substancial e acsidental qui son partz de la substancia. Majoritat substancial es per so que pusca esser ymage de infinida granea a la qual se cové, segons granea de bontat duració poder saviea volentat vertut veritat gloria, ymage substancial, per so que en ella pusca esser mills repretada a l'umà enteniment, com sia raó natural que-n la part substancial capia més de semblansa e de significació que en la part acsidental. Es enquera majoritat part substancial per so que les partz de la substancia sien majors substancialment que acsidental, axí com la forma e la materia qui son majors partz de la substancia que la color e sabor d'aquella. Asò metex se seguex en cascuna de les partz de la substancia, axí com en bonea, en qui bonificar es major que en granea, e asò metex de bonificatiu bonificable, e per aquesta majoritat substancial pot esser cascuna part de la substancia major substancialment, segons sa propria raó e natura, que segons la raó e la propria natura de l'otra part; e asò metex de granea, en la qual es major bonea substancialment que acsidental. Aquesta majoritat substancial dona sa semblansa a les partz substancials de la substancia per so que lurs majoritatz substancials agen sobjet general en qui pusquen estar e qui sia font d'on sien nades e derivades, regades e fortificades. Aquesta majoritat substancial qui es de dintre la substancia, tramet sa semblansa en les partz defores qui son majors les unes que les altres, axí com la substancia del home, qui tramet major semblansa que la substancia del cavayl, per so quar es de més partz e de mellors; e encara, es majoritat dels homens qui son majors los uns que-ls altres en quantitat o en bonea o en poder, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

Es majoritat posada en aquesta sciencia per so que-n la sua universalitat, mesclada ab la universalitat de cascú dels altres comensamens, apareguen les majoritatz particulars demanades, e que hom sotz raó de majoritat aja conexensa com les partz de la substancia son majorificades trespasant les unes en les altres transsubstancialment, per so que pusca esser la substancia e que la majoritat se pusca muntiplicar en les partz de la substancia, axí com majoritat qui muntiplica en bonea estan bonitat major en bonificatiu bonificable bonificar, que-n la .j. d'aquestz o en los dos, o en sí metexa sens aquestz; e asò metex se seguex de la substancia en qui la forma es major que la materia; e per asò defayl la materia a la forma, axí com a la forma del foc, a qui no pot bastar materia de lenya, ni la segona entenció a la primera. On, totes aquestes causes e moltes d'altres, son representades en la universal majoritat siguent lo prosés d'esta sciencia.

17. De egualtat

EGUALTAT es sobjet en lo qual à repòs fi de la concordansa qui es enfre bonea granea duració e los altres comensamens. Es egualtat substancial, en la qual son sustentades les egaltatz accidentals e en qui à repòs la fi de concordansa que dita avem, per so quar en cascuna de les partz substancials à eguals partz essencials, enaxí com en bonea, bonificatiu bonificable bonificar qui equalment son de la sua essencia, e en saviea atretal, en qui entellectiu entellegible e entendre son eguals essencialment; e enquera, la egualtat que bonea e granea e ls altres comensamens an substancialment en esser eguals partz de la substancia. Es egualtat accidental enfre los comensamens en esser abituatz e vestitz los uns dels altres, axí com bonea qui es gran sotz raó de granea, e granea bona sotz raó de bontat, e aquestes .ij. raons eguals accidentals son sustentades en les eguals raons substancials. Aquesta egualtat de dins la substancia tramet sa semblansa en les obres defores, axí com l'ome qui sotz raó de bontat e de granea fa alcuna obra equalment bona e gran substancialment e accidental: substancial, axí com home qui equalment engendre home bo e gran; accidentalment, enaxí com lo metge qui grada la mediscina de eguals graus quantitativament o proporcionalment: quantitativament, quant les partz son en eguals quantitat segons pes e mesures; proporcionalment, en axí com gradar en la decocció primer grau de fredor ab segon grau d'umiditat e ab ters de secor e ab quart de calor, contra quart grau de fredor e ters d'umiditat e segon de secor e primer de calor, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

En aquesta egualtat general que dita avem, ateny hom les egualtatz especials demanades e descobra hom les escuritatz per que les causes naturals e artificials estan secretes sotz raó d'egualtat, la qual egualtat apar mesclan los comensamens equalment los uns en los altres, per so que la egualtat natural d'aquells pusca atènyer, en la qual es significada e apar la egualtat artificial.

18. De menoritat

MENORITAT es causa qui es prop de non re.

Es dit que menoritat es causa prop de non re, per so cor neguna causa no pot esser pus prop de non re que minoritat, quar si esser ho podia, menoritat no seria so que es e majoritat perdria son esser; e asò metex se seguiria de egualtat qui està enfre majoritat e minoritat, e enquera, que no esser seria alcuna causa; e totes aquestes causes son impossíbols e inconveniens. Es minoritat substancial part de la substancia, en la qual son substentades les menoritatz dels altres comensamens e per la qual les partz de la substancia se an a no esser, axí com bonea simpla en qui es tan gran minoritat, que per sí metexa no pot esser ni estar so que es, ans cové que sia substentada en les altres partz de la substancia e que sia en elles e per elles, e com aquelles partz defallen a bontat, esdevé la bontat en privació per via de corrupció, qui ab minoritat à concordansa. Aquesta menoritat qui es dedins la substancia tramet defores sa semblansa sotz raó de la qual son les unes causes menors que les altres e les unes pus prop a no esser que les altres, axí com en malautia, en qui les partz de la substancia son menors que en la sanitat; e asò metex en peccat, en lo qual son pus prop a no esser que a vertut; e per asò los homens sotz raó de menoritat, accidentalment son peccadors e amen més les causes vils que les nobles, e on plus son peccadors, més muntipliquen majoritat de menoritat e majoritat de viscis.

En aquesta minoritat general que dita avem, ateny hom veritat de les minoritatz especials, discorrent minoritat per los altres comensamens, segons sa propria propietat substancial e segons que es accidental e segons les propietatz e natures dels altres comensamens, e enquera, segons so que minoritat es en quascú d'aquells e so per que aquells son en minoritat contra majoritat o estans concordans ab minoritat.

¶ Dites avem les diffinicions dels comensamens e esplanades avem aquelles, e significat avem la entenció per que son en esta sciencia; e quar los comensamens e les diffinicions se convertexen, e ls comensamens son generals a totes sciencies, requer la art que hom enserc les causes demanades afermant o negant, conservant so que dels comensamens dit avem; e aquesta regla es general en aquesta sciencia.

De la tersa distinció

AQUESTA distinció es de regles: e es regla útil compreniment abreujat e ajustat de generals comensamens en qui aparen les causes especials desirades assaber.

Aquesta distinció es departida en .x. regles generals, a les quals poden esser aplicades totes causes, les quals regles son aquelles que dites avem en lo pròlec, en lo qual lur alfabet significat avem.

En cascuna de les regles avem dues consideracions: la primera es mostrar e significar so que la regla es, segona es so per

que la regla es; e aquestes .ij. maneres preposam tenir en cascuna de les regles.

Segons que l'alfabet apar en la tersa figura e en la quarta, en la quarta distinció es significat lo mesclament de les regles les unes en les altres, lo qual mesclament es general, en qui aparen les causes espascífiques demanades en figura de regularitat, enaxí com aparen en lo mesclament dels comensamens en figura de comensalitat.

En aquestz .ij. mesclamens generals, so es assaber, qui son de comensalitat e regularitat, apar lo ters general mesclament compost d'amdós, lo qual es exemplar e espill en qui aparen les causes espacífiques demanades regulantment los comensamens en aquell mesclament artificial.

1. De la primera regla qui es de b.

AQUESTA regla es de possibilitat, la qual consiram en .iij. maneres, so es assaber, afirmació dubitació e negació: afirmació, que hom ensercant veritat sotz pòs, en lo comensament de l'ensercament, esser la .j.^a o l'altra de les contrarietatz possíbol, quar per aytal posició nex dubitació de les causes, en tant que l'enteniment no sap si son veres segons la affermació o negació d'aquelles; e quar comensa a dubtar, e veritat saber de les causes es amable, e la seybilitat d'aquella veritat es apta a esser entesa, l'enteniment, segons sa natura e segons lo moviment que à al terme demanat sotz raó de volentat, en lo comensament que comensa a duptar, comensa a fisolofar e ensercar veritat de les causes; mas quant l'enteniment, enans que atenyia veritat de les causes demanades, sotzposa les causes veres sotz raó d'affirmació o negació contra la possibilitat que dita avem, adoncs captiva sí metex e està optinat e no à los termens per los quals pusca atènyer veritat sotz raons necessaries naturals o artificials; per que vol lo senyor d'esta art que ab aytal enteniment enaxí optinat, hom no tracta esta art ni desput; emperò vol que hom asag, segons lo prosés d'esta art, si hom lo porà moure d'aquella optinació e escuritat, donant-li altres causes necessaries per objetz en los quals se pens que aja plaer, e que en après lo retorn als objetz primers.

Aquesta regla es en esta art per entensió d'ensercar les causes qui son demanades sotz raó de si, axí com demanar si son àngels, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes, e sotzposar que son o que no son, per so com pusca venir a necessaries demostracions. Aquesta posició enaxí feta cové tocar ab los .iij. poders de l'ànima, so es assaber, memoria enteniment e volentat, membrant entenent e amant los comensamens d'esta art en aquell tocament, e si les .iij. potencies contenen pus fortment les natures dels comensamens per la afermativa que per la negativa, adoncs cové que hom tenga l'afermativa en la conclusió, e si no, que hom tenga la negativa; e aquesta regla es general a totes siensies.

2. De la segona regla qui es de c.

AQUESTA regla es de la equiditat de les causes, per la qual es l'enteniment reglat a demanar què son les causes, enaxí com demanar què es Deus o què es home o què es bontat, e enaxí de les altres causes. Aquesta demanda conideram en .iiij. maneres, so es assaber: què es la causa en sí metexa, enaxí com demanar què es Deu, e què es bontat; segona es demanar què es la causa qui es essencialment en Deu o en bontat, e enaxí de les altres causes; tersa es demanar què es .j.^a causa en altra, enaxí con demanar què es bonea en granea; quarta es demanar què à .j.^a causa en altra, axí com demanar què à hom en la caixa, e-l rey en la ciutat, e bonea en granea, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

La entenció per que aquesta regla es en esta sciencia, es per so que hom aja reglat enteniment a ensercar so que son les causes segons les .iiij. maneres damunt dites, discorrent l'enteniment, segons les .iiij. especies damunt dites, per los comensamens d'esta sciencia e per los altres qui en ells son enplegat, en tal manera que d'ells e d'aquesta regla sia feta concordansa. Es enquera esta regla en esta art per entenció que l'enteniment sia reglat a moure la memoria a membrar e la volentat a amar les diffinicions dels comensamens, e aplicar aquelles a les causes demanades e fer diffinicions d'aquelles.

3. De la tersa regla que es de d.

ES aquesta regla de materialitat, so es assaber, que dona doctrina a ensercar les materies de les causes. Aquest ensercament ensenyam a fer en .iij. maneres. La primera es con dona doctrina a conèxer les causes qui son de sí metexes francament, enaxí com Deus qui es de sí metex e no d'altre, e bonea qui es de sí metexa en quant es de son essencial bonificatiu bonificable bonificar; e asò metex de granea e dels altres comensamens de la substancia. Segona manera es materialment, com lo tot es de ses partz, enaxí com la substancia qui es de sa propria forma e materia, e la sua forma qui es forma comuna muntiplicada de les formes de les partz, e asò metex de la sua materia qui es muntiplicada de les materies de les partz; e asò metex del coltell qui es del ferre, e asò metex de la part qui es de son tot. Tersa manera es enaxí com les unes causes qui son de les altres, axí com lo mon qui es de Deu qui l'à creat, e lo cavaller atretal, qui es del rey, e-l cavall qui es del cavaller, e-ls accidens de la substancia, e les semblances que l'enteniment pren qui son dels objetz reys, e les segones entensions qui son de les primeres; e enaxí con lo martell qui es del clau, e la bonea de granea, qui es de general bonea; e enaxí com l'objet luyn qui es de l'objet prop, e axí com vesibilitat de color qui es de la visibilitat dedins essencial dejús, e asò metex de la entelligibilitat

e la vesibilitat de la pera qui son de la entelligibilitat del enteniment; e asò metex se seguex de mal qui es de privació de bé, e la calor qui es del foc, e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

Ab aquesta regla conex hom quals son les natures per que les unes causes son de les altres e de sí metexes, e dona doctrina on hom prena los termens qui son de la qüestió, e que de la natura d'aquells, com fassa la responció segons que en aquells termens les unes causes son de les altres, e que segons aquells termens om eleja les cambres qui son en la taula, qui a aquells termens se covenen, enaxí com qui demana si es bona causa que Deus sia; e quar la qüestió quer de bontat, cové-se com eleja bontat en la responció e que acompayn a ella aquells termens qui li covenen, axí com granea e eternitat, so es assaber, si seria gran be e durable l'esser de Deus; e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

4. De la .iiij.^a regla qui es de e.

AQUESTA regla es de formalitat ab la qual hom enserca les formes e les fins de les causes, demanant per que son e per que fan so que fan; e a aquesta demanda es feta responció per .ij. maneres, so es assaber, que les unes causes son per sí metexes e les unes causes son per les altres. En la primera manera, axí com Deus qui es per sí metex e no per neguna altra causa, e es per so Deus, quar en ell bonea granea eternitat, e les altres sues dignitat, son .j.^a causa metexa en nombre, quar si nou eren, no poria esser Deus so que es. Es enquera Deus per so quar entén e ama sí metex e sa bonea e sa granea, e les altres dignitat, aytant com es la sua essencia e sa unitat. Es la substancia del home, e enaxí de les altres causes creades, per sí metexa en quant es so que es, e per asò està per sí metexa; e enaxí de la bonea substancial, qui per sí metexa està so que es; e asò metex se seguex en les altres causes semblans a aquestes. La segona manera es axí com les unes causes qui son per les altres, axí com home qui es per menbrar conèxer e amar Deus, e conex e ama per so que enseguesca la fi per que es, enaxí com bonea qui es per so que granea sia bona, e granea qui es per so que bonea sia gran, e enaxí de les altres causes qui en entenció se convertexen. Es enquera mal per so que be sia, e es gran mal per so que sia gran be, emperò be no es per so que sia mal; es coltell per tallar, e son dens per menjar, e son huls per veser, e la vesibilitat de les causes per la intelligibilitat; es ymaginació per conservar les especies que l'enteniment trau de les causes sensibles; e enaxí de les altres causes semblans a aquestes, estans les segones entencions per so que sien les primeres.

Per aquesta regla à hom conexensa a reglar la responció sotz la forma de la qüestió, ensercan les formes e les fins qui en los termens de la qüestió son enplegadas, mesclant los uns comensamens en los altres, conservan concordansa en aquell mesclament de formes e de fins, les quals formes e fins significades avem en so que d'elles dit avem en esta regla e en les diffinicions e esplanacions dels comensamens, axí com qui demana: Per que sofer Deus que sia mal, com sia asò que ell sia gran be?, e està la responció: Per so que sia gran be conegut; e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

5. De la .v.^a regla qui es de f.

AQUESTA regla tacta de quantitat per so que l'enteniment sia reglat a mesurar los termens de la qüestió en la conclusió; e aquest tractament es en dues maneres, so es assaber, en quantitat simple e en quantitat composta. Ab la simpla quantitat mesura hom e consira les simples quantitat dels comensamens, e ab la quantitat composta mesura les quantitat compostes de lurs mesclamens ab quantitat simpla, enaxí com la quantitat de bontat qui es simple comensament e à simpla quantitat sotz raó de la sua simpla substancialitat essencia e natura; quantitat composta es enaxí com la quantitat de bonea, qui-s muntiplica en les semblanses que-s vest dels altres comensamens de la substancia, estant bonea gran durable poderosa, e enaxí dels altres; e per asò aquella muntiplicació de moltes quantitat es convertita en composició de moltes quantitat qui muntipliquen .j.^a quantitat, estant les unes quantitat en les altres, comuna a totes les quantitat e a tota la substancia sotz raó de bontat; e asò metex se seguex de granea, e dels altres comensamens de quantitat simpla e composta, que-s seguex de la quantitat simpla e composta de bontat. Aquesta quantitat simple e composta qui es de dintre la substancia, es invisible, e apar en figura en les estremitatz de la substancia, ab les quals participa l'aer qui no es de la essencia d'aquella substancia, axí com ab la substancia d'en Pere o d'en Martí; e enaxí de les altres causes semblans a aquestes.

La entenció per que aquesta regla posada avem en esta sciencia, es per so que ab ella hom mesur les quantitat dels comensamens, afirmant o negant, en la responció de la qüestió, enaxí com qui demana si Deus es, sotzposat que Deus sia, que hom asag si intre tanta de bondat e de granea, e dels altres comensamens, en la memoria membrant, en l'enteniment entenent, en la volentat volent, com fa si hom nega Deus esser. On, feta aquesta temptació, requer l'art que hom fassa la conclusió sotz forma de major quantitat, muntiplicada en los poders de l'ànima, de les semblanses dels comensamens, enfora la semblansa de contrarietat e de menoritat, qui ab privació an concordansa.

6. De la .vj.^a regla qui es de g.

AQUESTA regla es de qualitat per so que l'enteniment sia reglat a ensercar veritat de les causes segons lurs qualitat. Aquest

ensecament cové esser en dues maneres, so es assaber, en qualitatz propries e en qualitatz apropiades: en qualitatz propries, enaxí com calor qui es propria qualitat de foc, e humiditat de l'aer, e fredor de l'aygua, e secor de la terra, e per so car cascú dels helemens à sa propria qualitat, son destins los uns dels altres substancialment essencial e natural; e assò metex de lurs partz propries, enaxí que la bonea del foc no es la bonea de l'aer, ni la bonea de l'aer no es la bonea de l'aygua, e enaxí de les altres; qualitatz apropiades son com les unes substancies apropien a les altres lurs propries qualitatz, enaxí com lo foc qui apropria sa calor a l'aer per so que sia calt, e l'aer a l'aygua sa humiditat per so que sia humida, e l'aygua sa fredor a la terra per so que sia freda, e la terra sa secor al foc p+er so que sia sec. D'on, per raó d'assò passen les unes partz a les altres substancialment e accidental, per so que-s fassa la composició de totes aquelles substancies e accidens, e que la substancia sia composta e montpicada de totes les partz substancialment e accidental, remanent en aquella cascú dels elemens simples sotz raó de sa propria calitat, e compost sotz raó de les qualitatz apropiades; e per asò roman la substancia simpla sotz raó de individuació e de unitat de nombre, enaxí com la substancia d'en Martí, qui es .j.^a tan solament; e aquesta simplicitat d'unitat es sustentada en la simplicitat de les partz simples, enaxí com es sustentada la sua composició en la composició de les partz qui son conpostes per apropiades qualitatz. Apropria lo foc sa calor a l'aer sustentada en sí metex, e assò metex fa de sa bontat granea duració e-ls altres; e per asò entre en ell substancialment e accidental. Aquella calor que-l foc apropria a l'aer es, segons comparació del foc e de l'aer, qualitat activa e passiva: activa es en quant lo foc es calefactiu, passiva es en quant l'aer es calefactible, cor la sua calefactibilitat es sotz raó de la ignificabilitat d'ell; e aquella calor que l'aer met en l'aygua es, segons comparació de l'aer, qualitat activa, e segons comparació de l'aygua, passiva, e assò es per raó de la gran concordansa qui es entre l'aer e-l foc, e la gran contrarietat qui es entre-l foc e l'aygua, apropiant lo foc sa propria calor a l'aer per so que l'aer aja propietat d'escalfar l'aygua e que l'aygua aja dues passions sotz calor activa, e la calor de l'aygua no sosté lo foc que sia activa qualitat de l'aygua en escalfar les causes qui en l'aygua calda son escalfades; e per so l'aygua no escalfa la terra, quar es contra-l foc, e-l foc contra l'aygua, e la sua qualitat es qualitat passiva d'ella apropiada per so que sia l'aygua mijà per lo qual la terra sia escalfada e humificada. E asò metex que dit avem del foc e de l'aygua, se seguex de l'aer e de la terra e de totes les partz de la substancia.

Ab aquesta regla es reglat l'enteniment d'enserar les qualitatz de les coses naturals, segons so que de qualitat dit avem, en les substancies e en les partz d'aquelles, mesclan los uns comensamens e regles en los altres, en lo qual mesclament cascuna de les partz se mostra qual es vestida de qualitat propia e de qualitat apropiada, segons lo qual vestiment e hàbit deu esser fet lo judisci de les coses en la responció de la questió.

7. De la .vij.^a regla qui es de h.

AQUESTA regla es de temporalitat, la qual significam per la regla de c. e de d. e de k. Quatre son les maneres segons les quals ensercam de temps: primera es en quant demanam què es temps, segona es de que es temps, tersa es còm està temps en los comensamens e-ls comensamens en ell, quarta es ab que està temps. Aquestes .iiij.e maneres son significades per les regles que dites avem. Es temps .j.^a part simpla de la substancia del mon, en la qual està la substancia ab totes ses partz mogudes en temps, senes lo qual no poria esser moviment de les coses, sustentat aquell moviment en les coses qui-s mouen d'un loc en altre, e sotz forma de generació e de corrupció, en aquell moviment apar la figura de temps, e per aquella figura ateny l'enteniment la forma e la sua equiditat. La segona manera es significada en lo mesclament dels comensamens en so que en temps es de sí metex e en altre, so es en comensament, en lo qual temps es creat e comensat, enaxí com comensament qui en temps es creat e temporificat; e per asò es temps de comensament e comensament de temps, enaxí com bonea es de granea e granea es de bonea, e enaxí dels altres comensamens. Tersa manera es de asituació, so es assaber, com està temps en los comensamens e-ls comensamens en ell. Està temps enaxí en bontat com bontat en granea, so es assaber, que enaxí com granea es bona sotz raó de bontat, enaxí temps està en bonea sotz raó de bontat; e asò se convertex, estant bonea en temps sotz raó d'ell: d'on se seguex que bonea està en sussecció de moviment de nit e de dia e de ores e de momens, sustentat aquell moviment en temps present, la figura del qual apar en les coses trespasades e esdevenidores. Quarta manera es de abituació, ab la qual son significades les coses ab que temps està so que es e ab que està en les partz de la substancia e en lo moviment defora la substancia, axí com temps qui està ab ses partz essencials, so es assaber, temporificatiu e temporificable e temporificar, e ab bonea en quant es bo, e ab granea en quant es gran, e enaxí dels altres. Aquesta regla enaxí considerada regla l'umà enteniment com fassa lo judissi de les coses sotz raó de temps, enaxí com qui demana, per que Deus no creà lo mon enans. Vol la art que hom respona segons les condicions dels comensamens e de les regles d'esta sciencia, so es assaber, que hom remembre e entena aquelles enans que fassa la responció, segons que aurà en àbit esta sciencia, quar si hom faya la responció enans que ab l'àbit usàs d'esta sciencia, no-s poria ajudar de la vertut de l'àbit d'esta sciencia ni seguiria la fi dels comensamens. Vol, doncs, esta art que enans sia considerada la teòrica d'esta sciencia, que sia la pràctica, axí com en regla de d. en qui es significat que enans que-l mon fos, no era altra cosa mas Deus tan solament; per que aquell enans qui es posat en la questió damunt dita, no es res segons reyalitat, mas que es semblansa que l'enteniment pren de les coses sotz raó de temps, les quals son les unes enans que les altres; car si aquell enans qui es posat

en la questió, fos cosa reyal, fóra temps enans que-l mon fos creat, e aquell temps fóra eternal e no agra subjert en qui fos sustentat, so es assaber, les partz de la substancia del mon, les quals son bonea granea e les altres, e fóra perduda la diffinició de comensament e de les altres partz de la substancia.

8. De la .viiij.^a regla qui es de i.

AQUESTA regla es tractada en .iiij.e maneres, e puria esser tractada en plus, mas nos liuram esta sciencia com pus abreujadament podem. Aquestes .iiij. manere significam en .iiij. letres, les quals son c. d. k., a significar .iiij.e regles per les quals ajam conexensa de loc e de les coses demanades sotz raó de loqualitat. Enaxí com la regla de c. qui significa la quiditat de loc, so es assaber, que loc es .j.^a part de la substancia del mon, en lo qual son totes les partz de la substancia e ell es difús e estès per totes aquelles partz, e per la sua natura e vertut pot esser en sí metex so que es e pot esser en les altres partz de la substancia, donant a aquelles sa semblansa per so que pusca esser en elles essencialment, e elles en ell atretal, e que les unes partz pusquen esser en les altres, e la substancia del mon en sí metexa e en ses partz, e les partz en ella e en sí metexes. La segona manera significa com loc es de sí metex e los uns locs son d'altres, enaxí com loc qui es de sí metex simplament e no d'altre; e quar es comensat e creat, es de comensament per so que comensament aja loc en qui pusca esser sustentat. Asò metex se seguex de bonea qui es loc de granea per so que granea pusca aver loc en qui sia bona, e enaxí dels altres comensamens de la substancia, en los quals los uns locs son dels altres, axí com color e visibilitat qui son locs de veer, e ymaginació qui es loc de ymaginar. Aquestz locs, los quals son los uns dels altres, son particulars, estans dejús lo loc universal en lo qual son invisibles per so quar ell no-s pot veer; enperò aparen en ell e relúen per so com son locs d'entelligibilitat e d'entendre en la ymaginació, en la qual son ymaginables per so com lo loc universal tramet sa semblansa, e les semblanses de ses partz, fora la substancia, la qual semblansa es sensible figuralment, axí com lo ví qui es en loc estant en lo vas en que es, e la calor del pebre qui es loc de sabor e de la substancia del pebre. La tersa manera de loc es segons la .ix.^a regla, en la qual es manifestat com son les unes coses en les altres, significant aquella regla les maneres de les coses, axí com bonificatiu qui à manera d'esser bonificable per so que sia bonificar en bonificatiu e en bonificable, e enaxí com bontat qui à manera com sia en granea per so que ella sia gran en sí metexa sotz raó de gran bonificatiu bonificable bonificar. Quarta manera es de abituació, a significar les coses, ab lo qual loc està so que es. Està loc ab ses essencials partz, so es assaber, loquificatiu loquificable loquificar, e està ab bontat per so que bontat sia loc a granea com sia bona, e granea com sia loc ab bonea con sia gran, e enaxí del vi com pusca esser contengut en l'ampolla e que l'ampolla aja contengut per so que no sia loc a vacuytat; e enaxí de les altres coses ab les quals loc està so que es en sí metex e en elles, e elles en sí metexes e en ell e ab sí metexes e ab ell. Tractada esta regla segons que dit avem, es l'umà enteniment reglat e abituat a respondre e a fer judissi de les coses sotz raó de loc; e per asò vol lo senyor d'esta art que-n lo judissi de les coses hom tracta de loc segons que dit avem en los locs d'aquesta sciencia, los quals son figures, diffinicions, regles, taula e questions, axí com qui demana: on era Deus ans que-l mon fos?, vol com recorre als locs d'esta art que ditz avem, e que segons aquells fassa la responció, axí com la regla de c. qui significa que Deus era en sí metex, e la diffinició de comensament mesclada ab aquesta regla de loc e ab la diffinició de granea, significa que Deus no era en loc ans que-l mon fos, mas que era en sí metex tan solament.

9. De la .ix.^a regla qui es de k.

AB aquesta regla es reglat l'enteniment a ensercar les maneres de les coses, e es departida en dues partz. La primera part es departida en .iiij. partz. La primera part ensenya la manera segons la qual son partz de la substancia, axí com bonea qui es .j.^a part, e granea altra, e cascuna à manera d'esser part per raó de diferencia qui està enfre bonea e granea, endestincs bonificatiu bonificable bonificar, e grans per granea, qui son partz essencials de la bonea; e asò metex se seguex de granea e dels altres comensamens. La segona part mostra la manera segons la qual les unes partz son en les altres, enaxí com bonea qui es en granea e en duració en quant es gran e durable, e asò se convertex. La tersa part mostra la manera segons la qual està la substancia en ses partz e les partz en ella, axí com bonea qui estant en granea, en duració, e en les altres partz de la substancia e les partz en ella, à manera de montiplicar sí metexa en les altres partz e les altres partz an manera de montiplicar sí metexes en bonea, e d'aquesta montiplicació es montiplicada la substancia, la qual à manera d'estar en ses partz segons la manera que an les partz d'estar en ella. Quarta part es de la manera que la substancia à a montiplicar sa semblansa e la semblansa de ses partz en les coses defores, axí com la substancia del home qui es segons sa bontat à manera a fer bones obres, e segons sa granea a fer grans coses, e segons que es compost de potencia elemental vejetable e sensual e ymaginativa e racional, à manera d'entendre les causes entelligibles, de ymaginar les causes ymaginables, e de sentir les coses sencibles, e de vejetar les coses vejetables en sí metex e en engenrar altre home; e asò metex de la potencia elemental, per raó de la qual à manera de sentir calor e fredor, fam e set, e d'engenrar altre home. Á enquera manera a usar de les coses defores artificialment, segons les maneres dedins la substancia, axí com la volentat qui desira que l'ome sia vertuós en manera de parlar vendre e comprar, e enaxí de les altres coses semblans a aquestes.

La segona part es departida en .v. partz, en les quals demostra la manera que hom deu tenir en esta sciencia, a ensercar veritat de les coses. La primera està en les dues figures en les quals deu elegir les formes de la responció, axí com qui demana si la bonea de Deu es gran, deu hom elegir bonea granea en la responció. Enquara, per so cor d'elles demana la qüestió, vol enquara esta art que hom enserc los termens qui en la qüestió son enplegatx, axí com demanar si la bonea de Deu es gran en duració o en poder o en concordansa o en unitat o en justicia, e enaxí de les altres coses semblans a aquestes, e que hom fassa lo judissi segons les diffinicions e les regles significades per aquelles letres qui son en les figures. Segona part es que hom recorre a la tersa figura e que hom eleja los termens en aquella, los quals se covenen a la responció, axí com la cambra de b. c. qui significa, segons la qüestió damunt dita, que hom enserc si la bonea de Deu es gran segons diferencia e segons concordansa, e segons la primera qüestió e la primera regla, e la segona qüestió e la segona regla; e asò metex se seguex de les altres cambres. La tersa part significa que hom recorre a la quarta figura e que hom prenga la manera dels significatz de les letres, axí com qui demana si la bonea de Deu es gran; e quar en aquella demanda es emplegada eternitat, so es assaber, si la bonea de Deu es gran en duració, vol la art que hom eleja la cambra de b. c. d. e que reeba los significatz de les letres, segons los quals hom à manera a ensercar si la bonea de Deu es gran en eternitat en diferencia concordansa sens contrarietat e si es gran segons la primera segona e tersa regla e qüestió. La quarta part tramet hom a la taula en la qual hom eleja les cambres qui-s covenen a la responció, axí com si es demanat si la unitat de Deu es gran; e quar en aquella demanda son enplegades bonea e eternitat, deu hom fer la responció segons so que significa la cambra de b. c. d. e la cambra de b. c. t. b. e la cambra de b. c. t. c., e enaxí per orde tro a la cambra de t. b. c. d. La quinta part es que hom tengua la manera la qual se té en la quinta distinció, axí com qui demana si la unitat de Deu es gran, que hom respona segons la manera general qui-s té en la qüestió hon se demana si-l mon es creat de nou, e que d'aquell test traga la responció, aplicant .j.^a qüestió general a altra, e .j.^a regla general a altra, e asò afirmant o negant, en tal manera que no sia contra lo prosés de la quinta distinció.

10. De la .x.^a regla qui es de k.

AQUESTA regla demostra los estrumens qui son en les coses naturals e artificials, e es departida en dues partz. La primera part es departida en .iiij. partz. Es la primera part enaxí com bonea qui es ab sa propria propietat essencial, so es assaber, propri bonificatiu bonificable bonificar. Segona es axí com bonea qui es ab propietatz apropiada, so es assaber, ab granea duració poder e los altres, quar sens aquestes esser no poria ni estar en la substancia, quar no auria en qui fos sustentada. Tersa part es axí com la substancia qui es ab ses partz substancials e acsidentals, e ab aquelles està so que es e fa obres en sí metexa sotz raó d'aquelles. Quarta part es com la substancia fa obres ab les coses defores segons les semblances dedins, axí com l'ome qui fa, ab ses raons dedins, defores bones raons e grans e durables, per so que en semblances defores sien revelades les coses asemblades qui son dedins la substancia; e per asò mou l'ome ab sa volentat sos peus, e ab sos peus mou sí metex d'un loc en altre, e ab sa mà mou la ploma, e ab la ploma la tinta, e ab la tinta les letres, e ab les letres mou sa memoria a menbrar, e son enteniment a entendre, e sa volentat a amar, e sa ymagenació e ymagenar, e sos seyns a sentir, e sa vegitativa a vejetar, e sa elementativa a elementar. Mou encara sí metex ab lo moviment del cavall en qui cavalca e ab lo moviment de la nau en qui està, e mou sí metex ab vertutz a la celestial gloria e ab visis a la infernal pena, e enaxí de les altres coses semblans a aquestes.

La segona part es departida en .v. partz ab les quals hom à conexensa d'esta sciencia. La primera es la conexensa com à d'ella ab les figures, reebent lurs significatz e mesclant los comensamens d'esta sciencia los uns ab los altres. Segona part es la conexensa que hom à, de les coses demanades, ab les diffinicions dels comensamens e ab lurs esplanacions, afirmant e negant, afirmant aquelles coses qui ab les diffinicions se covenen, e negant los inconveniens e les contrarietatz d'aquelles. La tersa part està en lo mesclament de les regles les unes en les altres e lo comensament ab lo qual hom à conexensa de les coses demanades, conservant cascuna regla sí metexa segons so que d'ella es dit. Quarta part està en la taula ab la qual hom conex les coses demanades siguent lo prosés d'aquelles. Quinta part està en les .x. qüestions generals aplicades a la creació del mon, ab les quals e en les quals hom à conexensa de les causes desirades assaber. Està enquara esta sciencia ab los significatz de les cambres de les qüestions.

¶ Molt son útils aquestes regles assaber, quar grans son los significatz que porten cascuna per sí e en lo mesclament la .j. de l'altre; quar ab elles à hom manera de atrobar veritat de les coses, e la bonea e la granea e ls altres comensamens d'aquelles, axí com per la regla de b. c. de d. e de e. e de f. g. h. i. k. que en lo lur mesclament, e en cascuna per sí, apar plus de bonea en la substancia substancialment que accidental, per so que la substancia aja pus nobles e majors edificis.

De la .iiij.^a distinció

AQUESTA taula es departida en .lxxx.iiij.e partz e es derivada de la quarta figura. E quascuna part es departida en .xx. cambres, axí com la primera part, qui es de b. c. d., qui es departida en .xx. partz, de la qual diriven les altres cambres, so es

assaber, la cambra de b. c. t. b. e la cambra de b. c. t. c., e enaxí per orde tro a la cambra de t. b. c. d.; segona part es de la cambra de b. c. e., e enaxí per orde entrò a la cambra de h. i. k.

2. Significa la t. en esta taula que les letres qui son après d'ell son dels termens de la segona figura, e les letres qui son denant, son de la primera; e per aquesta significació à hom manera de notar abreujadament les raons de les coses.

3. La entenció per que aquesta taula es en esta art es per so que sia universal a ensecar e atrobar les coses particulars demanades; qar cascuna de les sues partz es universal en lo qual son significades les figures, diffinicions, regles e questions, e en cascuna d'aquelles partz pot hom montipicar .xx. raons a soure .j.^a metexa questió, segons les diffinicions dels comensamens; qar cascuna cambra porta sa responció segons les diffinicions; e asò metex fa segons les regles mesclades ab los comensamens. Pot hom enquera en cascuna de les partz montipicar .xx. maneres de questions fetes segons los mesclamens dels comensamens e de les regles.

4. En cascuna de les partz de la taula son significatz los locs en los quals deu hom ensecar les responcions, axí com en la part de b. c. d., on son significatz .xij. locs, segons que dit avem en la quarta figura.

5. De cascuna cambra pot hom parlar segons so que signifiquen les sues letres, axí com de la cambra de b. c. d., de qui pot hom dir: granea magnifica bonea e duració, e enaxí com de la cambra de b. c. t. b. de qui pot hom dir que diferencia illumina bonea granea, e axí de les altres cambres.

6. De cascuna cambra pot hom trer universal e particular afermativa, e universal e particular negativa, axí com de la cambra de b. c. d.:

¶ Tot be gran es amable en duració. Negú mal gran es amable en duració.

¶ Alcuna bonea es granea e eternitat. No totes contrarietatz son poques en bonea.

1	2	3	4
b. c. d.	b. c. e.	b. c. f.	b. c. g.
b. c. t. b.	b. c. t. b.	b. c. t. b.	b. c. t. b.
b. c. t. c.	b. c. t. c.	b. c. t. c.	b. c. t. c.
b. c. t. d.	b. c. t. e.	b. c. t. f.	b. c. t. g.
b. d. t. b.	b. e. t. b.	b. f. t. b.	b. g. t. b.
b. d. t. c.	b. e. t. c.	b. f. t. c.	b. g. t. c.
b. d. t. d.	b. e. t. e.	b. f. t. f.	b. g. t. g.
b. t. b. c.	b. t. b. c.	b. t. b. c.	b. t. b. c.
b. t. b. d.	b. t. b. e.	b. t. b. f.	b. t. b. g.
b. t. c. d.	b. t. c. e.	b. t. c. f.	b. t. c. g.
c. d. t. b.	c. e. t. b.	c. f. t. b.	c. g. t. b.
c. d. t. c.	c. e. t. c.	c. f. t. c.	c. g. t. c.
c. d. t. d.	c. e. t. e.	c. f. t. f.	c. g. t. g.
c. t. b. c.	c. t. b. c.	c. t. b. c.	c. t. b. c.
c. t. b. d.	c. t. b. e.	c. t. b. f.	c. t. b. g.
c. t. c. d.	c. t. c. e.	c. t. c. f.	c. t. c. g.
d. t. b. c.	e. t. b. c.	f. t. b. c.	g. t. b. c.
d. t. b. d.	e. t. b. e.	f. t. b. f.	g. t. b. g.
d. t. c. d.	e. t. c. e.	f. t. c. f.	g. t. c. g.
t. b. c. d.	t. b. c. e.	t. b. c. f.	t. b. c. g.

5

6

7

8

b. c. h.	b. c. i.	b. c. k.	b. d. e.
b. c. t. b.	b. c. t. b.	b. c. t. b.	b. d. t. b.
b. c. t. c.	b. c. t. c.	b. c. t. c.	b. d. t. d.
b. c. t. h.	b. c. t. i.	b. c. t. k.	b. d. t. e.
b. h. t. b.	b. i. t. b.	b. k. t. b.	b. e. t. b.
b. h. t. c.	b. i. t. c.	b. k. t. c.	b. e. t. d.
b. h. t. h.	b. i. t. i.	b. k. t. k.	b. e. t. e.
b. t. b. c.	b. t. b. c.	b. t. b. c.	b. t. b. d.
b. t. b. h.	b. t. b. i.	b. t. b. k.	b. t. b. e.
b. t. c. h.	b. t. c. i.	b. t. c. k.	b. t. d. e.
c. h. t. b.	c. i. t. b.	c. k. t. b.	d. e. t. b.
c. h. t. c.	c. i. t. c.	c. k. t. c.	d. e. t. d.
c. h. t. h.	c. i. t. i.	c. k. t. k.	d. e. t. e.
c. t. b. c.	c. t. b. c.	c. t. b. c.	d. t. b. d.
c. t. b. h.	c. t. b. i.	c. t. b. k.	d. t. b. e.
c. t. c. h.	c. t. c. i.	c. t. c. k.	d. t. d. e.
h. t. b. c.	i. t. b. c.	k. t. b. c.	e. t. b. d.
h. t. b. h.	i. t. b. i.	k. t. b. k.	e. t. b. e.
h. t. c. h.	i. t. c. i.	k. t. c. k.	e. t. d. e.
t. b. c. h.	t. b. c. i.	t. b. c. k.	t. b. d. e.

9

b. d. f.

b. d. t. b.
b. d. t. d.
d. d. t. f.
b. f. t. b.
b. f. t. d.
b. f. t. f.
b. t. b. d.
b. t. b. f.
b. t. d. f.
d. f. t. b.
d. f. t. d.
d. f. t. f.
d. t. b. d.
d. t. b. f.
d. t. d. f.
f. t. b. d.
f. t. b. f.
f. t. d. f.
t. b. d. f.

10

b. d. g.

b. d. t. b.
b. d. t. d.
b. d. t. g.
b. g. t. b.
b. g. t. d.
b. g. t. g.
b. t. b. d.
b. t. b. g.
b. t. d. g.
d. g. t. b.
d. g. t. d.
d. g. t. g.
d. t. b. d.
d. t. b. g.
d. t. d. g.
g. t. b. d.
g. t. b. g.
g. t. d. g.
t. b. d. g.

11

b. d. h.

b. d. t. b.
b. d. t. d.
b. d. t. h.
b. h. t. b.
b. h. t. d.
b. h. t. h.
b. t. b. d.
b. t. b. h.
b. t. d. h.
d. h. t. b.
d. h. t. d.
d. h. t. h.
d. t. b. d.
d. t. b. h.
d. t. d. h.
h. t. b. d.
h. t. b. h.
h. t. d. h.
t. b. d. h.

12

b. d. i.

b. d. t. b.
b. d. t. d.
b. d. t. i.
b. i. t. b.
b. i. t. d.
b. i. t. i.
b. t. b. d.
b. t. b. i.
b. t. d. i.
d. i. t. b.
d. i. t. d.
d. i. t. i.
d. t. b. d.
d. t. b. i.
d. t. d. i.
i. t. b. d.
i. t. b. i.
i. t. d. i.
t. b. d. i.

13

b. d. k.

b. d. t. b.
b. d. t. d.
b. d. t. k.
b. k. t. b.
b. k. t. d.
b. k. t. k.
b. t. b. d.
b. t. b. k.
b. t. d. k.
d. k. t. b.
d. k. t. d.
d. k. t. k.
d. t. b. d.
d. t. b. k.
d. t. d. k.
k. t. b. d.
k. t. b. k.
k. t. d. k.
t. b. d. k.

14

b. e. f.

b. e. t. b.
b. e. t. e.
b. e. t. f.
b. f. t. b.
b. f. t. e.
b. f. t. f.
b. t. b. e.
b. t. b. f.
b. t. e. f.
e. f. t. b.
e. f. t. e.
e. f. t. f.
e. t. b. e.
e. t. b. f.
e. t. e. f.
f. t. b. e.
f. t. b. f.
f. t. e. f.
t. b. e. f.

15

b. e. g.

b. e. t. b.
b. e. t. e.
b. e. t. g.
b. g. t. b.
b. g. t. e.
b. g. t. g.
b. t. b. e.
b. t. b. g.
b. t. e. g.
e. g. t. b.
e. g. t. e.
e. g. t. g.
e. t. b. e.
e. t. b. g.
e. t. e. g.
g. t. b. e.
g. t. b. g.
g. t. e. g.
t. b. e. g.

16

b. e. h.

b. e. t. b.
b. e. t. e.
b. e. t. h.
b. h. t. b.
b. h. t. e.
b. h. t. h.
b. t. b. e.
b. t. b. h.
b. t. e. h.
e. h. t. b.
e. h. t. e.
e. h. t. h.
e. t. b. e.
e. t. b. h.
e. t. e. h.
h. t. b. e.
h. t. b. h.
h. t. e. h.
t. b. e. h.

17

b. e. i.

b. e. t. b.
b. e. t. e.
b. e. t. i.
b. i. t. b.
b. i. t. e.
b. i. t. i.
b. t. b. e.
b. t. b. i.
b. t. e. i.
e. i. t. b.
e. i. t. e.
e. i. t. i.
e. t. b. e.
e. t. b. i.
e. t. e. i.
i. t. b. e.
i. t. b. i.
i. t. e. i.
t. b. e. i.

18

b. e. k.

b. e. t. b.
b. e. t. e.
b. e. t. k.
b. k. t. b.
b. k. t. e.
b. k. t. k.
b. t. b. e.
b. t. b. k.
b. t. e. k.
e. k. t. b.
e. k. t. e.
e. k. t. k.
e. t. b. e.
e. t. b. k.
e. t. e. k.
k. t. b. e.
k. t. b. k.
k. t. e. k.
t. b. e. k.

19

b. f. g.

b. f. t. b.
b. f. t. f.
b. f. t. g.
b. g. t. b.
b. g. t. f.
b. g. t. g.
b. t. b. f.
b. t. b. g.
b. t. f. g.
f. g. t. b.
f. g. t. f.
f. g. t. g.
f. t. b. f.
f. t. b. g.
f. t. f. g.
g. t. b. f.
g. t. b. g.
g. t. f. g.
t. b. f. g.

20

b. f. h.

b. f. t. b.
b. f. t. f.
b. f. t. h.
b. h. t. b.
b. h. t. f.
b. h. t. h.
b. t. b. f.
b. t. b. h.
b. t. f. h.
f. h. t. b.
f. h. t. f.
f. h. t. h.
f. t. b. f.
f. t. b. h.
f. t. f. h.
h. t. b. f.
h. t. b. h.
h. t. f. h.
t. b. f. h.

21

b. f. i.

b. f. t. b.

b. f. t. f.

b. f. t. i.

b. i. t. b.

b. i. t. f.

b. i. t. i.

b. t. b. f.

b. t. b. i.

b. t. f. i.

f. i. t. b.

f. i. t. f.

f. i. t. i.

f. t. b. f.

f. t. b. i.

f. t. f. i.

i. t. b. f.

i. t. b. i.

i. t. f. i.

t. b. f. i.

22

b. f. k.

b. f. t. b.

b. f. t. f.

b. f. t. k.

b. k. t. b.

b. k. t. f.

b. k. t. k.

b. t. b. f.

b. t. b. k.

b. t. f. k.

f. k. t. b.

f. k. t. f.

f. k. t. k.

f. t. b. f.

f. t. b. k.

f. t. f. k.

k. t. b. f.

k. t. b. k.

k. t. f. k.

t. b. f. k.

23

b. g. h.

b. g. t. b.

b. g. t. g.

b. g. t. h.

b. h. t. b.

b. h. t. g.

b. h. t. h.

b. t. b. g.

b. t. b. h.

b. t. g. h.

g. h. t. b.

g. h. t. g.

g. h. t. h.

g. t. b. g.

g. t. b. h.

g. t. g. h.

h. t. b. g.

h. t. b. h.

h. t. g. h.

t. b. g. h.

24

b. g. i.

b. g. t. b.

b. g. t. g.

b. g. t. i.

b. i. t. b.

b. i. t. g.

b. i. t. i.

b. t. b. g.

b. t. b. i.

b. t. g. i.

g. i. t. b.

g. i. t. g.

g. i. t. i.

g. t. b. g.

g. t. b. i.

g. t. g. i.

i. t. b. g.

i. t. b. i.

i. t. g. i.

t. b. g. i.

25

b. g. k.

b. g. t. b.
b. g. t. g.
b. g. t. k.
b. k. t. b.
b. k. t. g.
b. k. t. k.
b. t. b. g.
b. t. b. k.
b. t. g. k.
g. k. t. b.
g. k. t. g.
g. k. t. k.
g. t. b. g.
g. t. b. k.
g. t. g. k.
k. t. b. g.
k. t. b. k.
k. t. g. k.
t. b. g. k.

26

b. h. i.

b. h. t. b.
b. h. t. h.
b. h. t. i.
b. i. t. b.
b. i. t. h.
b. i. t. i.
b. t. b. h.
b. t. b. i.
b. t. h. i.
h. i. t. b.
h. i. t. h.
h. i. t. i.
h. t. b. h.
h. t. b. i.
h. t. h. i.
i. t. b. h.
i. t. b. i.
i. t. h. i.
t. b. h. i.

27

b. h. k.

b. h. t. b.
b. h. t. h.
b. h. t. k.
b. k. t. b.
b. k. t. h.
b. k. t. k.
b. t. b. h.
b. t. b. k.
b. t. h. k.
h. k. t. b.
h. k. t. h.
h. k. t. k.
h. t. b. h.
h. t. b. k.
h. t. h. k.
k. t. b. h.
k. t. b. k.
k. t. h. k.
t. b. h. k.

28

b. i. k.

b. i. t. b.
b. i. t. i.
b. i. t. k.
b. k. t. b.
b. k. t. i.
b. k. t. k.
b. t. b. i.
b. t. b. k.
b. t. i. k.
i. k. t. b.
i. k. t. i.
i. k. t. k.
i. t. b. i.
i. t. b. k.
i. t. i. k.
k. t. b. i.
k. t. b. k.
k. t. i. k.
t. b. i. k.

29

c. d. e.

c. d. t. c.
c. d. t. d.
c. d. t. e.
c. e. t. c.
c. e. t. d.
c. e. t. e.
c. t. c. d.
c. t. c. e.
c. t. d. e.
d. e. t. c.
d. e. t. d.
d. e. t. e.
d. t. c. d.
d. t. c. e.
d. t. d. e.
e. t. c. d.
e. t. c. e.
e. t. d. e.
t. c. d. e.

30

c. d. f.

c. d. t. c.
c. d. t. d.
c. d. t. f.
c. f. t. c.
c. f. t. d.
c. f. t. f.
c. t. c. d.
c. t. c. f.
c. t. d. f.
d. f. t. c.
d. f. t. d.
d. f. t. f.
d. t. c. d.
d. t. c. f.
d. t. d. f.
f. t. c. d.
f. t. c. f.
f. t. d. f.
t. c. d. f.

31

c. d. g.

c. d. t. c.
c. d. t. d.
c. d. t. g.
c. g. t. c.
c. g. t. d.
c. g. t. g.
c. t. c. d.
c. t. c. g.
c. t. d. g.
d. g. t. c.
d. g. t. d.
d. g. t. g.
d. t. c. d.
d. t. c. g.
d. t. d. g.
g. t. c. d.
g. t. c. g.
g. t. d. g.
t. c. d. g.

32

c. d. h.

c. d. t. c.
c. d. t. d.
c. d. t. h.
c. h. t. c.
c. h. t. d.
c. h. t. h.
c. t. c. d.
c. t. c. h.
c. t. d. h.
d. h. t. c.
d. h. t. d.
d. h. t. h.
d. t. c. d.
d. t. c. h.
d. t. d. h.
h. t. c. d.
h. t. c. h.
h. t. d. h.
t. c. d. h.

33

c. d. i.

c. d. t. c.
c. d. t. d.
c. d. t. i.
c. i. t. c.
c. i. t. d.
c. i. t. i.
c. t. c. d.
c. t. c. i.
c. t. d. i.
d. i. t. c.
d. i. t. d.
d. i. t. i.
d. t. c. d.
d. t. c. i.
d. t. d. i.
i. t. c. d.
i. t. c. i.
i. t. d. i.
t. c. d. i.

34

c. d. k.

c. d. t. c.
c. d. t. d.
c. d. t. k.
c. k. t. c.
c. k. t. d.
c. k. t. k.
c. t. c. d.
c. t. c. k.
c. t. d. k.
d. k. t. c.
d. k. t. d.
d. k. t. k.
d. t. c. d.
d. t. c. k.
d. t. d. k.
k. t. c. d.
k. t. c. k.
k. t. d. k.
t. c. d. k.

35

c. e. f.

c. e. t. c.
c. e. t. e.
c. e. t. f.
c. f. t. c.
c. f. t. e.
c. f. t. f.
c. t. c. e.
c. t. c. f.
c. t. e. f.
e. f. t. c.
e. f. t. e.
e. f. t. f.
e. t. c. e.
e. t. c. f.
e. t. e. f.
f. t. c. e.
f. t. c. f.
f. t. e. f.
t. c. e. f.

36

c. e. g.

c. e. t. c.
c. e. t. e.
c. e. t. g.
c. g. t. c.
c. g. t. e.
c. g. t. g.
c. t. c. e.
c. t. c. g.
c. t. e. g.
e. g. t. c.
e. g. t. e.
e. g. t. g.
e. t. c. e.
e. t. c. g.
e. t. e. g.
g. t. c. e.
g. t. c. g.
g. t. e. g.
t. c. e. g.

37

c. e. h.

c. e. t. c.
c. e. t. e.
c. e. t. h.
c. h. t. h.
c. h. t. e.
c. h. t. h.
c. t. c. e.
c. t. c. h.
c. t. e. h.
e. h. t. c.
e. h. t. e.
e. h. t. h.
e. t. c. e.
e. t. c. h.
e. t. e. h.
h. t. c. e.
h. t. c. h.
h. t. e. h.
t. c. e. h.

38

c. e. i.

c. e. t. c.
c. e. t. e.
c. e. t. i.
c. i. t. c.
c. i. t. e.
c. i. t. i.
c. t. c. e.
c. t. c. i.
c. t. e. i.
e. i. t. c.
e. i. t. e.
e. i. t. i.
e. t. c. e.
e. t. c. i.
e. t. e. i.
i. t. c. e.
i. t. c. i.
i. t. e. i.
t. c. e. i.

39

c. e. k.

c. e. t. c.
c. e. t. e.
c. e. t. k.
c. k. t. c.
c. k. t. e.
c. k. t. k.
c. t. c. e.
c. t. c. k.
c. t. e. k.
e. k. t. c.
e. k. t. e.
e. k. t. k.
e. t. c. e.
e. t. c. k.
e. t. e. k.
k. t. c. e.
k. t. c. k.
k. t. e. k.
t. c. e. k.

40

c. f. g.

c. f. t. c.
c. f. t. f.
c. f. t. g.
c. g. t. c.
c. g. t. f.
c. g. t. g.
c. t. c. f.
c. t. c. g.
c. t. f. g.
f. g. t. c.
f. g. t. f.
f. g. t. g.
f. t. c. f.
f. t. c. g.
f. t. f. g.
g. t. c. f.
g. t. c. g.
g. t. f. g.
t. c. f. g.

41

c. f. h.

c. f. t. c.
c. f. t. f.
c. f. t. h.
c. h. t. c.
c. h. t. f.
c. h. t. h.
c. t. c. f.
c. t. c. h.
c. t. f. h.
f. h. t. c.
f. h. t. f.
f. h. t. h.
f. t. c. f.
f. t. c. h.
f. t. f. h.
h. t. c. f.
h. t. c. h.
h. t. f. h.
t. c. f. h.

42

c. f. i.

c. f. t. c.
c. f. t. f.
c. f. t. i.
c. i. t. c.
c. i. t. f.
c. i. t. i.
c. t. c. f.
c. t. c. i.
c. t. f. i.
f. i. t. c.
f. i. t. f.
f. i. t. i.
f. t. c. f.
f. t. c. i.
f. t. f. i.
i. t. c. f.
i. t. c. i.
i. t. f. i.
t. c. f. i.

43

c. f. k.

c. f. t. c.
c. f. t. f.
c. f. t. k.
c. k. t. c.
c. k. t. f.
c. k. t. k.
c. t. c. f.
c. t. c. k.
c. t. f. k.
f. k. t. c.
f. k. t. f.
f. k. t. k.
f. t. c. f.
f. t. c. k.
f. t. f. k.
k. t. c. f.
k. t. c. k.
k. t. f. k.
t. c. f. k.

44

c. g. h.

c. g. t. c.
c. g. t. g.
c. g. t. h.
c. h. t. c.
c. h. t. g.
c. h. t. h.
c. t. c. g.
c. t. c. h.
c. t. g. h.
g. h. t. c.
g. h. t. g.
g. h. t. h.
g. t. c. g.
g. t. c. h.
g. t. g. h.
h. t. c. g.
h. t. c. h.
h. t. g. h.
t. c. g. h.

45

c. g. i.

c. g. t. c.
c. g. t. g.
c. g. t. i.
c. i. t. c.
c. i. t. g.
c. i. t. i.
c. t. c. g.
c. t. c. i.
c. t. g. i.
g. i. t. c.
g. i. t. g.
g. i. t. i.
g. t. c. g.
g. t. c. i.
g. t. g. i.
i. t. c. g.
i. t. c. i.
i. t. g. i.
t. c. g. i.

46

c. g. k.

c. g. t. c.
c. g. t. g.
c. g. t. k.
c. k. t. c.
c. k. t. g.
c. k. t. k.
c. t. c. g.
c. t. c. k.
c. t. g. k.
g. k. t. c.
g. k. t. g.
g. k. t. k.
g. t. c. g.
g. t. c. k.
g. t. g. k.
k. t. c. g.
k. t. c. k.
k. t. g. k.
t. c. g. k.

47

c. h. i.

c. h. t. c.
c. h. t. h.
c. h. t. i.
c. i. t. c.
c. i. t. h.
c. i. t. i.
c. t. c. h.
c. t. c. i.
c. t. h. i.
h. i. t. c.
h. i. t. h.
h. i. t. i.
h. t. c. h.
h. t. c. i.
h. t. h. i.
i. t. c. h.
i. t. c. i.
i. t. h. i.
t. c. h. i.

48

c. h. k.

c. h. t. c.
c. h. t. h.
c. h. t. i.
c. k. t. c.
c. k. t. h.
c. k. t. k.
c. t. c. h.
c. t. c. k.
c. t. h. k.
h. k. t. c.
h. k. t. h.
h. k. t. k.
h. t. c. h.
h. t. c. k.
h. t. h. k.
k. t. c. h.
k. t. c. k.
k. t. h. k.
t. c. h. k.

49

c. i. k.

c. i. t. c.
c. i. t. i.
c. i. t. k.
c. k. t. c.
c. k. t. i.
c. k. t. k.
c. t. c. i.
c. t. c. k.
c. t. i. k.
i. k. t. c.
i. k. t. i.
i. k. t. k.
i. t. c. i.
i. t. c. k.
i. t. i. k.
k. t. c. i.
k. t. c. k.
k. t. i. k.
t. c. i. k.

50

d. e. f.

d. e. t. d.
d. e. t. e.
d. e. t. f.
d. f. t. d.
d. f. t. e.
d. f. t. f.
d. t. d. e.
d. t. d. f.
d. t. e. f.
e. f. t. d.
e. f. t. e.
e. f. t. f.
e. t. d. e.
e. t. d. f.
e. t. e. f.
f. t. d. e.
f. t. d. f.
f. t. e. f.
t. d. e. f.

51

d. e. g.

d. e. t. d.
d. e. t. e.
d. e. t. g.
d. g. t. d.
d. g. t. e.
d. g. t. g.
d. t. d. e.
d. t. d. g.
d. t. e. g.
e. g. t. d.
e. g. t. e.
e. g. t. g.
e. t. d. e.
e. t. d. g.
e. t. e. g.
g. t. d. e.
g. t. d. g.
g. t. e. g.
t. d. e. g.

52

d. e. h.

d. e. t. d.
d. e. t. e.
d. e. t. h.
d. h. t. d.
d. h. t. e.
d. h. t. h.
d. t. d. e.
d. t. d. h.
d. t. e. h.
e. h. t. d.
e. h. t. e.
e. h. t. h.
e. t. d. e.
e. t. d. h.
e. t. e. h.
h. t. d. e.
h. t. d. h.
h. t. e. h.
t. d. e. h.

53

d. e. i.

d. e. t. d.
d. e. t. e.
d. e. t. i.
d. i. t. d.
d. i. t. e.
d. i. t. i.
d. t. d. e.
d. t. d. i.
d. t. e. i.
e. i. t. d.
e. i. t. e.
e. i. t. i.
e. t. d. e.
e. t. d. i.
e. t. e. i.
i. t. d. e.
i. t. d. i.
i. t. e. i.
t. d. e. i.

54

d. e. k.

d. e. t. d.
d. e. t. e.
d. e. t. k.
d. k. t. d.
d. k. t. e.
d. k. t. k.
d. t. d. e.
d. t. d. k.
d. t. e. k.
e. k. t. d.
e. k. t. e.
e. k. t. k.
e. t. d. e.
e. t. d. k.
e. t. e. k.
k. t. d. e.
k. t. d. k.
k. t. e. k.
t. d. e. k.

55

d. f. g.

d. f. t. d.
d. f. t. f.
d. f. t. g.
d. g. t. d.
d. g. t. f.
d. g. t. g.
d. t. d. f.
d. t. d. g.
d. t. f. g.
f. g. t. d.
f. g. t. f.
f. g. t. g.
f. t. d. f.
f. t. d. g.
f. t. f. g.
g. t. d. f.
g. t. d. g.
g. t. f. g.
t. d. f. g.

56

d. f. h.

d. f. t. d.
d. f. t. f.
d. f. t. h.
d. h. t. d.
d. h. t. f.
d. h. t. h.
d. t. d. f.
d. t. d. h.
d. t. f. h.
f. h. t. d.
f. h. t. f.
f. h. t. h.
f. t. d. f.
f. t. d. h.
f. t. f. h.
h. t. d. f.
h. t. d. h.
h. t. f. h.
t. d. f. h.

57

d. f. i.

d. f. t. d.
d. f. t. f.
d. f. t. i.
d. i. t. d.
d. i. t. f.
d. i. t. i.
d. t. d. f.
d. t. d. i.
d. t. f. i.
f. i. t. d.
f. i. t. f.
f. i. t. i.
f. t. d. f.
f. t. d. i.
f. t. f. i.
i. t. d. f.
i. t. d. i.
i. t. f. i.
t. d. f. i.

58

d. f. k.

d. f. t. d.
d. f. t. f.
d. f. t. k.
d. k. t. d.
d. k. t. f.
d. k. t. k.
d. t. d. f.
d. t. d. k.
d. t. f. k.
f. k. t. d.
f. k. t. f.
f. k. t. k.
f. t. d. f.
f. t. d. k.
f. t. f. k.
k. t. d. f.
k. t. d. k.
k. t. f. k.
t. d. f. k.

59

d. g. h.

d. g. t. d.
d. g. t. g.
d. g. t. h.
d. h. t. d.
d. h. t. g.
d. h. t. h.
d. t. d. g.
d. t. d. h.
d. t. g. h.
g. h. t. d.
g. h. t. g.
g. h. t. h.
g. t. d. g.
g. t. d. h.
g. t. g. h.
h. t. d. g.
h. t. d. h.
h. t. g. h.
t. d. g. h.

60

d. g. i.

d. g. t. d.
d. g. t. g.
d. g. t. i.
d. i. t. d.
d. i. t. g.
d. i. t. i.
d. t. d. g.
d. t. d. i.
d. t. g. i.
g. i. t. d.
g. i. t. g.
g. i. t. i.
g. t. d. g.
g. t. d. i.
g. t. g. i.
i. t. d. g.
i. t. d. i.
i. t. g. i.
t. d. g. i.

61

d. g. k.

d. g. t. d.

d. g. t. g.

d. g. t. k.

d. k. t. d.

d. k. t. g.

d. k. t. k.

d. t. d. g.

d. t. d. k.

d. t. g. k.

g. k. t. d.

g. k. t. g.

g. k. t. k.

g. t. d. g.

g. t. d. k.

g. t. g. k.

k. t. d. g.

k. t. d. k.

k. t. g. k.

t. d. g. k.

62

d. h. i.

d. h. t. d.

d. h. t. h.

d. h. t. i.

d. i. t. d.

d. i. t. h.

d. i. t. i.

d. t. d. h.

d. t. d. i.

d. t. h. i.

h. i. t. d.

h. i. t. h.

h. i. t. i.

h. t. d. h.

h. t. d. i.

h. t. h. i.

i. t. d. h.

i. t. d. i.

i. t. h. i.

t. d. h. i.

63

d. h. k.

d. h. t. d.

d. h. t. h.

d. h. t. k.

d. k. t. d.

d. k. t. h.

d. k. t. k.

d. t. d. h.

d. t. d. k.

d. t. h. k.

h. k. t. d.

h. k. t. h.

h. k. t. k.

h. t. d. h.

h. t. d. k.

h. t. h. k.

k. t. d. h.

k. t. d. k.

k. t. h. k.

t. d. h. k.

64

d. i. k.

d. i. t. d.

d. i. t. i.

d. i. t. k.

d. k. t. d.

d. k. t. i.

d. k. t. k.

d. t. d. i.

d. t. d. k.

d. t. i. k.

i. k. t. d.

i. k. t. i.

i. k. t. k.

i. t. d. i.

i. t. d. k.

i. t. i. k.

k. t. d. i.

k. t. d. k.

k. t. i. k.

t. d. i. k.

65

e. f. g.

e. f. t. e.
e. f. t. f.
e. f. t. g.
e. g. t. e.
e. g. t. f.
e. g. t. g.
e. t. e. f.
e. t. e. g.
e. t. f. g.
f. g. t. e.
f. g. t. f.
f. g. t. g.
f. t. e. f.
f. t. e. g.
f. t. f. g.
g. t. e. f.
g. t. e. g.
g. t. f. g.
t. e. f. g.

66

e. f. h.

e. f. t. e.
e. f. t. f.
e. f. t. h.
e. h. t. e.
e. h. t. f.
e. h. t. h.
e. t. e. f.
e. t. e. h.
e. t. f. h.
f. h. t. e.
f. h. t. f.
f. h. t. h.
f. t. e. f.
f. t. e. h.
f. t. f. h.
h. t. e. f.
h. t. e. h.
h. t. f. h.
t. e. f. h.

67

e. f. i.

e. f. t. e.
e. f. t. f.
e. f. t. i.
e. i. t. e.
e. i. t. f.
e. i. t. i.
e. t. e. f.
e. t. e. i.
e. t. f. i.
f. i. t. e.
f. i. t. f.
f. i. t. i.
f. t. e. f.
f. t. e. i.
f. t. f. i.
i. t. e. f.
i. t. e. i.
i. t. f. i.
t. e. f. i.

68

e. f. k.

e. f. t. e.
e. f. t. f.
e. f. t. k.
e. k. t. e.
e. k. t. f.
e. k. t. k.
e. t. e. f.
e. t. e. k.
e. t. f. k.
f. k. t. e.
f. k. t. f.
f. k. t. k.
f. t. e. f.
f. t. e. k.
f. t. f. k.
k. t. e. f.
k. t. e. k.
k. t. f. k.
t. e. f. k.

69

e. g. h.

e. g. t. e.
 e. g. t. g.
 e. g. t. h.
 e. h. t. e.
 e. h. t. g.
 e. h. t. h.
 e. t. e. g.
 e. t. e. h.
 e. t. g. h.
 g. h. t. e.
 g. h. t. g.
 g. h. t. h.
 g. t. e. g.
 g. t. e. h.
 g. t. g. h.
 h. t. e. g.
 h. t. e. h.
 h. t. g. h.
 t. e. g. h.

70

e. g. i.

e. g. t. e.
 e. g. t. g.
 e. g. t. i.
 e. i. t. e.
 e. i. t. g.
 e. i. t. i.
 e. t. e. g.
 e. t. e. i.
 e. t. g. i.
 g. i. t. e.
 g. i. t. g.
 g. i. t. i.
 g. t. e. g.
 g. t. e. i.
 g. t. g. i.
 i. t. e. g.
 i. t. e. i.
 i. t. g. i.
 t. e. g. i.

71

e. g. k.

e. g. t. e.
 e. g. t. g.
 e. g. t. k.
 e. k. t. e.
 e. k. t. g.
 e. k. t. k.
 e. t. e. g.
 e. t. e. k.
 e. t. g. k.
 g. k. t. e.
 g. k. t. g.
 g. k. t. k.
 g. t. e. g.
 g. t. e. k.
 g. t. g. k.
 k. t. e. g.
 k. t. e. k.
 k. t. g. k.
 t. e. g. k.

72

e. h. i.

e. h. t. e.
 e. h. t. h.
 e. h. t. i.
 e. i. t. e.
 e. i. t. h.
 e. i. t. i.
 e. t. e. h.
 e. t. e. i.
 e. t. h. i.
 h. i. t. e.
 h. i. t. h.
 h. i. t. i.
 h. t. e. h.
 h. t. e. i.
 h. t. h. i.
 i. t. e. h.
 i. t. e. i.
 i. t. h. i.
 t. e. h. i.

73

e. h. k.

e. h. t. e.
e. h. t. h.
e. h. t. k.
e. k. t. e.
e. k. t. h.
e. k. t. k.
e. t. e. h.
e. t. e. k.
e. t. h. k.
h. k. t. e.
h. k. t. h.
h. k. t. k.
h. t. e. h.
h. t. e. k.
h. t. h. k.
k. t. e. h.
k. t. e. k.
k. t. h. k.
t. e. h. k.

74

e. i. k.

e. i. t. e.
e. i. t. i.
e. i. t. k.
e. k. t. e.
e. k. t. i.
e. k. t. k.
e. t. e. i.
e. t. e. k.
e. t. i. k.
i. k. t. e.
i. k. t. i.
i. k. t. k.
i. t. e. i.
i. t. e. k.
i. t. i. k.
k. t. e. i.
k. t. e. k.
k. t. i. k.
t. e. i. k.

75

f. g. h.

f. g. t. f.
f. g. t. g.
f. g. t. h.
f. h. t. f.
f. h. t. g.
f. h. t. h.
f. t. f. g.
f. t. f. h.
f. t. g. h.
g. h. t. f.
g. h. t. g.
g. h. t. h.
g. t. f. g.
g. t. f. h.
g. t. g. h.
h. t. f. g.
h. t. f. h.
h. t. g. h.
t. f. g. h.

76

f. g. i.

f. g. t. f.
f. g. t. g.
f. g. t. i.
f. i. t. f.
f. i. t. g.
f. i. t. i.
f. t. f. g.
f. t. f. i.
f. t. g. i.
g. i. t. f.
g. i. t. g.
g. i. t. i.
g. t. f. g.
g. t. f. i.
g. t. g. i.
i. t. f. g.
i. t. f. i.
i. t. g. i.
t. f. g. i.

77

f. g. k.

f. g. t. f.

f. g. t. g.

f. g. t. k.

f. k. t. f.

f. k. t. g.

f. k. t. k.

f. t. f. g.

f. t. f. k.

f. t. g. k.

g. k. t. f.

g. k. t. g.

g. k. t. k.

g. t. f. g.

g. t. f. k.

g. t. g. k.

k. t. f. g.

k. t. f. k.

k. t. g. k.

t. f. g. k.

78

f. h. i.

f. h. t. f.

f. h. t. h.

f. h. t. i.

f. i. t. f.

f. i. t. h.

f. i. t. i.

f. t. f. h.

f. t. f. i.

f. t. h. i.

h. i. t. f.

h. i. t. h.

h. i. t. i.

h. t. f. h.

h. t. f. i.

h. t. h. i.

i. t. f. h.

i. t. f. i.

i. t. h. i.

t. f. h. i.

79

f. h. k.

f. h. t. f.

f. h. t. h.

f. h. t. k.

f. k. t. f.

f. k. t. h.

f. k. t. k.

f. t. f. h.

f. t. f. k.

f. t. h. k.

h. k. t. f.

h. k. t. h.

h. k. t. k.

h. t. f. h.

h. t. f. k.

h. t. h. k.

k. t. f. h.

k. t. f. k.

k. t. h. k.

t. f. h. k.

80

f. i. k.

f. i. t. f.

f. i. t. i.

f. i. t. k.

f. k. t. f.

f. k. t. i.

f. k. t. k.

f. t. f. i.

f. t. f. k.

f. t. i. k.

i. k. t. f.

i. k. t. i.

i. k. t. k.

i. t. f. i.

i. t. f. k.

i. t. i. k.

k. t. f. i.

k. t. f. k.

k. t. i. k.

t. f. i. k.

81

g. h. i.

g. h. t. g.
g. h. t. h.
g. h. t. i.
g. i. t. g.
g. i. t. h.
g. i. t. i.
g. t. g. h.
g. t. g. i.
g. t. h. i.
h. i. t. g.
h. i. t. h.
h. i. t. i.
h. t. g. h.
h. t. g. i.
h. t. h. i.
i. t. g. h.
i. t. g. i.
i. t. h. i.
t. g. h. i.

82

g. h. k.

g. h. t. g.
g. h. t. h.
g. h. t. k.
g. k. t. g.
g. k. t. h.
g. k. t. k.
g. t. g. h.
g. t. g. k.
g. t. h. k.
h. k. t. g.
h. k. t. h.
h. k. t. h.
h. t. g. h.
h. t. g. k.
h. t. h. k.
k. t. g. h.
k. t. g. k.
k. t. h. k.
t. g. h. k.

83

g. i. k.

g. i. t. g.
g. i. t. i.
g. i. t. k.
g. k. t. g.
g. k. t. i.
g. k. t. k.
g. t. g. i.
g. t. g. k.
g. t. i. k.
i. k. t. g.
i. k. t. i.
i. k. t. k.
i. t. g. i.
i. t. g. k.
i. t. i. k.
k. t. g. i.
k. t. g. k.
k. t. i. k.
t. g. i. k.

84

h. i. k.

h. i. t. h.
h. i. t. i.
h. i. t. k.
h. k. t. h.
h. k. t. i.
h. k. t. k.
h. t. h. i.
h. t. h. k.
h. t. i. k.
i. k. t. h.
i. k. t. i.
i. k. t. k.
i. t. h. i.
i. t. h. k.
i. t. i. k.
k. t. h. i.
k. t. h. k.
k. t. i. k.
t. h. i. k.

¶ Dit avem de lo descoriment de les lletres qui son en la taula, e significada avem la multiplicació de lurs significatz artificialment, mesclant les unes lletres en les altres; e quar aquell mesclament es més general en aquesta distincció que-neguna de les altres distinccions, per asò es aquesta distincció més general en esta art, que negunes de les altres; per que-s cové que aquesta art sia apellada sota lo nom d'aquesta distincció.

De la quinta distincció

LOS sobgetz en qui-s comprenen totes questions son .ix., so es assaber: Deu, àngels, firmament, ànima, ymaginació, sensualitat, vegetació, elemens, artífissi. D'aquestes coses pot hom fer questions. E aquestes .ix. coses que dites avem poden entrar en l'alfabet d'esta art, significant la primera per b. e la segona per c., e enaxí per orde de les altres.

E aquesta significació es útil en esta art; quar esgardant les lletres de les figures, à hom materia e aparellament a fer questions e a multiplicar aquelles. Asò metex se seguex de la divisió d'aquesta distincció, qui en .ix. maneres dona doctrina e pràctica a soure questions: primera es soure questions per la primera figura; segona es soure questions per la segona figura; tersa, per la tersa figura; quarta es per la quarta figura; quinta es per definicions; .vj.^a es per les regles; .vij.^a es per la taula; .viii.^a es per questions; .ix.^a es per les cambres e les questions. Per totes aquestes .ix. partz pot hom soure questions; e aquestes .ix. partz son covinens a metre en l'alfabet d'esta art per so que-ls sobgetz de les solusions sien significatz en les figures, significant b. la primera part, e c. la segona, e enaxí de les altres per orde.

Per cascuna de les .ix. maneres o partz damunt dites, preposam donar doctrina a soure questions, e per la doctrina a soure questions, e per la doctrina que darem en les questions, qui en aquesta art son escrites, pot hom aver art e manera a soure les questions pelegriues, siguent lo prosés d'esta art en aquelles.

De la primera part

SI en les coses creades bonea e granea se convertexen.

Solució b. c. Bonea e granea en les coses creades no-s poden convertir, quar si ó fayen, seguir-s'ia que bo gran creat se convertissen, e que bo fes tan gran be e tan bo gran sota raó de bonea e granea, que en aquella obra no pogués esser bonea sobget a malea, ni granea a poquea; per la qual consequencia seria impossíbol malea poquea esser en les creatures, e serien coses infinides creades bones e grans; e assò es impossíbol.

2. Questió: Què es granea de eternitat?

Solució c. d. Granea de eternitat es singularitat eternal, axí com la granea del sol qui es gran en esser .j. sol tan solament; e asò metex de la granea del rey, qui es en .j. regne, esser .j. rey tan solament; e asò metex se seguex de Deu qui es gran en esser .j. eternal. Es, doncs, granea de eternitat en esser .j.^a eternitat tan solament; e la poquea d'aquella seria en esser moltes eternitatz, enaxí com seria poquea de Deu si eren moltz deus, e poquea de sol si eren moltz sols; e asò metex se seguex de les altres coses qui son singulars, axí com de la primera materia qui es .j.^a, e del foc simple qui es .j.

3. Questió: Poder eternal de que es?

Solució d. e. Poder eternal es de eternificatiu, de eternificable, de eternificar, per so que-l poder sia eternal en pocificatiu posificable possificar e que la eternitat sia possifical en eternificatiu eternificable eternificar.

4. Questió: Per que poder es en saviea?

Solució e. f. Es poder en saviea per so que-n saviea pusca esser essencial entellectiu entellegible entendre, quar sens poder no y porien eser. Es enquera poder en saviea per so que saviea pusca saber en poder essencial possificatiu possificable possificar; e enquera es poder en saviea per so que pusquen esser coses entellegibles e enteses, e que saviea pusca esser.

5. Questió: Quanta es saviea en amar?

Solució f. g. Aytanta es saviea en amar com volentat es en saber, si, emperò, saviea e volentat se convertexen; mas en les coses en que no-s poden convertir, es aytanta de saviea en amar com la volentat la vol amar e saviea la pot entendre.

6. Questió: Qual volentat es vertut?

Solució g. h. La volentat de Deu es aquella qui es vertut; quar neguna altra volentat no pot esser vertut, quar si ó era, no poria esser subjecta a visci e privaria en ella franc arbitri; per la qual privació no poria hom goaynar mèrit a aver gloria.

7. Questió: Quant es veritat sens vertut?

Solució h. i. Es veritat sens vertut quant l'enteniment entén coses veres e mou la volentat a amar falsetat, axí com lo fals jugye qui entén ver judicissi e dona falsa sentencia, e enaxí com la volentat qui ama falsetat e desama coses veres, en lo qual amar està veritat sens vertut, e enaxí com en lo fals judisi en qui està veritat sens vertut; quar vera cosa es que aquell judicissi es fals, e vera cosa es que la volentat ama falsetat e desama veritat.

8. Questió: On son veritat e gloria?

Solució i. k. Es veritat en gloria e gloria en veritat, estant veritat en gloria per so que-n gloria sien coses veres e essencials, so es assaber, veritat de glorificatiu glorificable glorificar; e asò metex se seguex de gloria qui es en veritat per so que-n veritat sia

gloriós essencial verificatiu verificable verificar. Son, doncs, gloria e veritat la .j. en l'altre, e son en les obres que an essencials en sí metexes. Son enquera en bonea granea, e-ls altres comensamens de la substancia, segons que en la segona distinció significat avem.

9. Questió: Gloria e bonea còm se convertexen?

Solució b. k. Convertexen-se gloria e bonea en lo convertiment de bonificatiu e glorificatiu, e de bonificable e de glorificable, e de bonificar e de glorificar. Enquera se convertexen bonea e gloria en lo convertiment de bonificatiu bonificable bonificar qui ab gloria se convertexen, e en lo convertiment de glorificatiu glorificable glorificar qui ab bontat se convertexen. Està enquera la converció de gloria e de bontat en lo bonificatiu bonificable bonificar qui ab bontat se convertexen; e asò metex del glorificatiu glorificable glorificar qui ab gloria se convertexen. Convertexen-se enquera gloria e bontat en lo convertiment de granea, eternitat, poder, saviea, volentat, veritat e vertut.

10. Questió: Ab que gloria es granea?

Solució c. k. Es gloria granea ab sí metexa per so cor gloria es per sí metexa, e quar à en sí metexa essencial infinit glorificatiu e glorificable glorificar. Es enquera gloria granea ab bontat, quar bona cosa es que gloria sia granea; es gloria granea ab eternitat per so que la sua granea sia eternal; es gloria granea ab poder per so que-l seu poder sia gloriós e gran, e quar es gloria en Deu, pot esser gloria ab poder, granea; es gloria granea ab saviea per so que la saviea pusca saber gran gloria e en gloria gran repòs pusca aver; es gloria granea ab volentat, qui vol que gloria sia granea, per so que gran gloria pusca amar; es gloria granea ab vertut per so que ab vertut pusca esser la sua granea luy a poquea visci e pena; es gloria granea ab veritat per so que veritat en gloria gran repòs pusca aver.

¶ Dit avem com pot hom soure questions per la primera figura, mesclans en aquella solució definicions e regles, e mostrada avem la manera de montiplicar questions segons la circulació de la figura, posa-ns los uns termens en los altres.

De la segona part

Si diferencia es major en concordansa que en contrarietat.

Solució b. c. d. Enfre sensual e sensual es diferencia major en concordansa que en contrarietat, axí com la diferencia del foc e de l'aer, qui es major en concordansa que la diferencia del foc e de l'aygua en contrarietat, per so com la diferencia qui es en concordansa, es per la primera entenció e à concordansa ab eser e ab generació, e la diferencia qui es en la contrarietat del foc e de l'aygua, es per la segona entenció e à concordansa ab privació e corrupció. La diferencia qui es enfre sensual e entellectual es major en concordansa de sensual e entellectual que la diferencia qui es en contrarietat de sensual e entellectual; quar per diferencia e concordansa de sensual e entellectual està home so que es, e per diferencia e contrarietat de sensual e entellectual esdevé home en corrupció e en peccat. La diferencia qui es enfre entellectual e entellectual, es major en concordansa d'amdós que-n la contrarietat d'aquells, axí com diferencia qui es major en concordansa d'amar e entendre que en contrarietat d'entendre e ignorar. Es, doncs, diferencia, segons so que dit avem, major en concordansa que-n contrarietat; e enquera, que concordansa es comensament substancial e accidental, e contrarietat es comensament accidental tan solament.

2. Questió: Si comensament es enans que mijà e fi.

Solució e. f. g. Es comensament substancial e accidental, segons que-n la segona figura dit avem; e per asò es comensament enans que mijà e fi sotz sa propria raó, e mijà e fi son enans que comensament sotz lurs propries raons, axí com en la copa en qui comensament vest de sa semblansa lo faedor la materia e la forma e la fi, en so que-ls fa estar en la copa .iiij.e comensamens e fa estar en aquella los .ix. generals comensamens accidentals. Es mijà enans que comensament en conjuncció de diverses comensamens, axí com conjuncció de forma e de materia, en qui es enans mijà que comensament; e asò metex se seguex en mesuració de coses eguals en quantitat e en proporció en les estremitatz d'aquelles en l'espain qui es de la .j.^a en l'altre. E asò metex se seguex de la fi, qui es enans en la substancia que-l comensament, e per asò es successió e moviment en los comensamens qui edifiquen la substancia.

3. Questió: Si en la essencia del àngel son majoritat egualtat e minoritat.

Solució h. i. k. En essencia de àngel son majoritat egualtat menoritat necessaries per so que aquella essencia pusca esser de essencials comensamens e de partz substancials e accidentals, axí com bonea qui en àngel es part substancial e accidental: es part substancial sotz sa propria raó, e es part accidental apropiada als altres comensamens, axí com granea qui es bona accidentalment en quant vestida de la semblansa de bontat. Es encara en la essencia del àngel egualtat de coses essencialment relatives, axí com relació egual enfre entellectiu entelligible e entendre, bonificatiu bonificable bonificar, e enaxí dels altres comensamens substancials e accidentals dels quals la substancia de l'àngel es ajustada.

4. Questió: Si en la essencia del foc simple son diferencia comensament e majoritat.

Solució b. e. h. En la essencia del foc cové esser diferencia de sensual e sensual per so que la substancia pusca esser de moltz comensamens, so es assaber, bonea granea, calor e color, leugeria e sabor, forma e materia e conjuncció, e enaxí de les

altres coses qui a la substancia del foc se convenen. Es en la essencia del foc comensament difús per totes les partz d'aquella essencia per so que aquelles parz sien comensamens d'ella, axí com bonea e granea, e les altres, qui sotz raó de foc son partz essencials de les quals la essencia del foc es ajustada. En aquella essencia es faedor lo foc qui fa calor e lugor, e es forma de calor e de ignificatiu, e es materia de calefactible e de ignificable en aquella essencia. E asò metex se seguex de fi qui es en la essencia del foc, a la qual son mogutz los estins naturals de la essencia per so que sia la substancia, e que en aquella substancia aja obres naturals sotz raó dels comensamens de que es ajustada, e que montiplic en les altres substancies les semblances de sos comensamens. Es fi enquera en la essencia del foc sotz raó de terminació, axí com totes coses escalfades qui son escalfades per lo foc, e lo foc qui es termenat en calor e fredor, humiditat e secor, e en ignificatiu ignificable ignificar, e enaxí dels altres termens qui a la substancia del foc se convenen. Es privació de fi en la essencia del foc en les coses elementades, adoncs com lo foc es corromput e aquelles coses devenen en privació, o com se fa en la substancia mutació e alteració de calor en fredor e de resplandor en tenebres, e enaxí de les altres coses.

¶Dit avem, de la segona figura, la manera segons la qual hom aja pràctica a mesclar los uns comensamens en los altres, dels quals aquella figura es composta, e donat avem eximpli a soure altres questions en les questions que soltes avem.

De la tersa part

SI granea es bonificable de essencial bonificabilitat.

Solució b. c. En aquesta solució cové tocar aquells termens que la cambra de b. c. signifiquen en la tersa figura, e mesclar aquells termens que les cambres d'aquella figura sien consequens e concordans ab la cambra de b. c., qui es antesedent d'aquelles, segons la questió que preposada avem. Segons la diffinició de bonea granea, covén tenir l'afermativa per so que granea satisfassa a bonea e a sí metexa, e bonea a sí metexa e a granea, e que enfre bonea e granea sia diferencia e concordansa en costetuir la substancia e en muntiplicar granea de substancial bonitat, per so que la substancia sia gran de substancial bonea e que sia so que es en sí metexa e en ses partz. Ab aquesta afermació aytal an concordansa la regla de b. e de c., quar per l'afermativa consiram major bonea en granea e major granea en bonea, que per la negativa; emperò cové fer distinció enfre majoritat substancial e accidental, doncs segons majoritat substancial es ver so que dit avem, tenent l'afermativa; mas segons majoritat accidental deu hom tenir la negativa per so que la substancia sia de comensamens accidentals sens los quals esser no poria. Es, doncs, granea montiplicada de bonea accidentalment, la qual bonea de granea es accidental e semblansa de la substancial bonea qui fa esser bonea de granea so que es.

La cambra de b. d. e la cambra de c. d. signifiquen so que dit avem esser ver, quar duració de bonea substancial està en granea, estant granea montiplicada de substancial bonea per so que sia la substancia e que romanguen bonea granea raons reyls no confuses, concordans e no contraries. Asò metex se seguex de la cambra de b. e. e de c. e. per so que-n la substancia pusca esser, bonea, comensament gran e granea comensament bo, e que los poders sien clars e no confoses en la diferencia dels comensamens substancials e accidentals per so que sia la substancia e que-ls comensamens sien so que son; e enaxí de les altres cambres, qui totes an concordansa ab so que de la primera cambra dit avem.

¶ Dita avem la manera segons la qual avem significada la pràctica qui-s cové tenir en la tersa figura, e exemplificada avem aquella en la solució de la questió que dita avem, segons lo qual eximpli poden esser soutes les altres questions, tinent hom la manera, en la solució d'aquelles, que nos tenguda avem en la questió damunt dita.

De la .iiij.^a part

EN aquesta part es donada pràctica a soure questions per la quarta figura, reebent los significatz de les cambres e mesclant aquells los uns en los altres, e aportar-los a prepòsit.

1. Questió: Si bonea es tan gran com saviea.

Solució b. c. f. Aquesta cambra significa la solució de la questió en aquesta manera: Granea de saviea es que saviea aja en sí essencial entellectiu entellegible entendre, e asò metex se seguex de bonea, so es assaber, que aja en sí metexa essencial bonificatiu bonificable bonificar; e que la concordansa d'aquells sia tan gran que bonea e saviea se convertesquen, e que romanguen raons reyls no confuses en distinció d'entellectiu bonificatiu, e de entellegible bonificable, e entendre bonificar; e quar granea es aquella cosa per que bonea es gran, e bonea es aquella cosa per que saviea es bona, e que granea sia equal mijà enfre bonea e saviea.

La cambre qui es de c. d. g. significa que bonea es tan gran com saviea; quar la granea de saviea no poria reposar en la fi si la volentat contrastava a la granea de bonea e a la duració e concordansa que à sotz raó de bonea en son essencial amatiu amable e amar, los quals ama aytan grans en bontat com en seyibilitat.

La tersa cambra qui es de d. e. h. significa que hom deu tenir l'afermativa en la solució, per so que granea no sia major vertut e

comensament en la duració e en lo poder de saviea que de bontat, e que la fi de granea no sia enans en la fi de saviea que de bonea, quar si ó era, seria granea contraria a la bontat de sí metexa, la qual contrarietat faria estar en sí metexa e en son contrari, so es assaber, en poquea. Es, doncs, granea aytan gran en bonea com en saviea.

La cambra de e. f. i. significa que granea es aytan gran en bonea com <en> saviea, per so que granea estia egualment en bonea e en saviea, e que-l poder e la veritat de granea sien eguals comensamens en saviea e en bontat.

La cambra de f. g. k. significa e demostra la solució segons l'afirmació, per so que granea aja repòs en gloria ab la sua fi sens menoritat, e que en la volentat sia amar gran, estant en lo mig de entellectiu e bonificable, e bonificatiu e entelligible.

Significa la cambra de b. g. h. la responsió en la negació sotz raó de Deu tan solament, per so quar Deus es entelligible sotz raó d'àngel e d'ànima racional, mas no es bonificable sots raó d'aquells. Es, doncs, granea major en la vertut en la fi de saviea que de bontat, quar més es amable la seybilitat de Deu que la bonificabilitat de les creatures: significa, doncs, diferencia que enans es aquella entelligibilitat en la qualitat de seybilitat per raó de la vertut del objet, que en la qualitat de la bonificabilitat creada.

Significa la cambra de c. h. i. que major es la vertut de saviea si granea està egualment en veritat e en concordansa de bonea e de saviea, que no seria si granea estava en desigualtat d'aquelles e era enans sa vertut en saviea que en bonea.

Significa la cambra de d. i. k. la manera ab que pot esser feta la responció segons cós natural, so es assaber, que duració de veritat aja equal repòs en la gloria de bontat e de saviea per so que no sia lo seu repòs en minoritat ni en contrarietat, lo qual repòs auria duració ab menoritat e contrarietat en la minoritat de bontat e en la majoritat de saviea, si granea era major en saviea que-n bontat. Es, doncs, aytan gran bontat com saviea per so que no se-n seguesquen los inconveniens damunt ditz.

En la cambra de b. e. k. es significat que l'afermativa es sens minoritat en la conclusió damunt dita e comensament bo e poderós no confús, en qui es declarada la manera ab que granea satisfà, segons sa difinició, aytant a bontat com a saviea per so que egualment pusquen reposar en gloria.

¶ Donada avem doctrina, per les .ix. cambres damunt dites, a soure questions e a montiplicar raons segons lo montiplicament de les cambres, les quals pot hom muntiplicar movent los sercles, enaxí com moure lo ters sercle e posar g. en dressera de b. c., per lo qual moviment se montipliquen altres .ix. cambres, les quals pot hom aplicar a la questió que dita avem. Asò metex pot hom fer en posar h. dejús b. c., e enaxí per orde tro a la cambra de b. c. k. Asò metex pot hom fer en moure lo segon sercle e posar d. dejús b. qui es en lo sobirà sercle, e posar e., qui es en lo ters sercle, dejús d., e enaxí per orde siguent la manera e la muntiplicació de les condicions qui son en la Art enventivae amativa.

De la quinta part

EN aquesta part es donada doctrina a soure questions ab les difinicions dels comensamens, e a quascuna difinició preposam aplicar .ij. questions: la .j.^a en qui sia nomenat lo comensament d'esta art, l'altra en qui sia emplegat, e primerament:

De bontat

1. Questió: Si es Deus o no.

Solució b. Si Deus es, lo seu esser es bo, e si no es, la sua privació es mala, lo qual mal es major que tot lo be qui es; e si Deus es, es lo seu be major que tot lo mal qui es. Seguex-se, doncs, si Deus es, que bona cosa es esser e mala cosa es privació de bo esser; e si Deus no es, seguex-se'n lo contrari, en tant que bo esser se concorda ab no esser, e mal esser es contra privació de mal e contra esser de be; e quar aquesta cosa es impossible, seguex-se de necessitat que Deu sia.

2. Questió: Per que bonea es comensament general?

Solució b. Es bonea comensament general per so que bo pusca fer moltz bens sotz raó de bonea, e que la substancia sia bona substancialment e cascuna de ses partz. Enquara, que bonea pusca abastar a totz los bens de les coses e que negun be no sia defora ella, ans sien totz vestitz de sa senblansa.

De granea

3. Questió: Què es Deus?

Solució c. Deus es aquella granea qui ab ell se convertex, en qui bonea e eternitat, poder, saviea, volentat, vertut, gloria e veritat son .j.^a cosa metexa en nombre, per so que granea sia aquella cosa per que sien grans les dignitatz de Deu e que de elles sia gran unitat de nombre.

4. Questió: De que granea abasta a les partz de la substancia com sien grans?

Solució c. En granea son essencials magnificatiu magnificable magnificar, qui son de la essencia de granea e la granea es d'aquells, e lo magnificable esencial de granea es tan gran en vertut poder e en los altres comensamens de la substancia,

que-n aquella e d'aquella e ab aquella e per aquella son totes les altres partz magnificables, movent lo magnificatiu tota la essencia de granea e les magnificabilitatz de les partz en lo seu propi magnificable, per so que son propi magnificar viva de les magnificabilitatz de les partz; e per asò granea abasta de sí metexa a magnificar les partz de la substancia.

De eternitat

5. Si genres e especies son coses reyls.

Solució d. Duració es aquella cosa per la qual bontat granea poder, e les altres partz de la substancia, duren. Es duració comensament general, e-ls comensamens de la substancia son comensamens generals, estans vestitz de la duració general en quant duren sotz la sua raó, e per asò son moltes duracions especials qui estan dejús la general duració. D'aquesta general duració, e de les moltes duracions especials, pren l'enteniment semblances en les quals montiplica genres e especies entencionalment, e aquella entenció es figura dels genres e de les especies reyls qui son sembrades en les .iiij. substancies del mon, es assaber, los .iiij.e elemens, e en les partz de lurs substancies, axí com la calor del foc qui es general a totes calors, e la calor qui es en les coses escalfades qui està dejús a les especies d'aquelles. Asò esser no poria si-ls genres e les especies no eren coses reyls.

6. Questió: Si la granea de Deu es tan gran per estenció com la eternitat per duració.

Solució d. Eternitat es aquella cosa per que granea dura infinidament, e per asò la granea de Deu no à comensament ni fi en temps, ans comprèn temps sotz raó de eternitat. D'on, per raó d'asò cové que la granea de Deu sia aytan gran per estenció com la eternitat per duració, per so que la eternitat sia infinida en estenció sotz raó de granea, enaxí com es granea infinida en duració sotz raó de eternitat; e asò cové esser enaxí de necessitat per so que enfre eternitat e granea pusca esser egaltat.

De poder

7. Si la passió que à color a esser vista, es a ella propietat propria o apropiada.

Solució e. Es color per so que sia visibilitat de les coses sensuales, e que en la visibilitat d'aquelles, la potencia visiva montiplic especies semblans a color tresportades en la visibilitat essencial conjuncta ab la potencia visiva, sotz raó de la qual se mova l'animal als objetz defores per so que d'aquells pusca usar en ses necessitat, les quals necessitat son raons que a color sia visibilitat apropiada; quar si no fos animal e visibilitat fos propria propietat de color, fóra aquella propietat en va e supèrflua, e natura sofferira vacuitat de fi; la qual cosa es impossible, segons cors natural, e possible segons les penes infernals.

8. Questió: Si Deu pot fer neguna cosa sens utilitat.

Solució e. Poder es aquella cosa per que la bontat de Deu pot esser gran en eternitat, saviea, volentat, vertut, gloria e veritat: per asò Deu no pot fer neguna cosa sens utilitat, quar si fer ó podia, defalliria granea de bontat en perseveransa, e los altres; lo qual defalliment es impossible.

De saviea

9. Ab que ateyn hom les propietatz de les coses?

Solució f. Es l'enteniment potencia ab la qual savi entén, e son les coses entelligibles ab la entelligibilitat essencial del enteniment, sens la qual l'enteniment no pogra passar a les entelligibilitatz defores. Entén, doncs, l'enteniment, ab son propi entelligible, les entelligibilitatz defores, les quals son entelligibles en la entelligibilitat de dins la essencia del enteniment. Ab aquestes entelligibilitatz aytals ateyn l'enteniment les propietatz de les coses, mesclant les unes entelligibilitatz en les altres, esguardant los conveniens e-ls inconveniens dels comensamens, dels quals l'enteniment montiplica les especies de les coses, axí com en la granea del foc, en lo qual es més entelligible calor que-n la granea dels altres elemens; e axí de les altres coses semblans a aquestes, contraent los comensamens generals als individuatz, passans aquells per los comensamens especials.

10. Questió: Si l'umà enteniment poria passar entendre les entelligibilitatz defores sens propi e essencial entelligible dedins la essencia de l'enteniment.

Solució f. Enteniment es aquella causa qui entén, so es assaber, que home entén enaxí sotz raó d'enteniment, com sent sotz raó de sensualitat; e si l'enteniment pogués passar entendre los objetz defores sens propi e essencial entelligible a ell conjunt, fóra lo seu entendre compost de essencial entellectiu e de la entelligibilitat defores, la qual fóra en los objetz defores propietat propria, e fóra, ja-s fos que enteniment no fos: d'on se seguiria vacuitat de fi en natural entellegibilitat; e asò es impossíbol. Enquara, que l'enteniment no agra mijà sens propi entelligible a ell conjunt, en qui pogués aver libertat e deliberació a entendre los objetz defores, los quals ab lur propria entelligibilitat constrenyeren l'enteniment a entendre, e foren en ell acció e passió .j.^a cosa metexa en nombre, e la sua operació no fóra meritoria; e quascuna d'aquestes coses es impossible.

De volentat

11. Què es pervertiment de mal àngel?

Solució g. Volentat es aquella causa per raó de la qual bonea, granea, eternitat, e les altres, son desirables e amables; e per asò es amable granea en bontat e eternitat, e los altres, e bonea es amable en granea e en eternitat, e enaxí de les altres. Es, doncs, pervertiment de mal àngel contraria amabilitat ab la qual ama granea de malea en eternitat, en poder, e en los altres, e per aytal amor es lo seu pervertiment contrarietat d'amabilitat e arexibilitat, pervertent en sí metex amabilitat en desamabilitat, e desamabilitat en amabilitat, en la qual perverció es turmentat per totes ses partz de sa substancia per so quar pervertex lurs semblances en contraria amabilitat.

12. Questió: Si la volentat ama naturalment tant poder en bontat com en sí metexa.

Solució g. La volentat ama poder en sí metexa per so que pusca aver en sa essencia essencial amatiu amable e amar; e quar ama sí metexa ab granea de poder, es a ella natural cosa amar sa bontat ab granea de poder, per so que la sua essencia pusca esser tota en granea de bontat. Roman, doncs, la diffinició de volentat entegra e no nafrada en l'affermació de la conclosió, e seria destruïda en la negació.

De vertut

13. Còm la substancia es edificada e individuada?

Solució h. Nex vertut de la unitat de bontat e de la unitat de granea, e enaxí de les unitatz dels altres comensamens, e per asò romanen moltes vertutz muntiplicades en moltz comensamens e sustentades en aquells vertuosament. D'aquest muntiplicament es muntiplicada la substancia per via de generació, e està individua per so cor moltes unitatz de vertut, nades en moltz comensamens simples, tenen a una general unitat substancial departida de moltes generals partz e substancies, en les quals estava en potencia.

14. Questió: Per que vertut està en paraules e en erbes e en peres?

Solució h. En la substancia nex vertut de bontat, granea, e dels altres comensamens. Aquesta vertut tramet defores sa semblansa per so que-n aquella semblansa sia manifestada e montiplicada, e que pusca passar a les altres substancies qui an vertut a reebre aquella vertut qui ve per so que moltes vertutz se pusquen ajustar en una vertut montiplicada de totes, sustentada en paraules erbes e peres: en paraules, axí com la sencitiva qui es moguda per vertut d'oyr paraules veres als objetz necessaris e amables; en erbes, enaxí com la planta qui à vertut de sanar per so que sa vertut pusqua montiplicar de sa contraria vertut; en peres, enaxí com la caramida qui tira a sí lo ferre per so quar en ella ha major simplicitat de terra que-n neguna altra pera, a la qual major simplicitat à apetit lo ferre en qui la terra à major vertut que negú altre element.

De veritat

15. Si essencia e esser se convertexen.

Solució i. En veritat à essencial verificatiu verificable verificar. D'aquestz essencials concretz es la essencia de veritat e veritat es d'ells; e per asò l'esser de la essencia en quant es e l'esser d'aquells en quant son, se convertexen, e ells son miyans per los quals la essencia es contracta en los concretz e individuatz natz dels essencials concretz de la essencia; mas la essencia de veritat e l'esser de bontat o de granea, e axí dels altres comensamens, no-s convertexen en les coses creades, quar si ó fayen, serien raons reyls e confuses; e asò es impossíbol.

16. Questió: Si una veritat es major que altra.

Solució i. En la substancia del home es majoritat verificada, montiplicada aquella majoritat en moltes veritatz ajustades de moltes potencies, so es assaber, potencia racional, ymaginativa, sensitiva, vegetativa, elemental; e per asò aquesta mejoritat aytal de veritat, es major que la veritat de la pera o de la planta o de l'animal no racional.

De gloria

17. Si la calefactibilitat de l'aygua es de la calefactibilitat del foc.

Solució k. En la substancia del foc es calor de la bontat e de la granea e de les altres partz de la substancia; e per so quar en lo foc à majoritat substancial qui es de la sua essencia, à lo foc natura e propietat de montiplicar sa especia ab calor en los altres elemens, los quals son calefactibles per so que-l foc pusca usar de sa calor e montiplicar sí metex en aquells per via de composició e generació; e per asò es la calefactibilitat d'aquells, sotz raó de passió, de la qualefactibilitat propria e essencial del foc, en la qual an repòs, sotz raó de passió, les calefactibilitatz accidentals apropiades als altres elemens.

18. Questió: Què es gloria substancial?

Solució k. En gloria à sustanciatiu glorificatiu, e sustanciable glorificable, e sustanciar glorificar, per so que los altres

comensamens de la substancia pusquen substancialment en gloria reposar. Es, doncs, gloria substancial lo substancial repòs que-ls comensamens an en gloria, la qual gloria es de substancial glorificatiu glorificable e glorificar, e aquells son de substancial gloria, e son gloria substancial, e la gloria substancial es aquells.

De diferencia

19. Per que l'enteniment muntiplica les especies de les coses?

Solució t. b. Los objetz de l'enteniment son bontat, granea, e-ls altres comensamens de la substancia; e per so que l'enteniment pusca atènyer aquells objetz, toca ab diferencia aquells per so com diferencia es aquella cosa q ui fa lum a l'enteniment, ab lo qual ateny raons reyls no confuses, distinctes les unes de les altres; e per asò l'enteniment muntiplica les especies de les coses sensibles ab les quals ateny les raons reyls que desira entendre.

20. Questió: La diferencia qui es enfre Deu e creatura, en qual sobjet està?

Solució t. b. Enfre Deu e creatura no està altra diferencia qui no sia Deu ni creatura, com sia impossible que neguna cosa pusca esser qui no sia Deu ni creatura. Es, doncs, lo sobjet d'aquella diferencia qui es enfre Deu e creatura, la especie que-l enteniment humà montiplica de diferencia, en la qual especie es substentada la diferencia que l'enteniment pren de Deu e de creatura, e aquella especie es figura racional accidental en qui apar la substancial e reyal diferencia qui es enfre Deu e creatura, sens la qual cosa es impossíbol. Son, doncs, los sobjetz en qui està la diferencia reyal: la diferencia reyal qui es en Deu e la diferencia reyal qui es en creatura.

De concordansa

21. Quils potencies son més passives, o aquelles qui son dedins la substancia o aquelles qui son defores?

Solució t. c. Concordansa es una part substancial de la substancia, en la qual concordansa à esencial concordatiu concordable concordar qui son de la sua essencia e ella es d'aquells; e per asò es lo seu essencial concordable en major passió, sotz lo essencial concordatiu, que la concordabilitat defora la substancia qui no es de la essencia de la concordansa dedins la substancia; e per asò seguex-se que concordar es major dedins la substancia que defora, segons cors natural.

22. Questió: Si poder es major en concordansa que-n contrarietat.

Solució t. c. En la essencia de poder es concordansa sustentada en essencial possificatiu possificable possificar, qui son de la essencia de poder. Aquells .iij.es an natura que sien en concordansa e no en contrarietat per so quar son d'una essencia de poder; e per asò es poder major en concordansa que-n contrarietat.

De contrarietat

23. Còm lo foc escalfa l'aygua?

Solució t. d. Enfre lo foc e l'aygua es diferencia en contrarietat, e enfre lo foc e l'aer e lo foc e la terra, es diferencia en concordansa; quar lo foc dona sa calor a l'aer ab concordansa, e ab concordansa pren la secor de la terra, e ab aquestes dues concordanses escalfa ab sa calor l'aygua, qui ab sa fredor es contraria al foc, e ab la concordansa que à ab l'aer, à plaser, en quant pren d'ell humiditat, e ab la concordansa que à ab la terra a la qual dona sa fredor. On, con s'esdevé que-l foc montiplica ses concordanses en major vertut que l'aygua les sues, adoncs escalfa l'aygua per so que-n ella pusca montiplicar sa calor e les sues concordanses, de les quals viu la sua essencia concordansa en les coses elementades.

24. Questió: Per que impossibilitat e contrarietat an concordansa?

Solució t. d. Contrarietat es comensament accidental e no substancial, segons que provat avem en la sua diffinició; e quar concordansa es comensament substancial e accidental, e concordansa e contrarietat son contraris, an més de entitat los comensamens de la substancia en concordansa que-n contrarietat: d'on se seguex que possibilitat e concordansa se concorden, e impossibilitat e contrarietat; e per asò concordansa e esser an concordansa, e privació d'esser e contrarietat.

De comensament

25. Si materia pot esser sens forma.

Solució t. e. Materia es un dels .iiij.e comensamens substancials naturals, la qual materia no pot esser sens poder e poder no pot esser sens essentials comensamens qui sien de la sua essencia, so es assaber, possificatiu possificable possificar; e quar possificatiu està en poder formalment, està la negació vera en la conclusió. Enquara, feta posició que materia pogués esser sens forma, poria Deus fer cosa sens utilitat, quar de materia sens forma no-s poria seguir neguna utilitat.

26. Questió: Si comensament es de comensamens.

Solució t. e. Comensament es part substancial de la substancia, la qual cové aver en sí essentials concretz comensamens qui

sien de la sua essència e ell sia d'aquells, estant ell comensament general a les partz de la substància vestides de la sua semblansa, per tal que pusquen esser comensamens de la substància e la substància comensament d'aquells.

De mijà

27. Còm se fa generació?

Solució t. f. Miyà es subject en lo qual fi influex al comensament sa semblansa, e-l comensament refluex aquella semblansa a la fi vestida de sí metex e de totes les partz de la substància; e per asò d'aquella influència e refluència es multiplicada e engendrada conjunció d'ambós, qui està en lo mig e per totes lurs extremitatz per so que sia la substància.

28. Questió: De que-s lo miyà qui està entre forma e matèria?

Solució t. f. Lo miyà qui està entre forma e matèria es de sí metex, com sia asò que ell sia una part substancial de la substància, en lo qual son multiplicatz e vestitz totz los miyans dels comensamens de la substància, e d'aquell miyà general prenen vida, e ell multiplica en ells sa semblansa per so que aquella semblansa sia bona e gran, e enaxí dels altres. Es, doncs, lo miyà qui es entre la forma e la matèria, aquella cosa que, per les paraules damunt dites, significada avem.

De fi

29. Si en les coses naturals la potència mou l'object o l'object la potència.

Solució t. g. Fi es .j. dels comensamens substancials de la substància, la qual fi à object essencial qui es de la sua essència, so es assaber, fenible o perfectible. En aquella potència passiva objectable mou lo finitiu essencial de la fi les objectabilitatz defores a finir o a complir, e per asò son les objectabilitatz defores passives, en les quals mou la potència a multiplicar son complir e fenir, e aquelles no mouen la potència, mas que son semblanses mogudes de les coses reysals per so que sien sentides ymaginades o enteses. Mou, doncs, la potència aquelles a la fi de complir, enaxí com lo foc qui mou l'oli a la fi de luír; emperò mou l'object la potència en quant es apetible, per so que, ab la sua apetibilitat, en la fi repòs pusca aver.

30. Questió: Si en les creatures les fins primeres pogren esser sens les segones.

Solució t. g. Fi es aquella cosa en la qual an repòs bonea granea e-ls altres comensamens de la substància; e per asò les fins primeres no pogren esser sens les segones, quar si ó fossen, pogren esser sens succesió de comensament e mijà, qui foren en privació; la privació dels quals es impossíbol segons cors natural.

De majoritat

31. Si lo mon es infinit.

Solució t. h. Lo mon es substància universal compost de universals partz, so es assaber, bonea e granea e los altres. Cascuna d'aquelles partz es particulada e finida en l'altra, axí com granea qui es bona per raó de bonea, e bonea qui es gran per raó de granea; e quar cascuna part es menor en l'altra e major en sí metexa, cové-se de necessitat que-l mon sia fenit e termenat en la menoritat de ses partz, de les quals es ajustat e compost, e la sua essència es de la essència d'aquelles.

32. Questió: Majoritat, per que es?

Solució t. h. Deus es major que les creatures. Es, doncs, majoritat per so que-n ella sia representada la infinitat de Deus, sens la qual majoritat aquella infinitat no agra subject en qui l'umà enteniment pogués conèixer la infinitat de Deus. Es enquera majoritat per so que les unes creatures pusquen esser majors que les altres propriament e essencialment: propriament, axí com calor qui cové esser major en lo foc que-n los altres elements; essencialment, axí com bonificabilitat qui cové esser major en bonificar que en magnificar, e enaxí dels altres. Asò esser no poria si majoritat no fos. Es, doncs, majoritat per so que-s seguesquen d'ella les coses que dites avem.

De egualtat

33. De que es lo subject de justícia?

Solució t. i. Egualtat es una part substancial de la substància, la qual egualtat à en sí metexa egalificatiu egalificable egalificar. D'aquetz .iij. es egualtat, e la egualtat es de totz .iij. En aquesta egualtat an eguals natures e propietatz los comensamens de la substància, axí com bontat qui à en sí egualtat de bonificatiu bonificable bonificar e es egualment en granea duració e poder e les altres. Aquesta egualtat dedins la substància tramet defores sa semblansa, la qual semblansa es subject de justícia per so que los uns homens usen e participen ab los altres justament e egual en bontat, e los altres, a semblansa de la justícia e de la egualtat que les unes partz an ab les altres en la substància.

34. Questió: Si en Deus ha egualtat.

Solució t. i. En la volentat de Deus à essencial amatiu amable e amar qui egualment son .j.^a essència, .j.^a volentat, .j.^a bontat, .j.^a

granea, e les altres dignitat qui a Deu se covenen. Es, doncs, en Deu egualtat, quar sens egualtat les coses de Deu, que dites avem, esser no porien, ni sens egualtat Deus no auria ab que fos luyn a desegualtat de bonea, granea, e les altres; a la qual desegualtat cové que sia luyn de necessitat per so que no aja en sí metex majoritat ni minoritat.

De minoritat

35. Si en Deu ha moltes bonees, moltes granees, e enaxí de les altres.

Solució t. k. Si en Deu avia moltes bontatz, e enaxí de les altres, covenria que-n ell fos menoritat de bontat e les altres, quar no abastaria .j.^a bontat tan solament a .j.^a granea, ni .j.^a granea a .j.^a bontat; e quar en Deu à tot compliment de granea e bontat, cové-se de necessitat que-n Deu aja sola .j.^a bontat e .j.^a granea, e les altres.

36. Questió: Qual menoritat es pus prop a no esser?

Solució t. k. Aquella menoritat en que no à gens de bontat vertut gloria e fi, es pus prop a no esser que neguna altra menoritat. Aquesta minoritat es aquella qui es de mortal peccat en qui menorifica essencial granea e bontat, saviea e volentat, e fi e veritat, per so que ab no esser ajen concordansa e lur esser sia sustentat en contrarietat dels essencials comensamens de la substancia.

¶ Dita avem la manera segons la qual es significada la pràctica que hom pot tenir a soure questions per les diffinicions dels comensamens explicite e implicate. Ara volem mostrar la manera segons la qual hom pot aplicar totes les diffinicions a una conclusió.

<De totes diffinicions>

37. Si predestinació e franc albitri poden estar ensems.

Solució b. c. d. e. f. g. h. i. k., t. b. c. d. e. f. g. h. i. k. La saviea de Deu a la sua justicia son eguals en bontat granea poder, e les altres, sens contrarietat majoritat e minoritat, e sens diferencia de nombre, quar .j.^a metexa cosa son en Deu saviea e justicia; e per asò cové que predestinació e franc arbitri sien ensems coses veres e reys, per so que saviea e justicia agen egals subjectz en qui pusquen usar dels homens, e que sien los homens eguals fins e eguals comensamens, e que la bonea de Deu, granea, duració, poder, volentat, vertut, gloria e veritat sien egual mijà al usar que la saviea e la justicia de Deu an en los homens bons e mals. Asò esser no poria si predestinació e franc arbitri no podien estar ensems. Estan, donques, ensems de necessitat, e aquell estament en lo qual estan, es bo e gran durable e poderós, quar <es> amable ver e vertuós, quar està sotz raó de gran saviea e bontat, eternitat e poder, volentat gloria e vertut e veritat, qui .j.^a cosa metexa son en nombre ab la saviea e ab la justicia de Deu. Es, doncs, en la conclusió, vera l'afermació la qual l'enteniment entén, sobre sa natura, en la natura e en les propietatz de Deu, afirmant en Deu tot compliment sens negun defalliment, e negant l'enteniment los inconveniens los quals entén segons son defalliment, afirmant lo contrari d'aquells sobre lo seu compliment en lo compliment e la justicia de Deu.

De la .vj.^a part

EN aquesta part preposam donar doctrina com hom sapia soure questions per les regles e primerament per la

Primera regla <de b.>

1. Questió: Si bonea à en sí metexa essencial bonificatiu bonificable bonificar.

Solució. Segons la regla de b. es significat que si bonea à en sí metexa essencial bonificatiu bonificable bonificar, es més objectable a les potencies de l'ànima e més es raó a bo que fassa be, que no seria si en sí metexa no avia essencial bonificatiu bonificable bonificar qui no fossen de la sua essencia, e seria bonificabilitat propietat propria de granea, duració, e los altres, qui seria apropiada a bonea; la qual cosa es impossíbol e contra la entelligibilitat de l'enteniment e la memorabilitat de la memoria e la amabilitat de la volentat. Es, doncs, en la conclusió, vera l'afermació de la questió, segons la condició de la primera regla.

2. Questió: Si negació es pus prop a dubitació que afirmació.

Solució b. Afirmació e esser se concorden, e negació e no esser, en quant afirmació aferma esser e negació nega esser; e quar esser es més memorable entelligible e amable que no esser, es més negació prop a dubitació que afirmació; e per asò son fetes posicions, e son sectes e creenses, sotz raó d'afermació contra dubitació e negació.

3. Questió: Si hom pot dir de Deu major veritat afirmant que negant.

Solució b. Deus es eternitat e eternitat es Deus. Asò metex se seguex de la sua veritat, qui ab Deu e ab eternitat se convertex. D'aquesta afirmació aytal entra més en la memoribilitat entellegibilitat e amabilitat, e enquara, en la memoribilitat entellectivitat

e amativitat, e en membrar entendre e amar, que no fa d'aquesta negació: Deus no es pera, ni, pera no es Deus, e, Deus e pera no-s convertexen; e asò es per so cor Deus es per eternitat e no es per so quar no es pera, quar si ó era, seria no esser pera; e asò es impossíbol. Es, doncs, major veritat en coses veres afermades de Deu que-n negades.

De la regla de c.

4. Questió: Què es foc?

Solució c. Foc es aquella substancia qui à en sí metexa simples essencials ygnificatiu ignificable ignificar qui son de la sua essencia e ell es d'aquells, e la sua bontat, granea, e les altres, son determenades per propries qualitat, so es assaber, calor e lugor e les altres.

5. Questió: Què à lo foc en sí metex?

Solució c. Lo foc à en sí metex essencial ignificatiu ignificable ignificar, e à en sí metex propries qualitat, e per aquestes coses que à en sí metex, qui son de la sua entitat, està so que es per sí metex e à obres en sí metex de sí metex, e en sí metex a obres dels altres elemens ab los quals entre en composició, axí com la secor de la terra qui es en lo foc, per la qual lo foc à propietat seca apropiada, sustentada en la terra e en sí metex, e per asò à lo foc la terra en sí metex; e quar l'aygua dona sa fredor e la terra e l'aer sa humiditat a l'aygua, ab aquella sequetat que-l foc pren de la terra, reep en sí metex aygua e fredor, humiditat e aer, e d'aquest estament aytal se seguex composició, elementació, e substancies elementades.

6. Questió: Què es lo foc en l'aer?

Solució c. Es lo foc en l'aer substancia simpla de ignificatiu ignificable ignificar, e composta de aerificatiu ayrificable ayrificar, e vestida de la essencia de l'aer e de la sua calor, e de les sues propries qualitat e de les propries qualitat de l'aer.

7. Questió: Què à lo foc en l'aer?

Solució c. Lo foc à en l'aer sa propria calor ab la qual escalfa la essencia de l'aer e les qualitat d'aquell; e quar la calor del foc es sustentada en lo foc qui es son propri sobjet, à lo foc sí metex en l'aer; e quar lo foc es sec, à la sua secor en l'aer ab la qual lo desseca; e quar la secor entra en ell ab la fredor de l'aygua, à lo foc en l'aer passió sotz raó de fredor contra calor; e quar l'aer à humiditat, à lo foc passió en sa secor sotz raó d'umiditat contra secor; e quar lo foc à en l'aer acció e pasció, à per l'acció sí metex simple e franc, e à per la passió composició, en la qual està trencat e remís per so que d'ell pusca esser substancia elementada individuada, dejús estant a genre e a especia, en la qual substancia roman lo foc simple actualment substancialment e accidental, en la qual substancia es significat lo foc figuralment per la calor e lugor d'aquella, e la sua simplicitat e actualitat no pot esser vista, quar de àbitz compostz es vestida.

De la regla de d.

8. De que es lo foc?

Solució d. Es lo foc de sí metex en quant no es d'altre e quar es de propries e essencials partz; quar si lo foc no fos de sí metex e fos d'altre, aquell altre fóra d'altre element e no de sí metex, e aquell altre element, d'altre, e axí en infinit, la qual infinitat es impossible. Es, doncs, lo foc de sí metex e no d'altre element.

9. Questió: De que es lo foc?

Solució d. Es lo foc de ses essencials partz, so es assaber, de sa propria forma e materia, e de sa propria calor, e de sa propria bonea, granea, e los altres; e quar es d'aquestes partz, no pot esser sens elles, ni les sues partz no poden esser sens ell; e quar de les sues partz, de les quals ell es ajustat, e de les partz dels altres elemens, se fa lo compost elementat, roman en aquell compost lo foc actualment, sens la qual actualitat les sues partz no porien romanir en lo compost ni-l compost no poria esser d'aquelles elementat, quar aquelles partz no aurien propi sobjet essencial en qui fossen sustentades.

10. Questió: De qui es lo foc?

Solució d. Es lo foc de les calefactibilitatz de les coses e de les enluminabilitatz d'aquelles, a les quals coses es necessaria calor per so que sien escalfades, e lugor, per so que sien illuminades. Es, doncs, lo foc de la fi d'aquelles per so que sia estrument e materia com en la lur fi pusquen reposar; e per asò los homens traen lo foc de la pera e del ferre per so que-s pusquen escalfar e coure les viandes qui son necessaries a menjar, e que de nitz pusquen aver lugor a veser les coses qui son necessaries a veer. Es, doncs, lo foc dels homens, e enaxí de les altres coses, axí com lo foc qui es de l'aer per so que ab la sua calor pusca mortificar l'aygua adoncs quant no à apetit a reebre la humiditat de l'aer ni a passar aquella ab la sua fredor a mortificar la secor de la terra.

De la regla de e.

11. Per que es lo foc?

Solució e. Es lo foc per sí matex e quar es ajustat de propries e essencials partz simples a ell tenyens e no a altre, axí com

l'ome qui es per so home quar es ajustat d'ànima racional e de cors en nombre espacific, axí com home Jacme o Martí. Es, doncs, enaxí lo foc, foc per sí metex per so cor es ajustat de ignificatiu de ignificable ignificar, qui son concretz simples e essencials en la essencia del foc; e asò metex de la propria calor e lugor d'aquell, qui determenen e espacificuen en lo foc propries partz, so es assaber, bonea, granea, e les altres, en qui la calor e la lugor del foc son propriament sustentades, e no en altres partz, mas que en aquelles son qualitatx apropiades.

12. Questió: Per que es lo foc?

Solució e. Es lo foc per so que sien les coses elementades, so es assaber, animals plantes e peres, quar sens lo foc esser no porien, ni no seria generació ni corropció de les coses, ni els altres elemens, sens lo foc, estar no porien, ni sens lo foc no poria esser ferre, ni sens ferre martell, ni sens martell clau, e enaxí de les altres coses semblans a aquestes, axí com pa e olla e teula qui no poria esser sens foc. Es, doncs, lo foc per so que totes aquestes coses sien.

De la regla de f.

13. Quanta es la calor del foc simple?

Solució f. En la essencia del foc simple à aytanta de calor com es la estencitat del essencial ignificatiu ignificable ignificar per tota aquella essencia; e per asò es aquella calor simpla e propria d'aquella essencia.

14. Questió: Quanta es la calor del foc compost?

Solució f. La calor del foc compost es aytanta com es la estencitat de la substancia elementada, quar en aquella substancia vest lo foc de sa calor los altres elemens, donant sa calor a l'aer escalfat e a l'aygua escalfada, e asò metex a la terra; e segons que ab ells à concordansa e contrarietat, es la sua calor, en les substancies elementades, gradada e composta ab les altres qualitatx dels elemens segons més o meyns, axí com en lo pebre, en qui es la calor en lo quart grau estesa per la substancia del foc, e en ters grau per la substancia de la terra, qui en lo pebre es en ters grau de secor, en la qual secor es estesa la calor del foc estesa en la substancia de l'aer en la sua humiditat, qui en lo pebre està en segon grau. Es enquera quantificada la calor del foc en lo pebre, en lo primer grau de fredor en la substancia de l'aygua, aytant estesa la calor com es la fredor de l'aygua.

De la regla de g.

15. Quals colors an los elemens simples?

Solució g. Lugor es color del foc simple, la forma de la qual simple color apar en la figurativa color de la flama del foc compost; la color de l'aer simple es diafenitat, la forma de la qual es significada en la figurativa color del vidre e del cristayl; la color de l'aygua simple es blancor, significada en la blancor de la neu qui es aygua composta; la color de la terra simpla es negra, e es significada en la color de la terra composta, la qual es vestida de negra color, e per asò es la ombra composta de la color de l'aygua e de la terra, e la contraria color de l'ombra es composta de la color del foc e de l'aer.

16. Questió: Quals son les colors dels elemens compostz?

Solució g. A ensercar les colors dels elemens compostz se cové lo triangle vert, quar les unes colors aparen per diferencia e per concordansa, e les altres per diferencia e contrarietat: per diferencia e concordansa, axí com en la color de l'orina setrina e clara, en qui, sotz .j.^a color composta de concordansa, apar la simple color del foc e de l'aer qui en lugor e en diafenitat an concordansa; e asò metex se seguex de la composta color de l'aer e de l'aygua en la font, en qui apar la diafenitat del aer e la blancor de l'aygua, la qual diafenitat representa la ombra de l'aygua e de la terra en quant aparen en ella les figures dels arbres e del homens, e asò metex se seguex en lo mirayl. Apar enquera, en la concordansa de l'aygua e de la terra, composta color de blancor e negror, axí com en la pera negra en la tersa color qui ix d'amdues aquelles colors. La color composta de negror e lugor en concordansa apar en la negror de l'uyl qui lúu, en la qual lugor aparen les ymages a aquell huyl representades. La color composta qui apar per diferencia e contrarietat es enaxí com en lo cristayl en qui apar la color de l'aer en son contrari subject, estant aquell de complecció seca e freda, e asò es per raó quar l'aer vest de sa color la color de l'aygua, donant a aquella sa humiditat, e l'aygua vest de sa color la terra, donant <a> aquella sa fredor. Està, doncs, la color de la terra en lo fons del cristayl, e la color de l'aer en la sumitat, e la color de l'aygua en lo mig. En semblant manera es de la color de l'aygua e de la terra e del foc compostes en la color de l'ayl, en lo qual vest l'aygua de sa blancor la negror de la terra e la terra vest de sa negror la lugor del foc, donant <a> aquell sa secor, e per asò està la color del foc en l'ayl en lo fons e la color de l'aygua en lo som; e per asò la color blanca de l'aygua es sustentada en son contrari subject, estant l'ayl de complecció calda e seca qui fa estar en ses estremitatz defores sa contraria color. Asò metex se seguex de la terra qui vest de sa negror la lugor del foc, el foc qui vest de sa lugor la diafenitat de l'aer, donant a aquella sa color; e per asò està la color de l'aer en lo fons de la limassa e de l'atzabara, e apar la color de la terra en les estremitatz, estant aquell subject de complecció humida e calda; e asò metex se seguex de la color del foc en lo citre, qui es en la superficies e de complecció calda e secca, vestent lo foc la diafenitat de l'aer de sa lugor, e l'aer de sa diafenitat, la blancor de l'aygua, la qual blancor està en lo mig de son contrari subject, e la color del foc

està en lo som vestit de groga color. Es, doncs, significada la color composta dels helemens en la circulació que dita avem, composta de diferencia contrarietat e concordansa. Aquest atrobament de colors es molt profitós, en la art de medicina, a donar judisci de la orina.

De la regla de h.

17. Si moviment es actu del movent o del movable o de amdós.

Solució h. Posada h. en la solució, es significada la solució per la regla de h. Es, doncs, moviment .j. comensament general de la substancia, posat axí en ella com temps, per lo qual moviment pot esser movent e movable, moure e mogut, de .j. temps en altre. Asò esser no poria si moviment no era actu de movent e movable, estant enperò moviment comensament general e so que es per sí metex, segons que es significat en la regla de c., estant moviment aquell subject en lo qual lo movent mou lo movable de potencia en actu.

18. Questió: De que es moviment?

Solució h. Moviment es de sí metex essencialment per so que, per la sua natura, pusquen eser les partz de la substancia movens e movables en la substancia, e que la substancia, sotz raó del moviment de ses partz, pusca esser moguda e movent en si metexa e defores. Es, doncs, moviment de sí metex e de ses partz essencials, les quals son motivitat mobilitat e moure, e aquestes partz son accidentals en los altres comensamens per so que pusquen esser movens e movables e mogudes, e en temps fenit present e esdevenidor lur moviment sia sustentat, de les quals partz es moviment accidentalment.

19. Questió: Còm es moviment?

Solució h. La manera segons la qual es moviment està en la manera de motivitat mobilitat e moure, e aquestes .iij. maneres estan en les maneres que les unes partz de la substancia an en les altres, movens e mogudes les unes en les altres, axí com gran bonea qui, sotz sa gran raó, es gran raó a gran bo que moua gran be de mobilitat bona e gran en bo e gran moure mogut; e per asò la substancia à manera de moviment segons la manera de ses partz. Es, doncs, moviment sustentat en la manera de la substancia e de ses partz.

20. Questió: Ab que es moviment?

Solució h. Es moviment ab ses partz essencials e es ab les altres partz de la substancia les quals à la sua disposició, axí con moviment qui à la disposició d'aquelles: quar enaxí com moviment cové esser ab comensament e bontat, sens los quals esser no poria, enaxí comensament e bontat no porien esser, sens moviment, movens e mogutz.

De la regla de i.

21. Què es franc arbitre?

Solució i. Posada i. en la solució, es significada la solució de la questió en lo test de la regla de i. Es, doncs, franc arbitre, en animal racional, loc entellectual per lo qual la volentat pot aver moviment a eliger be o mal, e l'enteniment a eliger ver o fals object, e la memoria a membrar o a oblidar los objets que la volentat e l'enteniment prenen. Aquest loc entellectual es franc arbitre, sustentat en lo loc del moviment que les potencies de l'ànima an com prenguen los objects francament, per so que ab gran bontat, duració e poder, vertut e veritat, en gloria ajen repòs.

22. Questió: De que es franc arbitre?

Solució i. Es franc arbitre de sí metex e de ses partz essencials en ell conlogades, e ell en elles, simplament, per so que franc arbitre sia .j. comensament simple e de sí metex; quar si era d'altre compost qui no fos de la sua essencia, no seria libertat so que es, e seria mèrit en privació, la qual seria menoritat de bontat e majoritat de mal en ànima racional. Es enquera libertat sotz forma de possessió de les potencies de l'ànima, per so que ajen loc a usar francament dels objetz que prenen e que lexen.

23. Questió: Còm es franc arbitre?

Solució i. Segons que loc pot esser considerat per la .ix.^a regla de k., pot hom aver conexensa de la manera segons la qual franc arbitre es so que es en sí metex e sostentat en les potencies de l'ànima, sotz raó d'acció e de paciò e de la conjuncció d'amdós, per so que les potencies ajen loc formalment e passivament en franc arbitre, conservat sotz forma d'acció e posseyt sotz forma de passió. Es, doncs, franc arbitre segons sa essencial manera conlogada en sí metex <e> en la manera de les potencies de la ànima.

24. Questió: Ab que es franc arbitre?

Solució i. Consirat loc segons la .x.^a regla de k., pot esser considerat franc arbitre, estant franc arbitre so que es ab sí metex e ab ses partz essencials, ab les quals son .j.^a metexa essencia, e ab les partz de la substancia racional: quar enaxí com bontat es gran ab granea qui ab essencial bonificatiu bonificable bonificar, enaxí franc arbitre, segons so que es, es ab bonea e ab essencial liberatiu liberable liberar.

De la .ix.^a regla de k.

25. Còm à hom conexensa de les essències de les coses?

Solució k. À hom conexensa de les essències de les coses en .v. maneres: primera es en ensercar les partz de la substancia, axí com bonea qui es part de la substancia del foc; segona es ensercar la manera com les unes partz son en les altres, axí com en la substancia del foc en qui bonea es en granea per so que sia gran e que granea sia bona, e granea qui es en bonea per so que sia bona e que bonea sia gran; tersa es ensercar la manera com la substancia es en ses partz e les partz en ella, axí com la substancia del foc qui es en essencial ignificatiu ignificable ignificar, e aquestz totz .iij. son en ella, e asò metex de la sua bonea e granea, e les altres; quarta manera es ensercar les semblances que la substancia tramet defores sotz raó de ses partz, axí com lo foc qui tramet sa lugor e sa calor e sa sabor, sa bontat e sa granea, e los altres, a l'aer e als altres elemens; e asò metex fa la substancia composta d'aquells, axí com lo pebre qui tramet sa sabor sa calor e secor al gustar. Ab aquestes .iiij.e maneres à hom conexensa de les essències de les coses, axí com fogueytat qui es coneguda esser essència del foc, estant desús a ignificativitat ignificabilitat e ignificar, qui son concretz essències de la substancia del foc per los quals lo foc es substancia concreta espacial, estant dejús a fogueytat, en la qual son partz espacífiques e concretes bonea e granea e les altres, per les quals la fogueytat es bona e gran, e-l foc es bo, gran, durant, poderós, e trament semblansa de sa essència en les coses defores, en les quals figuralment apar la sua essència e les partz d'aquella. Conex hom enquera, per la .v.^a manera, les essències de les coses, la qual manera es difusa en lo procés d'esta art, difús en la pràctica que donam de les figures, difinicions, regles, taula e questions, axí com en la circulació de la primera figura, en qui apar la essència de mesclat en lo mesclament de sos comensamens; e asò metex en les difinicions e los altres.

De la .x.^a regla de k.

26. Ab que ha hom conexensa que la secor del foc es de la terra?

Solució k. Ab .v. maneres conex hom que-l foc es sec per la terra e no per sí metex: primera es ab part del foc, axí com calor qui es propria qualitat del foc; segona manera es ab lo mesclament de les partz les unes en les altres, axí com la calor del foc qui es en l'aygua escalfada, e la fredor de l'aygua qui es en lo foc refredat, e la humitat de l'aer en la terra humificada, e la seccor de la terra en l'aer dessecat; tersa manera es ab conexensa de partz en tot e tot en partz, axí com l'element qui es tot de ses partz e ell es de ses partz; quarta manera es en lo montiplicament que la substancia fa de ses semblances en les altres substancies, axí com lo foc qui montiplica sa especia en l'aer escalfat foguificat sotz manera de composició en la generació de les substancies elementades. Per aquestes .iiij.e maneres à hom conexensa que-l foc no es sec per sí metex, quar si ó era, seria la sua secor .j.^a part d'ell, e la secor de la terra seria altra part de la terra. Asò metex se seguyria de dues calors, la .j.^a del foc essencial e l'altra essencial de l'aer, e asò metex de dues humidatz differens en especies, e de dues fredors: d'on se seguirien moltz inconveniens contra cors natural; quar no abastaria a dessecar .j.^a especia de secor, ni a escalfar .j.^a especia de calor, ni a humificar .j.^a especia de humitat, ni a refredar .j.^a especia de fredor. Enquera, que negú element no daria a l'altre sa semblansa; quar si l'aer era essencialment calt per sí metex, no auria apetit a pendre calor del foc, lo qual auria essencial contrari a l'aer, so es assaber, secor. No seria, doncs, en ells concordansa e seria-y contrarietat, e no-s poria fer mesclament d'ells en la substancia elementada sotz raó de concordansa, mas sotz raó de contrarietat, e seguir-s'ia que .j.^a part no seria en l'altre, ni totes en la substancia, ni la substancia en elles. Enquera, que la substancia no poria trametre sa semblansa a les altres substancies, d'on se perdria generació e-l cors de natura. Es, doncs, la secor del foc, de la terra, per so que natura no aja passió sotz los inconveniens damunt ditz, e que lo foc e l'aer pusquen aver concordansa, donant a ells sa calor, e contrarietat, donant a ell sa secor que reep de la terra, a la qual secor l'aer no pot contradir per so quar à mester calor a mortificar la fredor de l'aygua, per so que no do fredor a la terra, qui es son contrari, e que d'ells reeba sa semblansa; e asò metex se segueix dels altres elemens. La .v.^a manera està en lo discorriment d'esta sciencia, lo qual es de figures, difinicions, regles, taula e questions; quar ab la pràctica que d'ells donam, pot hom aver conexensa que-l foc es sec per la terra de nesessitat, segons que es significat en la regla de g.; quar si-l foc era sec per sí metex, seria l'aer calt per sí metex e l'aygua humida per sí metexa e la terra freda per sí metexa, e seria perduda apropiació de qualitat e mesclament d'elemens; e aquest perdiment natura no poria sostenir.

¶ Dit avem de la pràctica de les regles e mostrada avem manera ab la qual hom pot soure questions ab cascuna de les regles, segons la manera que tenguda avem. Mas ara volem donar doctrina a soure questions mesclant les regles les unes en les altres a soure .j.^a metexa questió, e tocant les maneres en les quals les regles son departides, enaxí con tocan les especies dels triangles en les questions qui son en la segona part de la .v.^a distinció.

<Del mesclament de les regles>

27. Qüestió: Si la bonea de Deu es tan gran com la sua volentat.

Solució b. c. d. e. f. g. h. i. k.

<b.> Afirmant que la bonea de Deu sia aytan gran com la volentat, entra més de remembrat d'entendre e d'amar en la ànima, en la bontat de Deu, que negar la bonea no esser tan gran com la volentat. Es, doncs, remoguda la dubitació per l'afermació, e estaria per la negació.

c. Si la volentat de Deu era pus gran que la sua bonea, seria .j.^a la volentat e altra la bontat, e auria la volentat en sí metexa essencial amatiu amable e amar, e la bontat, accidental bonificatiu bonificable bonificar, e auria la bonea en granea poquea e malea per la qual seria granea poquea de bonea e auria son contrari en sí metexa, e bonea atretal; la qual cosa es impossíbol per so que la volentat no sia amant malea en bonea e poquea en granea.

d. En la volentat de Deu es granea gran per so quar la volentat à en sí metexa granea de essencial amatiu amable e amar, qui son de la sua essencia, e .j.^a metexa es la essencia de totz .iij.es e de la volentat, e cascú es la essencia e la essencia es cascú; e asò es gran bonea de la volentat, e seria gran poquea de la volentat si avia major granea que la bonea, quar amaria poquea de granea en bonea e desamaria granea de bonea, lo qual amar e desamar seria de malea e de poquea de granea e de volentat, e asò es impossíbol. Es, doncs, bonea aytan gran com la volentat per so que no se-n seguesquen los inconveniens damunt ditz.

e. Deus es per sí metex e no per altre, e es per so Deus, quar la sua bonea, granea, volentat, e les altres, se convertexen en ell tant solament, lo qual convertiment esser no poria si granea era gran en volentat e poqua en bonea; quar majoritat e menoritat de granea posaria diferencia enfre la essencia de bonea e de volentat, e seria la volentat bona accidentalment e no per sí metexa, e la bonea seria poqua per so que la volentat fos major que ella: d'on se seguirien en la essencia de Deu secundaries entencions qui serien materies a les primeres; e asò es impossíbol e contra la granea e la volentat e la bontat de Deu.

f. En Deu no à neguna composició ni neguna quantitat per so que en ell sia infinida granea amable e infinida bontat; mas si la bonea de Deu no era tan gran com la volentat, serien en Deu cantitat e composició sustentades en la majoritat de volentat e en la menoritat de bontat en divisió de granea, e seria Deus termenat e compost; e asò es impossíbol.

g. Si en Deu no era bonea tan gran com la volentat, auria en la sua essencia .j.^a qualitat poca essencial e altra gran, e la poca seria apropiada qualitat e accidental, lo qual apropiament seria mal e contra bonea de granea e de volentat e amabilitat de bontat e de granea.

h. En Deus no es temps, quar ell es eternitat qui comprèn temps e totes les coses qui en temps estan. On, si tant s'era que la volentat fos major que la bontat, comprendria la majoritat la menoritat en temps, d'on se seguiria que la bontat de Deu no sera eternal, e seria la granea de la volentat bona en temps e no en eternitat, la qual bontat seria malea de granea e de volentat e d'eternitat, e la volentat no auria manera ab que amàs granea de bonea en sí metexa ni en eternitat.

i. En Deu no à loc, com sia tota cosa finida qui sia en loc, segons natura de loc qui à natura de comprendre e de esser comprès, estant subject a cantitat, la qual està so que es e à manera com les sues partz sien conlogades les unes en les altres, quantitativament. Seria, doncs, en Deu loc de poquea en bonea, en la qual seria granea poqua e gran en la volentat, si la volentat era major que la bontat.

k. Si la volentat de Deu era major que la bontat, Deus, qui es bo, no auria raó com sotz raó de bontat feés gran be, ans auria raó que feés poc bé, e que feés gran be sotz raó de la volentat, a la qual granea es raó que am gran bé: d'on se seguiria contradicció en Deu e seria en ell part de partz e tot compost de partz, estant les unes partz en les altres segons manera de majoritat e menoritat, en la qual manera mostraria Deus, defores sí metex, ses perfeccions en figura de defalliment, significat en ell si granea era gran en la volentat e poca en la bontat. Es enquera significat, segons la manera del procès d'esta art difús en la pràctica de les figures, diffinicions, regles, taula e questions, que granea es de necessitat aytan gran en la bontat de Deu com en la sua volentat.

k. La volentat de Deu ama la sua bontat ab granea. Ama, doncs, aytant sa bonea com sa granea per so que son amar sia bo e gran, ab lo qual am gran be amable ab granea de bontat e d'amativitat. Aquest amar tan gran e tan bo, la volentat aver no poria si amava la bontat ab menoritat de granea e sí metexa ab majoritat, e seguir-s'ia que menoritat d'amabilitat fos part en bontat de granea, e majoritat fos altra part en granea, en la qual fos menor amabilitat en major e major en menor, e que amdues les partz fossen de granea ajustada d'amdues, movent granea ses semblances en son contrari qui es poquea; e asò es impossíbol e contra lo prosés d'esta art difús en figures, diffinicions, regles, taula e questions, en lo qual prosés es significat que, de necessitat, la divina bontat es aytan gran com la sua volentat.

¶ Molt es útil aquesta doctrina e pràctica, que donada avem, en lo mesclament de les regles; quar per aytal doctrina pot hom atrobar les essencies de les coses e les propietatz d'aquelles, e à hom manera a muntiplicat moltes raons a .j.^a matexa conclusió, e a donar ver judisi, e a significar que-n Deu no à neguna dignitat ni propietat osiosa, ni majoritat ni minoritat.

De la .vij.^a part

EN aquesta part preposam donar doctrina a practicar de la taula e a muntiplicar raons a .j.^a metexa conclusió, e mostrar la manera on hom sapia usar mescladament de les diffinicions e regles en .x. especies de les questions, donant exempli en la eternitat, segons lo qual hom pot aver manera a soure questions per la taula, tinent aquella manera que nos preposam tenir en aquesta questió, montiplicant a .j.^a metexa conclusió .xx. raons.

1. Si lo mon es eternal.

Solució b. c. d. Si lo mon es eternal, la sua bonea e la sua granea son eternals, estant sustentades en la sua eternitat, sustentada aquella eternitat en la sua bonea e granea sens les quals no poria esser la substancia del mon subjectada a eternitat, axí com tot a part, e sa part subjectada a son tot ab les altres partz essencials de les quals la substancia es ajustada e composta. Segueix-se, doncs, si-l mon es eternal, que obre sotz raó de les sues partz, axí com bo qui fa be sotz raó de bontat. Cové, doncs, que-l mon fassa be sotz raó de sa bontat, e que aquell be sia gran per so cor granea es aquella cosa per la qual bontat es gran raó a bo que fassa gran be; e quar eternitat es aquella cosa per la qual bonea granea duren, e bonea e granea son raons a eternitat com sia bona e gran, seguex-se de necessitat, si-l mon es eternal, que-n lo mon sia product espesial be gran, eternal, infinit en bontat e en eternitat extensament sotz raó de granea, enaxí com eternificat en granea e en bontat sotz raó de eternitat, e bonificat en infinitat e eternitat sotz raó de bontat; e asò es fals, quar si era veritat, no seria en aquell be quantitat, ni esdevendria en privació, ni la eternitat no seria subjectada a mal ni a poquea de granea ni a granea de mal; e quar en totz los bens producs en lo mon à quantitat e temporalitat, es mal eternal en lo mon, si-l mon es eternal. Cové, doncs, que-l mon sia comensal de nou per so que no-s seguesquen les impossibilitatz damunt dites.

b. c. t. b. Si-l mon es eternal, son dues eternitatz, la .j.^a es la eternitat de Deu, l'autra es la eternitat del mon, e la eternitat del mon muntiplica sa semblansa en moltes eternitatz differens la .j.^a de l'altra e sustentades en les partz del mon, so es assaber, bonea, granea, e les altres: d'on se seguex destrucció de la granea e bonea e unitat de singular eternitat, axí com seria destruïda la unitat e singularitat de Deu, qui es eternitat, en granea e bontat, si era altra deu; e quar aytal destruïment, es impossible, cové-se de necessitat que-l mon sia comensat de nou.

b. c. t. c. Si lo mon es eternal, bonea e granea no an concordansa en la sua eternitat; quar més es de mal que de be en lo mon, e eternitat es més dejús a malea que a bonea. Concorden-se, donques, en eternitat granea e malea, e poquea e bonea: d'on se seguex que eternitat es mala e gran e poqua e bona, e asò es impossíbol; per la qual impossibilitat es significat que lo mon es comensat.

b. c. t. d. Si-l mon es eternal, la sua eternitat es subject a infinida contrarietat de bonea e granea; quar poquea de be es infinida en duració, e granea de mal, quar eternalment es més de mal que de be en lo mon: d'on se seguex que mala cosa es esser e bona no esser; quar lo be espasífic qui ve per successió, està en poca duració, avent comensament e fi mesurat per temps, e-l mal està en privació del be, estant aquell be privat en initernum. Es, doncs, lo mon comensat e no eternal, per so que no se-n seguesquen los inconveniens damunt ditz.

b. d. t. b. Si-l mon es eternal, enfre la sua bonea e eternitat à diferencia reyal, quar si eren .j.^a cosa metexa en nombre, no seria la eternitat subjecta a malea, a la qual malea es subjecta, com sia malea en lo mon eternalment, si-l mon es eternal; e asò metex de granea e dels altres comensamens de la substancia, qui son differens a la duració del món. No son, doncs, bonea e la eternitat del mon .j.^a cosa metexa en nombre, e seguex-se que sola la eternitat del mon es propietat infinida, e les altres partz de la substancia del mon an infinides propietatz apropiades acidentalment sotz raó de eternitat, vestida de lurs semblanses finides en quantitat, estant eternitat fi e compliment a aquelles sotz raó de duració, e aquelles partz de la substancia del mon estans raó a eternitat sotz lurs propries propietats inperfeccions de defallimens, e son totes coses pus nobles en eternitat que-n sí metexes, e pus amables en duració que-n bonea granea e los altres: e quar aquestes coses son impossíbols, seguex-se de necessitat que-l mon sia creat de nou.

b. d. t. c. Si-l mon es comensat de nou, enfre bonea e eternitat es concordansa: quar enaxí com la bonea del mon es en temps, enaxí la sua duració està en temps. Mas si lo mon es eternal, son bonea e eternitat en contrarietat, quar la bonea es finida en quantitat, e la eternitat es sens quantitat infinida duració, e la bonea es raó a bo que fassa be, e eternitat a mal, qui aquell be product fa esdevenir en privació en la qual està eternalment; quar si lo mon es eternal, no es altra vida mas aquesta, quar no-l feu anc primer home ni derer, si-l mon es eternal: sens la qual primitat e posterialitat la substancia del mon no poria abastar a resurrecció dels homens ni a estenció de loc, e seria la eternitat causada sotz raó de mal contra la eternitat desús e la fi de les coses. Es, doncs, lo mon comensat per so que no se'n seguesquen los inconveniens damunt dits.

b. d. t. d. Si-l mon es eternal, la bonea e la eternitat del mon son en contraries fins, quar la fi de bontat es esser e la fi de l'eternitat es no esser; quar sotz raó de be esdevé esser de no esser, e sotz raó de eternitat esdevé esser en enfinida privació. Es, doncs, la fi de eternitat en mal e la fi de bontat en be; e quar aytal contrarietat es impossíbol, es impossíbol que-l mon sia

eternal.

b. t. b. c. Si lo mon es comensat, diferencia es raó e clardat en qui apar concordansa de .j. be e d'altre e d'un gran be e d'altre, la qual concordansa es separada a contrarietat de .j. be e d'altre e d'un gran be e d'altre. Mas si lo mon es eternal, diferencia no es raó a clardat de bontat granea e eternitat, e los altres, e està confusa en concordansa de be e de gran be, e de be e de mal, e de gran be e de gran mal, e enaxí de la confusió de les altres partz de la substancia del mon; e quar aytal confusió es impossible e contra les diffinicions dels comensamens de la substancia del mon, seguex-se de necessitat que-l mon sia comensat.

b. t. b. d. Diferencia de bontat, sens que contrarietat no y pot contradir, declara que bontat es major e pus nobla en los individus de les especies que-n los genres e en les especies d'aquells, com sien los genres e les especies secundaries entencions, e-ls individus primaries. Doncs, si-l mon es comensat, la sua duració es pus nobla en los individus que-n los genres ni en les especies; mas si es eternal, es la sua duració pus nobla en les coses qui més duren e qui son per les secundaries entencions, e menys nobla en aquelles qui son pus nobles e an més de bontat e son per la primera entenció; e seguex-se contrarietat e confusió enfre bonea e eternitat, e asò es impossíbol; per la qual impossibilitat es significat que-l mon es comensat.

b. t. c. d. Si-l mon es eternal, la sua eternitat contradiu la sua bontat en quant à concordansa ab mal, qui en ella es sustentat eternalment, e la sua bontat à concordansa ab eternitat qui es bona sotz raó de bontat. Influx, doncs, la eternitat a sa metexa bontat, contrarietat e mal, estant subjecta a mal eternal ab lo qual à concordansa, e enflux bontat a eternitat sí metexa e concordansa, a la qual eternitat son be bonea e concordansa; e quar aytal influencia de concordansa e de contrarietat no pot aver subject en lo qual estia enfre bonea e eternitat, es impossíbol que-l mon aja de sí metex subject eternal, ni en ell eternitat pusca esser sustentada.

c. d. t. b. Enfre la granea del mon e la sua duració està diferencia, per la qual son raons reys no confuses si el mon no es eternal, e si es eternal son raons confuses, quar no an per que sien clares, pus que-l mon no à en sí essencial eternificant eternificable eternificar, quar si ó avia, produyria aytan gran com sí metex, la qual cosa es impossible. Es, doncs, lo mon creat de nou per so que la sua granea e duració pusquen esser raons reys no confuses.

c. d. t. c. Lo mon es finit en granea de extensitat; quar tot cors cové que aja estremitat, sens la qual no poria aver figura, ni sens figura no poria esser cors. Es, doncs, la sua granea finida en extensitat; e si es eternal lo mon, es la sua duració infinida e està concordansa en .j.^a substancia de part finida e infinida; la qual cosa es imposible e contra cors de natura. E enquera, que se-n seguirien moltz inconveniens si-l mon era eternal; quar la sua granea seria major en altre que-n sí metexa, so es assaber, en la infinitat de la eternitat, e sí-s seria lo seu magnificar, qui seria pus gran en eternitat que en granea; e quar granea no pot esser pus gran en altre que-n sí metexa, e magnificar à major concordansa ab granea que ab altre, covén-se de necessitat que-l mon sia comensat de nou per so que no-s seguesquen los invconveniencs damunt ditz, los quals serien si-l mon era eternal.

c. d. t. d. Si-l mon es eternal, la sua granea major es en contrarietat que-n concordansa, la qual contrarietat es de infinit e finit, so es assaber, la infinida duració e la finida extensió de granea; e asò metex se seguiria de la eternitat del mon, qui seria major en contrarietat que-n concordansa, estant infinida en sí metexa e finida en extensitat de granea. Seria, doncs, contrarietat composta de infinitat e finitat, e seria fi e compliment de concordansa, la qual cosa es impossible: per que lo contrari de la impossibilitat cové esser de necessitat.

c. t. b. c. Si-l mon es eternal, diferencia major es en granea e en eternitat sotz raó de contrarietat, estant la granea del mon finida e la eternitat infinida, que sotz raó de concordansa: d'on se seguex que diferencia es pus gran clardat en confusió que en sí metexa; la qual cosa es impossible, e lo contrari es necessari.

c. t. b. d. Si-l mon es eternal, diferencia de coses contraries, so es assaber, finitat de granea e infinitat de eternitat, es major que de coses concordans. Asò metex se seguex de la granea de diferencia, sens la qual diferencia no poria esser major de coses contraries que de concordans. Es, doncs, granea de diferencia contrarietat, e poquea de diferencia es concordansa: d'on se seguex que enfre granea e diferencia està major contrarietat que concordansa; la qual cosa es impossible e contra la concordansa de essencial magnificatiu magnificable magnificar, en los quals diferencia es sustentada essencialment e natural. Es, doncs, en la conclusió, vera la negació de la questió.

c. t. c. d. Si-l mon es eternal, granea de concordansa major es en contrarietat que-n sí metexa, so es assaber, de contrarietat de infinit e infinit, en qui granea es major en concordansa, que en concordansa de finit e finit; e quar asò es impossible e contra la diffinició de granea e de concordansa, de eternitat e contrarietat, seguex-se de necessitat que-l mon sia creat de nou.

d. t. b. c. Si-l mon es eternal, diferencia de coses concordans major es en la eternitat del mon que-n la sua concordansa, estant lo mon infinit sotz raó de eternitat qui en ell no à contrarietat, e la sua concordansa finida en la contrarietat del mon contraria a concordansa; e quar diferencia de concordansa, sustentada en essencial concordatiu concordable concordar, no pot esser major en altra essencia que-n concordansa, no pot esser lo mon eternal, quar si esser ó podia, puria esser diferencia de concordansa major en altre que-n concordansa; la qual cosa es impossible.

d. t. b. d. Si-l mon era eternal, diferencia seria més difusa e estesa, en la eternitat del mon, ab contrarietat que ab concordansa; quar més coses serien contraries si-l mon era eternal, que concordans, estans aquelles contrarietatz finides en les partz del

mon e infinides en la sua eternitat, e estant les concordanses finides en les partz del mon. Seguir-s'ia, doncs, si-l mon era eternal, que enfre diferencia e contrarietat de infinitat e finit, fos major concordansa proporció e fi que enfre diferencia e concordansa de coses finides; e asò es impossíbol.

d. t. c. d. Si-l mon es eternal, es concordansa per so que sia contrarietat, e contrarietat no es per so que sia concordansa; quar si-l mon es eternal, major es contrarietat que concordansa, com sia la contrarietat, de les partz finides del mon, qui essencialment son finides, so es assaber, bonea, granea, e les altres, e la eternitat del mon es essencialment infinida: d'on se seguex contrarietat de cosa infinida e finides en .j.^a metexa substancia, la qual la .j.^a part de la substancia, so es assaber, eternitat, es la fi e-l compliment de tota la substancia e de totes les sues partz finides: e es, doncs, major la part que-l tot, e les natures de les coses son majors en contrarietat que-n concordansa; e quar totes aquestes coses son impossibles, es impossible que-l mon sia eternal per so que no-s seguesquen los inconveniens damunt ditz e que concordansa no sia per so que sia contrarietat, com sia, segons natura, concordansa de les primaries extensions e contrarietat de les secundaries.

t. b. c. d. Si-l mon es eternal, diferencia e concordansa, e totes les partz de la substancia del mon, son de la eternitat del mon, com sia aquella infinida e totes les partz finides, e tota la substancia del mon seria de sa part infinida; e quar aquesta senyoria e possessió e fi sia contra bonea, granea e los altres, seguex-se que la infinitat del mon, la qual à tan solament en duració, si es eternal, sia fi e compliment, ab contrarietat, a tota la substancia e a ses partz; e quar asò es impossíbol, lo mon no pot esser eternal.

2. Què es eternitat?

Solució c. d. e. Eternitat es aquella propietat e natura per la qual duren granea e poder, eternalment, en unitat de nombre; e per asò pot poder en eternitat eser gran infinidament e extensa.

c. d. t. c. Eternitat es granea qui à en sí metexa concordansa de essencial magnificatiu magnificable magnificar; e per asò eternitat es extensa infinidament en granea e en concordansa.

c. d. t. d. Eternitat es granea qui es pus luyn a son contrari que neguna altra granea; e per asò eternitat no pot esser de poquea ni pot estar osiosa.

c. d. t. e. Eternitat es granea qui no ha comensament ni fi en extensitat ni en duració; e per asò no pot esser termenada ni finida.

c. e. t. c. Eternitat es granea e poder en qui-s concorden infinida extensitat e duració com sien .j. metex nombre; e per asò pot poder totes coses grans en eternitat e en concordansa.

c. e. t. d. Eternitat es granea e poder a qui neguna contrarietat no pot contradir; e per asò pot poder esser granea e granea pot esser eternitat.

c. e. t. e. Eternitat es comensament infinit en extensitat <e> en poder; e per asò pot comensar e termenar totes coses e estar fora aquelles infinidament.

c. t. c. d. Eternitat es granea qui pot més contrastar a contrarietat que neguna altra granea; e per asò contrarietat no pot contrastar a natura eternal infinida en extensitat de granea e de concordansa.

c. t. c. e. Eternitat es granea en la qual concordansa e comensament son .j.^a cosa metexa en nombre; e per asò no pot esser més .j.^a eternitat, quar si esser ó podia, comensament poria comensar contra propietat eternal de granea e de concordansa.

c. t. d. e. Eternitat es comensament, lo qual es tan gran, que a tota contrarietat està denant e neguna contrarietat no à d'ell comensament, mas ell pot contradir; e per asò cové que aquell comensament sia concordansa.

d. e. t. c. Eternitat es poder qui à en sí concordansa de eternificatiu eternificable eternificar; e per asò negún poder no pot contra la concordansa de totz .ijj.es

d. e. t. d. Eternitat es poder de concordansa; e per asò en eternitat no pot poder de contrarietat contra poder de concordansa.

d. e. t. e. Eternitat es poder per so que possible e pogut pusquen esser en eternitat .j.^a cosa metexa en nombre; e per asò eternitat no pot esser en poder ociosa, ni poder en eternitat ociós no pot estar.

d. t. c. d. Eternitat es concordansa, e per asò es pus luyn a contrarietat que neguna altra cosa: doncs, se seguex de necessitat que contrarietat e temps ajen concordansa; e per asò no pot esser neguna altra eternitat.

d. t. c. e. Eternitat es comensament qui es concordansa e es concordansa qui es comensament; e per asò eternitat no pot comensar contrarietat contra concordansa, e por comensar concordansa contra contrarietat.

d. t. d. e. Eternitat es comensament qui es denant a totes contrarietatz; e per asò es enans comensament que temps, e temps no pot esser de la essencia de la eternitat ni neguna cosa qui en temps sia comensada.

e. t. c. d. Eternitat es poder ab concordansa, e per asò pot eternitat enans que contrarietat, per lo qual poder, no pot contrarietat, en eternitat, contra concordansa; e per asò no pot esser mas .j.^a eternitat.

e. t. c. e. Eternitat es concordansa de poder ab comensament; e per asò comensament es denant a totes coses qui no son de natura eternal, les quals son detràs a comensament eternal en temps comensat en lo qual son comensades.

e. t. d. e. Eternitat es comensament qui no pot comensar, contra sí metex, contrarietat; e per asò contrarietat no pot comensar

neguna cosa contra comensament eternal.

t. c. d. e. Eternitat es comensament per so que concordansa sia enans que contrarietat; e per asò contrarietat no pot estar fora temps, ni concordansa eternal en temps no pot esser comensada.

¶ Diferida avem la eternitat de Deu, la qual difinició es molt amable als homens justz e molt timable als peccadors.

3. Eternitat, de que es?

Solució d. e. f. Eternitat es de sí metexa e de essencial entellectiu entellegible entendre, qui son de saviea, de la qual es eternitat per so que saviea pusca esser de essencial entellectiu entellegible entendre; e asò-s convertex per so que eternitat pusca esser de essencial eternificatiu eternificable eternificar; e quar eternitat e saviea son de poder, e poder es d'elles, e totz .iij.es son .j.^a metexa essencia, estant cascuna raó reyal, poden esser totes aquestes coses e no se-n pot seguir negú inconvenient, quar si ó faya, defalliria poder a sí metex e a eternitat e a saviea; la qual cosa es impossible.

d. e. t. d. Eternitat es de poder e poder es de eternitat, e per asò eternitat pot esser de sí metexa e pot en sí metexa; e per asò cotrarietat no à poder ab qui pusca contrastar a eternitat: per que eternitat pot totes coses sens que contrarietat no li pot contradir.

d. e. t. e. Eternitat es de poder e poder es de eternitat; e quar son .j.^a cosa metexa en nombre, pot esser eternitat de simplicitat, e composició no pot en ella comensar; e per asò pot eternitat comensar esser de no esser sens alteració e adició de sí metexa.

d. e. t. f. Eternitat es de poder per so que poder pusca aver en lo mig de sí metexa eternal possificar; e per asò eternificable no pot defallir a eternificatiu, ni possificable no pot estar en potencia, ans està eternalment en actu.

d. f. t. d. Eternitat es de concordansa per so que saviea sia eternalment de concordansa entellectiu entellegible entendre, e que eternitat e saviea no sien de contrarietat; e per asò contrarietat à concordansa ab privació e ignorancia.

d. f. t. e. Eternitat es de comensament e comensament es de eternitat, e amdós son .j.^a cosa metexa en nombre; e per asò saviea no pot saber neguna cosa denant a eternitat, quar si ó faya, no seria eternitat comensament, ni de comensament faria a sa volentat ni de son compliment, e sabria saviea eternitat en defalliment.

d. f. t. f. Eternitat es de entendre qui es mijà de saviea eternal; e per asò la saviea no pot esser osiosa, ni entellegible a entellectiu no pot defallir, ni amdós a entendre.

d. t. d. e. Eternitat es de comensament e comensament es de eternitat, e per asò comensament eternalment de eternitat pot comensar; e per asò temps en eternitat no pot comensar, ni contrarietat a eternitat e a comensament no pot contrastar.

d. t. d. f. En eternitat es mijà qui es eternar de eternificatiu e eternificable, e per asò eternitat es de eternificable en eternificatiu e es de eternificatiu en eternificable e es d'amdós en eternificar; e per asò no pot defallir a eternificar ni en ella osiositat no pot estar.

d. t. e. f. Eternitat es de comensar per so que comensament en lo mig de eternitat pusca estar, e que comensament de temps en eternitat no pusca entrar, ni eternar en temps comensar; e per asò eternitat no pot defallir ni moltiplicar.

e. f. t. d. Eternitat es equalment de poder e de saviea per so que-n poder sia possificar en aytant eternal, com en saviea entendre; e per asò contrarietat es aytan luyn a eternitat en posificar com en entendre, e pot poder de eternitat aytant com saviea.

e. f. t. e. Eternitat es de comensament per so que entendre sia eternal en saviea, e que entellegible e entès a entellectiu no pusquen defallir, ni entellectiu a entès <e> entellegible; e per asò saviea està eternalment de sí metexa e de son entellectiu entellegible e entendre, sens que no à mester altra essencia qui sia mijà de son estar e obrar, quar de sí metexa en sí metexa pot comensar e eternar son etendre.

e. f. t. f. Eternitat es de entendre per so que pusca estar en lo mig de saviea, e que pusca abastar a entellectiu entellegible entès, e estar en amdós; e per asò saviea no pot defallir a entendre.

e. t. d. e. Eternitat es de poder qui es comensament, e per asò poder pot de eternitat comensar lo seu possificar; e per asò contrarietat no pot en eternitat neguna cosa disminuir ni moltiplicar, ni pot esser comensament essencial de eternitat, ans cové que estia fora eternitat comensament accidental; e per asò contrarietat en eternitat no pot res comensar ni mudar.

e. t. d. f. Eternitat es de posificatiu per so que possificatiu pusca aver eternal possificable, e es de possificable per so que possificable pusca aver eternal possificatiu, e es de possificar per so que eternalment pusca estar en lo mig de possificatiu e possificable; e a asò contrarietat no pot contradir.

e. t. e. f. Eternitat es de eternificable per so que eternificable sia de eternificatiu, e eternificar sia de eternificatiu eternificable; e per asò poder no pot defallir a eternificar e comensar, e pot en lo mig estar de eternificatiu e eternificable.

f. t. d. e. Eternitat es de saviea e de comensament per so que saviea, qui es intellectiu, eternalment pusca comensar de sí metex son entellegible e son entendre, al qual comensar contrarietat no pot contradir, quar en eternitat no pot entrar ni de saviea comensar; e per asò en aquell comensar eternal, materia no pot estar, quar l'entellectiu eternal de sí metex comensa son entellegible e d'amdós es entendre e comensar.

f. t. d. f. Eternitat es del myjà de saviea per so que en aquell mijà contrarietat no pusca entrar e que en eternitat ignorar no

pusca estar; e per asò eternitat e saviea, estans raons reyls, son aytan grans en obrar com en estar, e si no ó eren, poria contrarietat entrar e estar en eternitat <e> en saviea.

f. t. e. f. Eternitat es de saviea e de comensament per so que-n saviea no sia entellectiu enans que entellegible, ni entellegible enans que entès, e que entendre sia aytant eternal com amdós. Asò esser no poria si eternitat no era de saviea e de comensament formalment e no material.

t. d. e. f. Eternitat es comensament, e per asò contrarietat, de eternitat no pot comensar. Cové, doncs, que eternitat sia de concordansa, en la qual eternitat es de concordar, lo qual està eternalment luy a contrariar; e per asò contrariar sens comensament de temps e temps de comensament, no pot comensar.

4. Eternitat per que es?

Solució e. f. g. Eternitat es per sí metexa, estant per sí metexa de essencial eternificatiu eternificable eternificar, ab los quals pot enaxí estar per sí metexa com la saviea qui per sí metexa està so que es, estant de essencial entellectiu entellegible entendre; e asò metex se segueix de la volentat qui està per sí metexa ab essencial amatiu amable e amar. Es enquera eternitat per sí metexa per so quar se convertex ab esseneial poder volentat e saviea, qui .j.^a cosa metexa son en nombre.

e. f. t. e. Eternitat es per so que la sua saviea pusca esser comensament eternal, e que l'entellegible pusca eternalment abastar a eternal entellectiu, e que amdós pusquen abastar a eternal entendre. Aquesta suficiencia tan gran esser no poria sens eternitat.

e. f. t. f. Eternitat es per so que-n saviea pusca esser entendre eternal mijà enfre eternal entellectiu e eternal entellegible, e per so quar eternitat es, pot entellectiu eternal abastar de sí metex a eternal entellegible entès e a eternal entendre; e asò metex pot fer eternal entellegible entès, qui de sí metex pot abastar a eternal entellectiu e entendre, al qual entendre eternal poden abastar de sí metexs eternal entellectiu e eternal entellegible entès.

e. f. t. g. Eternitat es per so que la saviea de Deu pusca aver en sí metexa la sua fi, la qual pot aver per raó de eternitat en la qual saviea à eternal entellectiu e eternal entellegible entès e eternal entendre; e per asò la saviea no à apetit ni enclinació a neguna fi qui sia fora sí metexa.

e. g. t. e. Eternitat es per so que la sua volentat pusca esser comensament eternal e aver en sí metexa eternal amatiu e eternal amable amat e eternal amar. Asò metex se segueix de la volentat, qui es per so que la eternitat pusca esser amada eternalment en eternificatiu eternificable eternificar e en eternificar.

e. g. t. f. Eternitat es per so que la sua volentat pusca aver en sí metexa eternal amar qui estia en lo mig de eternal amatiu e amable; e per asò l'amar de la volentat no pot esser alterat ni en privació esdevenir.

e. g. t. g. Eternitat es per so que la volentat pusca aver en sí metexa e de sí metexa eternal fi en la qual aja eternal repòs; e per asò la volentat no enserca la sua fi sucsecivament, ans à aquella actualment en sí metexa en eternitat.

e. t. e. f. Eternitat es per so que poder pusca esser comensament eternal e que en sí metex aja eternal possificar, qui sia en lo mig de eternal possificatiu possificable possificar, sens la qual eternitat poder no poria esser comensament eternal ni aver suficiencia en sí metex de sí metex, ni a eternal entendre e amar no poria abastar.

e. t. e. g. Eternitat es per so que poder aja en sí metex e de sí metex eternal fi qui sia eternal comensament; e per asò en lo poder de Deu no à successió de potencia en actu, quar tot quant à en sí metex es actualment e eternal.

e. t. f. g. Eternitat es per so que poder aja eternalment, en son possificar, la fi de son possificatiu e de son possificable; quar sens eternitat, la fi de son possificar sens successió no poria estar.

f. g. t. e. Eternitat es per so que sia eternal comensament en la saviea <e> en la volentat de Deu; e per asò no-s segueix que Deus sia comensament per so quar à comensat lo mon; quar ans que-l mon fos era la sua eternitat comensament eternal en la sua volentat e saviea.

f. g. t. f. Eternitat es per so que sia en lo mig de la sua saviea e volentat, per lo qual mijà no pot estar lur existencia e lur essencial agencia en mutació ni en temporalitat.

f. g. t. g. Eternitat es per so que sia fi de la sua saviea e volentat, e que la sua fi sia eternal en la saviea <e> en la volentat; e per asò la saviea e la volentat no an necessitat de la fi de temporalitat.

f. t. e. f. Eternitat es per so que sia en lo mig de saviea eternal comensament; e per asò saviea no pot aver ygnorancia de neguna cosa, ni osiositat en ella no pot caber ni estar.

f. t. e. g. Eternitat es per so que denant la saviea de Deu no sia fi ni comensament; e per asò la eternitat es aytant infinida en extensitat com en duració.

f. t. f. g. Eternitat es per so que la sua fi sia mijà de saviea; e per asò son .j.^a cosa en nombre entendre eternar e complir.

g. t. e. f. Eternitat es per so que en l'amar, qui es en lo mig de la volentat, accident no pusca comensar ni estar; e per asò es aquell amar eternal incorrumpable e inmutable.

g. t. e. g. Eternitat es per so que-n la volentat de Deu sia comensament fi e fi sia comensament; e per asò cové que lo seu amar sia eternal, e sia de fi e de comensament eternal.

g. t. f. g. Eternitat es per so que-n la volentat se convertesquen eternalment mijà e fi; e per asò es l'amatiu fi eternal, e l'amable es fi eternal, e l'amar atretal. Asò esser no poria sens eternitat estant .j.^a cosa metexa ab la volentat.

t. e. f. g. Eternitat es per so que en ella duren comensament mijà e fi eternalment sens neguna successió; e per asò en aquell comensament mijà e fi, qui en eternitat estan, no à corropció, ni neguna fi no-y pren alteració ni negun mudament.

5. Eternitat quanta es?

Solució f. g. h. La saviea de Deu es eternal per raó de eternitat; e per asò cové que eternitat sia sens quantitat per so que la saviea pusca saber infinidament, la qual no la poria saber infinidament si eternitat avia quantitat, quar aquella quantitat privaria infinidament del saber de saviea e infinida amativitat de la volentat qui ama aytant infinida extensitat en eternitat com infinida duració; e quar en Deu saviea volentat vertut e eternitat se convertexen, seguex-se de necessitat que eternitat sia quanta en unitat sens quantitat.

f. g. t. f. La volentat de Deu ama, en la sua saviea, mijà eternal qui està en lo mig de eternal entellectiu e entelligible entès, lo qual en ells estar no poria si la eternitat era quantificada e la sua essencia ab cantitat estava.

f. g. t. g. La volentat de Deu ama eternal fi en la sua saviea; e per asò eternitat no à quantitat per so que la sua amabilitat sia infinida en la entellectivitat de saviea e en la amativitat de la volentat.

f. g. t. h. La volentat de Deu vol que la saviea sapia eternitat simple disparada a tota composició; e si eternitat era ab quantitat en extensitat e sens quantitat en duració, seria eternitat composta de majoritat e menoritat; e quar aytal composició seria contra la volentat e la entelligibilitat de la saviea, eternitat no pot estar en quantitat.

f. h. t. f. La vertut de Deu està en lo mig de la sua saviea e de la sua eternitat; e quar està en infinitat per raó de la infinida duració de eternitat, cové que estia en infinida seybilitat extensament sens quantitat.

f. h. t. g. La fi de saviea està en la vertut de eternitat infinidament en duració; e per asò aquella fi es sens quantitat en durabilitat. Asò metex se cové de la fi de extensitat, per so que la saviea aja aytan gran fi de vertut en extensitat com en durabilitat.

f. h. t. h. Si eternitat avia quantitat en extensitat, fóra la entellegibilitat de eternitat termenada en vertut e fóra la sua entellegibilitat major en potencia que en actu, quar possíbol cosa fóra a la saviea a entendre eternitat sens quantitat; e quar tot quant es en Deu es actualment, cové que-n eternitat no sia neguna quantitat.

f. t. f. g. La fi de saviea es que sia quanta en nombre ternal, so es assaber, entellectiu entelligible entendre, e privació de la sua fi seria si-l seu mijà, qui es entendre, era mesurat ab quantitat de extensitat e de duració. No pot, doncs, esser en eternitat, quantitat, per so que pusca abastar a la fi de saviea.

f. t. f. h. Negú mijà no es major que-l entendre de saviea, qui està eternalment enfre eternal entellectiu entellegible, enfre los quals no poria estar eternal si eternitat avia quantitat; quar no seria eternal entellegibilitat qui abastàs a eternal entellectivitat.

f. t. g. h. Neguna fi no pot esser sabuda major que la fi de eternitat, la qual fi es que eternitat aja en sí metexa, sens quantitat, eternificatiu eternificable eternificar ab los quals sia .j.^a metexa essencia aytan infinida en extensitat com en duració.

g. h. t. f. En Deu està amar mijà vertuós eternal enfre amatiu e amable, lo qual no poria estar vertuós si la volentat amava, en eternitat, quantitat.

g. h. t. g. En la volentat està eternalment fi de vertut; e per asò la volentat no pot amar visci en eternitat, lo qual amaria en eternitat si ella avia quantitat.

g. h. t. h. La volentat no à major vertut en amar sí metexa que-n amar eternitat, quar ab eternitat es .j.^a cosa metexa, e quar no ama en sí metexa quantitat, no à quantitat per so que sia complit son amar. No ama, doncs, la volentat, en eternitat, quantitat, la qual eternitat no à quantitat per so que sia en ella complit l'amar de la volentat.

g. t. f. g. La volentat à en lo mig de sí metexa la fi de sí metexa; e per asò pot reposar en sí metexa, lo qual repòs aver no poria si eternitat avia quantitat; quar aquella quantitat termenaria l'amar de la volentat, en la qual termenació la volentat repòs no poria aver, quar no seria de sa essencia infinida amabilitat.

g. t. f. h. La divina volentat no pot aver major mijà que amar, ni la eternitat major que eternar, la qual eternitat, si avia quantitat, lo pogra aver major senes quantitat, e asò metex de la volentat. Seguex-se, doncs, que eternitat es sens quantitat.

g. t. g. h. En la volentat de Deu cové estar quantitat de nombre per so que la volentat pusca aver sa fi en aquell nombre, qui es de essencial eternal amatiu amable e amar; e en aquesta quantitat de nombre no pot estar quantitat mensural, per so que la fi de la volentat pusca esser eternal; e quar enfre la volentat e la eternitat no à majoritat, no pot esser en eternitat, quantitat.

h. t. f. g. En la fi de eternitat no poria estar vertut eternal si eternar, qui es mijà de eternitat, estava en quantitat; quar aquella quantitat extensa eternal seria eternal visci ab lo qual vertut no auria fi ni compliment en eternitat.

h. t. f. h. Eternitat es major que temps; e per asò lo seu mijà, qui es eternar e vertut e actu de eternitat, no pot eser mesurat en temps, e per asò vens e trespasa quantitat de temps, lo qual trespasament no poria fer si en temps podia esser mesurat. Asò metex se seguex de quantitat extensa, la qual vens e trespasa vertut de eternitat, qui es major que quantitat.

h. t. g. h. Si eternitat fos termenada en extensa quantitat, fóra la sua vertut major en la fi de duració que-n la fi de sa extensitat,

quar en la fi de sa duració fóra infinida, e en la fi de sa extensitat fóra finida. Fóra, doncs, lo seu repòs en fi composta de majoritat e minoritat; e asò es impossíbol.

t. f. g. h. En eternitat no pot estar majoritat, quar majoritat no pot estar sens minoritat; e per asò cové que-n la fi de eternitat sia mijà qui estia egualment, sens quantitat, en lo mig de infinida duració e extensió.

¶ Per aquestes natures, que dites avem, dels comensamens, apar al enteniment la infinitat que eternitat à en extensitat, e aquesta invensió es molt amable.

6. Eternitat, qual es?

Solució g. h. i. Eternitat es qual essencial e substancial en qual eternal essencial amatiu e en qual essencial amable e en qual essencial amar. En aquestz tots .iij. està eternitat qual substancialment per so que cascú sia qual vertuosament e vertaderament.

g. h. t. g. Eternitat reyal es aquella en la qual volentat e fi se convertexen, e aquesta es la eternitat de Deu tan solament. Es .j.^a altra eternitat entencional qui es en l'enteniment humà, qui es qualitat accidental en la qual l'enteniment contempla la reyal eternitat de Deu.

g. h. t. h. Aquella es eternitat reyal en qui la volentat à major vertut; e per asò no pot esser mas .j.^a eternitat reyal per so que majoritat pusca abastar a vertut e a volentat. Es .j.^a altra eternitat eviternal qui à comensament, mas no à fi, e en aquella la volentat de l'ome no à tan gran vertut en amar com à en la reyal eternitat.

g. h. t. i. Aquella es reyal eternitat en qui volentat e vertut son eguals substancialment sens negú accident; e per asò es aquella eternitat vertuosa e amorosa en quals essencials eternal de volentat e de vertut.

g. i. t. g. Aquella es reyal eternitat en qui la volentat ama aytan gran fi en veritat com en sí metexa; e per asò la eternitat es aytant qual en aquella veritat com en la volentat.

g. i. t. h. Aquella es reyal eternitat qui no es major que volentat ni veritat, e en qui volentat es aytan gran en veritat com en sí metexa; e per asò la volentat no vol que eternitat sia subjectada a falsetat.

g. i. t. i. Aquella es reyal eternitat qui es equal a volentat e a veritat, e per asò fa esser qual en amar verificar e eternar; e per asò falsetat ni desamar ni privar en aquella eternitat no pot estar.

g. t. g. h. Aquella es reyal eternitat en qui es major fi de volentat; e per asò la volentat humana forma en son amar .j.^a eternitat entencional qui es ymage de la reyal eternitat en la qual la volentat contempla la eternitat de son amar.

g. t. g. i. Aquella es reyal eternitat en qui volentat e fi son eguals en enfiar e amar; e per asò la volentat del home just ama més aquella eternitat que la sua eternitat eviternal.

g. t. h. i. Aquella es reyal eternitat qui està egualment en volentat sens majoritat; e per asò es majoritat creada, en la qual la volentat del home pusca més amar aquella eternitat que la sua senblansa, en la qual contempla la reyal eternitat ab major egualtat d'amar.

h. i. t. g. Aquella es reyal eternitat en qui vertut es fi de veritat e veritat es fi de vertut; e per asò la volentat de Deu no pot amar ni vol amar neguna falsetat, e per asò falsetat no pot esser cretura ni en natura eternal no pot esser sustentada.

h. i. t. h. Aquella es reyal eternitat en qui vertut e veritat son quals eternal sens majoritat; e aquella eternitat à posada sa senblansa en la eviternitat del mon qui es eternal segons posterioritat, e sa desenblansa à posada en aquella segons anterioritat de temps, en lo qual la eviternitat es comensada e temps en ella à pres comensament.

h. i. t. i. Aquella es reyal eternitat qui egualment es en vertut e en veritat qual, e qui fa en sí metexa vertut e veritat eser raons reyal equal e eternal, estant cascuna qual substancialment sens negú accident.

h. t. g. h. Aquella es reyal eternitat qui es fi de major vertut; e per asò visci no pot esser sustentat en eternitat, ni en la eviternitat dels sans de gloria no pot esser vacuytat de fi, ni en la eviternitat dels dampnatz no pot esser compliment de fi.

h. t. g. i. Aquella es reyal eternitat en qui vertut e fi son eguals e quals, e per asò aquella eternitat es fi e vertut de totes fins e vertutz creades; e per asò no pot esser en ella visci sustentat ni vacuytat de fi.

h. t. h. i. Aquella es reyal eternitat en qui vertut à major egualtat; e per asò cové que en aquella eternitat sien quals en qui egualtat sia sustentada; quar sens aquells quals, egualtat no auria en qui fos.

i. t. g. h. Aquella es reyal eternitat en qui à major fi de veritat; e per asò cové que en veritat sia eternal qual verificatiu qui sia fi de eternal qual verificable, e que amdós sien eternal quals fi de eternal verificar qual, e aquell sia di d'amdós.

i. t. g. i. Aquella es reyal eternitat en qui fi à egualtat eternal de veritat, e per asò en aquella eternitat cové esser egualtat en veritat de verificatiu eternal qual equal, e de verificable eternal qual equal, e de verificar eternal qual equal; e per asò en natura de eternitat no pot estar desegualtat.

i. t. h. i. Aquella es reyal eternitat en qui à major egualtat de veritat que-n les eternitatz entencionals eviternal, les quals son ymages de la reyal eternitat a la qual hom va ab veritat.

t. g. h. i. Aquella es reyal eternitat en qui à major fi de egualtat; e per asò cové que en eternitat sia fi en quals essencials equal de fi, en la egualtat dels quals fi sia eternal.

7. Eternitat, quant fo?

Solució h. i. k. Eternitat fo e es e serà sens temps e sens moviment, per so que la sua vertut veritat e gloria sien en ella sens successió e moviment; e per asò à eternitat creada la sua senblansa en eviternitat, en la qual es temps sens successió e sens moviment, e aquella senblansa es la sua desenblansa en quant es comensada e en temps sustentada.

h. i. t. h. Eternitat à major vertut e veritat que temps e que moviment; e per asò fo enans que temps e que comensament en temps sustentat e temps en ell comensat: d'on per raó d'asò eternitat en temps no pot estar ni eternitat en temps caber.

h. i. t. i. Veritat e vertut an major egualtat en eternitat que en temps; e per asò aquella major egualtat de vertut e de veritat no pot caber en la egualtat que temps à en vertut e en veritat: per que cové que temps sia comensat fora eternitat.

h. i. t. k. Temps es sustentat en moviment de vertut e de veritat e menoritat; e per asò lo seu moviment està enfre potencia e privació: per que en eternitat no pot caber ni estar.

h. k. t. h. Majoritat es ymage de la vertut e gloria de la eternitat, e temps es ymage de moviment e de comensament, la qual ymage en ells es sustentada, e ells, sens aquella ymage, no porien esser ni estar. Fo, doncs, enans eternitat que temps e que lo seu sustentament.

h. k. t. i. Egualtat de eternitat e de temps no pot estar en vertut e en gloria; e quar aquella egualtat no à en qui sia sustentada, no pot estar temps en eternitat, ans cové que per elles sia comprès e mesurat.

h. k. t. k. Vertut e gloria no poden estar en menoritat sens temps; e per asò temps à concordansa ab menoritat, ab la qual menoritat eternitat no pot aver concordansa en duració de gloria e de vertut.

h. t. h. i. Vertut à major egualtat en eternitat que en temps; e per asò la vertut de eternitat no pot caber en la vertut de temps; e per asò la vertut de eternitat no pot caber en la vertut de temps. Cové, doncs, estar la vertut de temps en comensament, en lo qual temps cové esser comensat per so que en ell la sua vertut sia sustentada.

h. t. h. k. Majoritat e menoritat son contraris, per que aquella contrarietat ab .j.^a metexa vertut no-s pot convertir; e quar eternitat e majoritat se concorden, e temps e menoritat, la vertut de eternitat en temps no pot esser sustentada, ni la vertut de temps en eternitat no-s pot estendre.

h. t. i. k. La vertut qui nex de eguals minoritatz no pot néxer sens temps, per so quar temps no pot esser sens minoritat; e per asò temps no pot esser egual a eternitat, en la qual nex eternar qui es egual vertut de eternificatiu e eternificable.

i. k. t. h. Veritat e gloria son majors en eternitat que en temps, e asò no pogra esser si eternitat fos en temps en eternitat. Fo, doncs, eternitat enans que temps fos comensat.

i. k. t. i. En eternitat an egualtat gloria e veritat, e aquella egualtat no porien aver en temps; e per asò temps e eternitat no poden estar ni caber en .j.^a metexa egualtat.

i. k. t. k. Eternitat e veritat no porien aver en gloria repós ab menoritat, ab la qual aurien repòs en gloria si ab temps estava veritat en eternitat.

i. t. h. i. Egualtat de veritat es major en eternitat que-n temps; e per asò eternitat comprèn, ab egualtat de veritat, la veritat de temps e la egualtat d'aquella: per que cové de necessitat que la veritat de les coses qui en temps son sustentades, aja comensament en lo qual temps sia comensat.

i. t. h. k. Una metexa veritat no pot estar .j.^a metexa majoritat e menoritat; e quar eternitat es veritat major que la veritat de temps, si temps estava en eternitat e eternitat en temps, estaria .j.^a metexa veritat major e menor: la qual cosa es impossible.

i. t. i. k. Egualtat e menoritat no poden esser .j.^a metexa raó en veritat. Asò metex se seguex de eternitat e de temps, qui en veritat no pot caber ni estar. Està, doncs, aquella egualtat fora eternitat comensada, en falsa openió d'alscuns filosofos qui an dit que-l mon es eternal.

k. t. h. i. La major gloria no pot estar fora la major egualtat de gloriatiu gloriejable gloriejar. Estaria, doncs, aquella major gloria fora la egualtat de sí metexa si temps e eternitat avien egualtat en duració, com sia asò que-n temps egualtat de gloriatiu gloriejable gloriejar no pusca eser sustentada.

k. t. h. k. En la gloria de eternitat no pot eser menoritat, ni la gloria de temps no pot esser en majoritat; e per asò temps no pot estar en eternitat.

k. t. i. k. Egualtat de eternitat e de menoritat no pot estar en gloria; e per asò aquella egualtat no à subject en qui pusca estar, quar si subject podia aver, porien se convertit gloria e passió, egualtat e menoritat, lo qual convertiment es impossible: per la qual impossibilitat es demostrat que temps no pot esser eternal.

t. h. i. k. La major egualtat no pot caber en la menor, quar si caber hi podia, poria esser aytan gran menoritat com majoritat; la qual cosa es impossíbol. Fo, doncs, eternitat enans que temps e fo enans sens temps, e serà la sua ymage eternal en temps, la qual ymage es eviternitat, en qui la eternitat eternalment serà contemplada per los sans de gloria e temuda per los peccadors infernatz.

8. Eternitat, on es?

Solució c. i. k. Granea satisfà aytant a eternitat de veritat e de gloria en extensitat infinidament, con eternitat a granea en duració; e per asò es eternitat en infinida extensitat de veritat e de gloria e en infinida duració, per la qual infinitat es fora temps e fora terminació, e comprèn lo firmament e tot so qui en ell es contengut, e està defora e dedins lo firmament infinidament, essencialment, magnificadament, vertaderament, gloriosament e eternalment.

c. i. t. c. Eternitat es en tot loc e fora loc, per so que veritat pos en ver concordansa de infinitat en extensitat en duració; e per asò eternitat no pot esser conlogada en loc ni compresa, e pot esser en tot loc e fora loc.

c. i. t. i. Eternitat es en egualtat de granea e de veritat; e per asò es en egualtat de magnificatiu magnificable magnificar e de verificatiu verificable verificar. Es, doncs, eternitat en tot compliment.

c. i. t. k. Eternitat es en granea de veritat e es en veritat de granea; e per asò es en tot quant es sens poquea e sens falsetat.

c. k. t. c. Eternitat es en concordansa de granea e de gloria; e per asò no es en poquea ni en pena ni en contrarietat: per que eternitat no pot esser compresa, ans conté en sí metexa tot quant es creat.

c. k. t. i. Eternitat es ab granea en egualtat de gloria, e per asò està en gloriatiu gloriejable gloriejar en qui granea està extensament ab egualtat de magnificatiu magnificable magnificar; e per asò eternitat comprèn tot quant es.

c. k. t. k. Eternitat es ab gloria en granea; e per asò no pot esser en poquea ni en pena, e està en son compliment, <e> en lo compliment de granea e de gloria, ab eternificatiu eternificable eternificar qui son lo seu compliment, e ab ells està en tot quant es e en sí metexa.

c. t. c. i. Eternitat es en si metexa ab granea concordansa e egualtat de eternificatiu eternificable eternificar, sens los quals estaria en vacuytat de sí metexa e de granea concordansa egualtat. Està, doncs, eternitat en compliment de sí metexa e de granea concordansa egualtat.

c. t. c. k. Eternitat està en granea <e> en concordansa fora minoritat poquea e contrarietat; e per asò no pot esser compresa en loc ni fora loc.

c. t. i. k. Eternitat comprèn tota minoritat ab extensitat <e> egualtat de granea e ab duració e egualtat de sí metexa; e per asò neguna menoritat no pot compendre eternitat.

i. k. t. c. Eternitat està en compliment de veritat gloria e concordansa: e per asò està en veritat verificatiu verificable verificar, e en gloria glorificatiu glorificable glorificar, <e> en concordansa concordatiu concordable concordar, per so que eternitat pusca en lur compliment estar.

i. k. t. i. Eternitat està en egualtat de gloria e de veritat ab egualtat de sí metexa; e per asò no pot estar en desegualtat ni en pena ni en falsetat, en qui estaria si era compresa.

i. k. t. k. Eternitat trespasa totz los termens de menoritat, e asò veritat posa en ver per so que ab eternitat en gloria repòs pusca aver.

i. t. c. i. Eternitat està en sa egualtat ab veritat e ab concordansa; e per asò està en son eternificatiu eternificable eternificar e ells estan en ella: per que eternitat no pot esser compresa per falsetat contrarietat e desegualtat ne per neguna altra cosa.

i. t. c. k. Eternitat es en verificar concordar e eternar sens minorificar; e per asò en minoritat no pot termenar, ni veritat ni concordansa en ella no poden defallir.

i. t. i. k. Eternitat es veritat e egualtat e no es menoritat; e per asò està en verificar e egualar sens minorificar: per que eternitat no pot esser compresa.

k. t. c. i. Eternitat està en gloria ab egualtat de concordansa; e per asò es en aquella gloria ab concordansa de concordatiu concordable concordar. Està, doncs, eternitat en concordable per so que concordable no pusca defallir a concordatiu e a concordar.

k. t. c. k. Eternitat està en sí metexa ab concordansa de gloria; e per asò està en concordansa de gloriatiu gloriejable gloriejar, en la qual concordansa eternitat fa estar son eternar per so que aquella concordansa en minoritat no pusca termenar.

k. t. i. k. Eternitat es en egualtat de sí metexa e de gloria; e per asò la sua essencia no pot estar termenada en minoritat desegualtat privació e pena.

t. c. i. k. Eternitat està tota en egualtat <e> en concordansa en qui no à menoritat; e per asò no pot esser termenada en desegualtat contrarietat e menoritat. Es, doncs, eternitat, en tot quant es, comprenent e no compresa.

9. Eternitat, còm es?

Solució c. e. k. Eternitat à en sí metexa essencial manera per la qual es, so es assaber, essencial manera de essencial eternificatiu eternificable eternificar en qui està manera essencial de granea gloria e poder.

c. e. t. c. Eternitat es magnificable possificable concordable eternificable, e es magnificativa poscificativa concordativa, e es magnificar possificar e concordar; e per asò à manera en sí metexa d'estar e obrar.

c. e. t. e. Eternitat es granea poder comensament, e per asò à manera de unitat e de moltes raons reyal; e per asò pot

eternitat esser so que es e pot esser gran e esser comensament, e poden esser eternals raons granea poder e comensament.

c. e. t. k. Eternitat à tan gran poder que minoritat no li pot contrastar; e per so pot aver manera, sens minoritat, en magnificar possificar e eternar: per la qual manera eternitat es so que es.

c. k. t. c. Eternitat à manera de compliment qui es fi de granea gloria e concordansa; e per asò eternitat es so que es, <e> en la sua manera granea gloria e concordansa an manera eternal per la qual son eternals.

c. k. t. e. Eternitat es per so que granea e gloria sien en ella sens comensament de temps, e granea es per so que gloria e eternitat no ajen comensament en extensitat, e gloria es per so que granea e eternitat no ajen passió; e per asò en aquesta fi à eternitat manera de compliment.

c. k. t. k. Granea es en gloria de eternitat, e per asò eternitat no à manera de minoritat; e gloria es en granea de eternitat, e per asò eternitat no à manera de passió. Està, doncs, eternitat so que es ab manera formal e no material.

c. t. c. e. En eternitat à concordansa de granea e de comensament; e per asò eternitat à manera de concordansa en granea <e> en comensament: per la qual concordansa eternitat à manera de esser granea e de esser comensament e concordansa.

c. t. c. k. Eternitat à manera de magnificar sens menorificar, e à manera de concordar sens contrariar, e à manera de eternar sens privar; e per asò en eternitat no à manera de corrupció, e la sua manera es durar en sí metexa en granea <e> en concordansa.

c. t. e. k. Eternitat es tan gran comensament que no pot esser comensada en ella minoritat qui sia de la sua essencia; e per asò, en lo seu estament, minoritat no à neguna manera: d'on se segueix que eternitat à manera en extensitat infinida e en infinida duració.

e. k. t. c. Eternitat es plena en sí metexa de poder gloria e concordansa, e de eternificatiu eternificable eternificar; e per asò es plena de manera infinida en duració en possificació e en gloriació en concordansa; e ab aquesta manera es eternitat so que es.

e. k. t. e. Estant eternitat poder en gloria e en comensament, à manera possificativa e possificable, gloriativa e gloriabile, comensativa e comensable, eternificativa e eternificable; e per asò à manera d'estar en possificar gloriificar comensar e eternar.

e. k. t. k. Estant eternitat ab poder en gloria, à poder de eternificar gloriar sens minorificar; e estant eternitat en poder ab gloria, à manera de eternificar possificar en gloriar sens minorificar.

e. t. c. e. En so que concordansa pot esser en comensament, à concordansa manera de sí metexa e de poder e de comensament; e estant comensament en concordansa, à manera de sí metex e de poder e de concordansa; e estant eternitat en poder comensament e concordansa, à manera de sí metexa e de poder concordansa e comensament.

e. t. c. k. Estant poder en concordansa e concordansa en poder, minoritat no pot aver manera en concordansa ni en poder. Asò metex se segueix en eternitat, en qui minoritat no pot aver manera per so cor eternitat està en poder e en concordansa. Es, doncs, eternitat so que es ab la sua manera metexa e ab manera de poder e concordansa.

e. t. e. k. Poder no pot esser comensament ab minoritat, ni comensament ab minoritat no pot esser poder; e per asò minoritat no à manera, en lo convertiment e en la unitat de nombre, de poder e de comensament. Asò metex se segueix de eternitat, en qui minoritat no à manera, estant eternitat poder e comensament.

k. t. c. e. Concordansa e comensament, qui son eternitat, an manera eternal com ajen repòs en gloria, ab la qual eternitat es .j.^a cosa metexa en nombre; e gloria, qui es eternitat, à manera eternal com sia repòs de comensament e de concordansa. Asò metex se segueix de eternitat, qui à manera gloriosa comensant e concordant e eternant.

k. t. c. k. Gloria e eternitat an manera sens minoritat en concordansa, contra la qual manera no pot minoritat; e per asò en la manera de eternitat e de gloria no à manera de contrarietat de temps ni de pena ni de negú mudament.

k. t. e. k. Si en gloria no era comensament e gloria no era en comensament, eternitat, qui es gloria e comensament, no auria manera de eternar comensar e gloriar, e minoritat auria manera en menorificar gloria comensament e eternitat; e asò es impossible.

t. c. e. k. Menoritat es ens qui es prop a no esser; e per asò no pot aver comensament en eternitat, en qui à concordansa de eternificatiu e eternificable e eternificar, la qual concordansa es manera en eternitat sens contrariar: per la qual manera eternitat pot estar e obrar.

10. Eternitat, ab que es?

Solució e. f. k. Eternitat es ab infinitat de eternificatiu eternificable eternificar; e per asò abasta a infinit poder infinida saviea e infinida gloria, ab los quals es .j.^a metexa cosa en nombre.

e. f. t. e. Eternitat es ab infinit poder e ab infinida saviea, e per asò es infinit comensament qui abasta a infinit possificable e entelligible; e per asò eternitat no pot defallir ni la saviea no pot aver ignorancia.

e. f. t. f. Eternitat es ab miyà qui està enfre eternificatiu e eternificable, possificatiu possificable, entellectiu entelligible; e per asò eternitat es ab compliment de sí metexa e de poder e de saviea.

e. f. t. k. Eternitat es ab poder de saviea e es ab saviea de poder e es ab sí metexa; e per asò minoritat en eternitat no à poder.

e. k. t. e. Eternitat es ab poder en gloria e es en gloria ab poder; e per asò es gloriós e poderós comensament eternal.

e. k. t. f. Eternitat es ab entendre sí metexa <e> es ab gloria son poder; e per asò ignorancia ni defalliment de poder ni de gloria en ella no pot estar.

e. k. t. k. Eternitat es ab majoritat de poder e de gloria sens minoritat; e per asò es major que temps e que defalliment de poder e que privació de gloria, e minoritat no pot eser de la sua essencia, ni majoritat atretal, qui sens minoritat no pot esser.

e. t. e. f. Eternitat es ab poder de comensament e es ab mijà de poder; e per asò pot comensar eternar de eternificant e de eternificable.

e. t. e. k. Eternitat es ab poder comensament; e per asò no pot esser eternitat comensament ab minoritat, e poria comensar totes coses eternalment si elles ó podien reebre.

e. t. f. k. Eternitat es ab pocificant e ab possible; e per asò pot esser ab eternificant e ab eternificable, e es sens minoritat en possible e en eternar: per que minoritat en eternitat no pot entrar.

f. k. t. e. Eternitat es ab gloriejar comensar e saber e eternar; e per asò es ab unitat de totz .iij. e roman raon rey al ab totz .iij. e ab saviea e ab gloria e ab comensament.

f. k. t. f. Eternitat es ab mijà de saviea e de gloria; e per asò no pot esser defora saviea ni defora gloria, ni aquella saviea ni aquella gloria defora eternitat no poden estar.

f. k. t. k. Eternitat es ab saviea e ab gloria en sí metexa, e saviea es ab gloria en eternitat, e gloria es en eternitat ab saviea; e per asò en eternitat, ignorancia pena privació ni minoritat no poden entrar.

f. t. e. f. Eternitat es ab comensament de saviea en lo mig de saviea e en lo mig de comensament; e per asò a l'entellectiu no pot defallir entellectible, ni a l'entellegible entellectiu, ni entendre a amdós.

f. t. e. k. Eternitat es ab comensament de saviea e es ab saviea de comensament; e per asò no pot comensar ab minoritat, ni minoritat la sua saviea no pot compendre ni termenar.

f. t. f. k. Eternitat es ab saviea sí metexa e es ab sí metexa saviea; e per asò es ab sí metexa e ab saviea mijà qui es eternar e entendre, ab lo qual minoritat no pot participar.

k. t. e. f. Eternitat es ab gloria comensament de gloria e gloria es ab eternitat comensament de eternitat; e per asò comensament està en lo mig de gloria e de eternitat, al qual no poden defallir gloriejar ni eternar, ni a ells, comensar.

k. t. e. k. Eternitat es ab comensament en gloria e es ab gloria en comensament; e per asò minoritat no pot comensar en gloria ni en eternitat.

k. t. f. k. Eternitat es ab eternar gloria e es ab gloriejar eternar; e per asò minoritat en la gloria de eternitat no pot estar ni en la eternitat de gloria.

t. e. f. k. Eternitat es ab comensar entendre e ab etendre comensar; e per asò no pot ab minoritat comensar son entendre ni son eternar.

¶ Significada avem eternitat artificialment, segons les .x. questions que dites avem, la qual significació e declaració es lum al humà enteniment com artificialment trespàs entendre altament sobre sí metex, la entelligibilitat de Deu e de ses propietatz, ajudant, emperò, la gracia de Deu.

De la .viiij.^a part

EN aquesta part donam doctrina con hom solve unes questions per altres, so es assaber, que per les solucions de les unes questions hom solve les altres, les quals solucions son en aquesta distinció, e primerament, de les questions qui son en la primera part, ab les quals solvem esta questió:

1. <De les questions de la primera figura>

Si es resurrecció.

1. Solució b. c. Provat avem bonea e granea no-s poden convertir en les coses creades, e per aquesta probació es significada resurrecció; quar si no era resurrecció, seria enaxí impossíbol que Deus fes gran be en les coses creades, com es impossíbol conversió de bonea e de granea en creatures; quar gran be està en unió d'ànima e de cors, durant aquella unió en eviternitat.
2. c. d. Granea de crear està en granea de creatura, e granea de creatura està en eviternitat, reebent aquella creatura gran gracia e justícia esperitualment e corporalment de son creador. Asò esser no poria sens resurrecció.
3. d. e. Si es resurrecció e hom viu eternalment, pot lo poder de Deu, en eviternitat, usar de cascú home segons les obres que aquell home aurà fetes, e si no es resurrecció defayl subject eviternal al divinal poder; lo qual defalliment es impossible. Es, doncs, resurrecció per so que-l poder de Deu aja subject eviternal qui sia, de sensualitat e entellectualitat, ajustat e unit.
4. e. f. Es resurrecció per so que cascú home pusqua aver poder a entendre eviternalment lo poder que Deus à en saviea, e si no era resurrecció entendria ànima e no home, o si era ànima mortal, no entendria home ni ànima, après sa mort, lo poder que Deus à en saviea: d'on se seguiria que Deus entendria contrarietat de son poder e de sa saviea contra la fi per que à creat

home; lo qual entendre es impossible.

5. f. g. Si es resurrecció, la saviea e la volentat de Deu s'estenen en saber e amar home en eviternitat, e en aquella eviternitat s'estenen la saviea e la volentat del home en saber e amar Deu. Es, doncs, resurrecció, per so que resurrecció sia subject a extensa volentat e saviea de Deu e de home, e que eternitat aja ymage corporalment e esperitual en qui eviternalment sia contemplada.

6. g. h. La volentat de Deu es vertut, e per asò no pot esser subjecta a visci, com sia asò que vertut e visci sien contraris. Es, doncs, resurrecció per so que la volentat de Deu satisfassa a vertut d'ome e ponesca visci de home en eviternitat, segons que home, en temps, de son poder à satisfet a Deu vertuosament o es estat contra Deu viciosament.

7. h. i. La veritat de Deu eternalment es en vertut; e per asò à creada eviternitat, en la qual veritat corporal <e> esperitual de home ajen vertut contemplant la veritat e vertut eternal. Es, doncs, resurrecció per so que sia eviternal contemplació de natura corporal <e> esperitual, sens la qual contemplació la veritat de Deu fóra sens vertut en crear home.

8. i. k. En home es ànima en cors e cors es en ànima, e ànima e cors son en home e home es en ànima e en cors; e per asò home es aquell qui fa coses veres en sí matex o coses falses, e merex per coses veres gloria en sí matex e per coses falses, pena. Es, doncs, resurrecció per so que la justícia de Deu jugje home en home.

9. b. k. En Deu se convertexen bonea e gloria; e quar Deus creà home ab bontat, creà home a glorificar bontat de home; e quar la bonea e la gloria de Deu se convertexen ab eternitat, creà Deus gloria de home a eviternitat; e quar bonea d'ome es de sensualitat e esperitualitat, es resurrecció de necessitat per so que resurrecció sia subject a eviternitat.

10. c. k. En Deu es gloria ab granea e granea es ab gloria; e quar Deus creà home a gloria, creà home a gran gloria: gran gloria d'ome es si es resurrecció, e si no es resurrecció, gloria d'ome no es en altra vida, mas en aquesta, e en aquesta vida es gloria d'ome en poquea, e pena d'ome es en granea, e à Deus creat home a gloria ab poquea e a pena ab granea; e asò es impossíbol e contra les propietatz de Deu. Es, doncs, resurrecció, la qual significada avem per les solucions fetes circulant per la primera figura, segons los .x. genres de questions e de regles. Aquesta significació e probació metexa de resurrecció, pot esser feta per les questions qui-s contenen en la segona figura e tersa e quarta e en les diffinicions e en la taula.

2. De les questions de la segona figura

Si en generació e en corrupció se fa resolució a la primera materia.

1. Solució b. c. d. Diferencia major es en concordansa que-n contrarietat, segons que-n la segona part provat avem; e per asò roman en generació diferencia, enfre sensual e sensual, sustentada en concordansa de sensual e sensual, sustentada en la massa elementada que l'ome tramet en la fembra o que la .j.^a planta tramet en l'altra. Aquesta massa es sensible, e so que lexa, atretal, es humit radical de la substancia individuada, e pren nudriment de la primera materia e de la primera forma qui son partz substancials no sensibles e comensaments generals a totz los genres e les especies, e es d'elles montiplicat caos general no sensible, e apar la sua semblansa en la massa espacífica que dita avem. No passa, doncs, en la generació, resolució tro a la primera materia segons humit radical, quar si ó faya, no seria aquella massa sensible ni deferencia no auria subject en qui fos sustentada en major concordansa que corrupció, ni en .j.^a metexa especia agent natural no engendraria sa semblansa de sí metex: la qual cosa es impossíbol, segons cors natural.

2. e. f. g. En la segona part provat avem que comensament es enans que mijà e fi, a la qual probació pot esser reduyta la solució de la questió que dita avem, tinent la negativa; quar si la resolució en generació passava tro a la primera materia, seria enans privació que comensament e mijà, e perdria-s comensament e mijà e la fi d'amdós, e vendria estrayn comensament mijà e fi: la qual cosa es impossible, per so que pusquen romanir lo primer comensament mijà e fi de generació.

3. h. i. k. En la segona part se contén que en la essencia del àngel à majoritat egualtat e minoritat, e d'aquella solució pot esser treta la solució de la questió damunt dita, axí com en la essencia de l'esperma o de la massa de la planta, en qui estan majoritat egualtat e minoritat; quar del agent natural à major semblansa, en aquella massa, que de la primera materia, e si la resolució passava tro a la primera materia, perdria-s majoritat de semblansa, e per consequent egualtat e minoritat, <e> en cors natural seria vacuitat; e asò es impossible.

4. b. e. h. Segons que provat avem en la segona part, diferencia comensament e majoritat son en la essencia del foc simple; e quar la esperma es elementada, segueix-se de necessitat que en ella sien diferencia comensament e majoritat, per so que lo foc aja en ella les sues semblanses; e asò metex se segueix de l'agent natural qui tramet aquella esperma e del pascient natural qui aquella reep, qui montiplica la materia de la qual viu lo seu humit radical, so es lo seu nombre singular e propi. No passa, doncs, en la generació resolució a la primera materia, quar perdrien-se les semblanses del foc e dels agens naturals e passiens: la qual cosa es impossible, segons cors de natura.

3. De les questions de la tersa figura

3. Si en la substancia elementada son los elements actu, so es assaber, si son en aquella substancia essencialment.

Solució b. c. Segons que avem provat en la tersa part, granea es bonificable de essencial bonificabilitat; e per asò es significat que lo foc es ignible de essencial ygnibilitat. Asò metex se seguex de la substancia elementada, qui es elementable de essencial elementabilitat, de la qual essencial elementabilitat no poria esser elementada si-ls elemens no eren en ella essencialment e actual, enaxí com en bonea, en qui no poria esser granea si no era bonificable de essencial bonificabilitat, ni en lo foc, si no era ygnificable de essencial ignificabilitat. Son, doncs, los elemens en la substancia elementada essencialment e actual, per so que en ella sia granea de essencial elementabilitat e elementativitat; e quar en ella son compostz e los uns elemens estan dejús los altres, es la simplicitat d'aquells invisible.

b. d. En la cambr de b. d. es significat que los elemens simples son actualment en la substancia elementada; quar la bonea del foc simple es raó al foc que fassa be e la sua duració es bona, la qual duració es raó per la qual lo foc dura; e per asò lo foc à appetit natural, sotz raó de bontat, a elementar la substancia e à appetit a durar en ella actualment sotz raó de duració, e <a> aquest appetit aytal, contrarietat no pot contradir ni diferencia no sosté confosió de raons reynals.

c. d. Enfre lo foc simple e la substancia elementada à concordansa, e aquella concordansa es gran e durable; e per asò lo foc roman essencialment en aquella substancia e la sua calor roman en propri subject, e asò metex se seguex de la sua quantitat e dels altres accidens; e si-l foc no roman en la substancia elementada actualment, seria enfre ell e la substancia contrarietat, quar perdria en aquella sa propria qualitat e-ls seus altres propis accidens, los quals accidens perdrien propi subject e serien apropiatz a subject estrayn contra cors natural, e-l foc perdria son esser e ses operacions naturals, e la substancia no seria d'elemens, e seria elementada e no elementada; e asò es contradicció e contra cors natural e contra l'appetit del foc e de totes les sues partz substancials e accidentals.

4. De les questions de la quarta figura

Si es .j. enteniment en nombre tan solament.

Solució b. c. f. Provat avem en la quarta part, que la bonea de Deu es aytan gran com la sua saviea, e per aquesta probació es significada la solució d'aquesta questió, so es assaber, que si es .j. enteniment tan solament, cové que sia de essencial entellectiu entelligible entendre, e que la sua bonea sia aytan gran com ell metex, en la qual sia essencial bonificatiu bonificable bonificar, e que la diferencia del enteniment e de la bontat sia lum com amdós sien raons reynals no confuses, e que la granea sia raó per la qual l'enteniment e la bontat sien grans; e de tot asò se seguex lo contrari si entre totz los homens no an mas .j. enteniment, quar enfre totz no aurién mas .j.^a bontat, e estant alcú home mal, serien totz mals, e ignorant .j., ignorarien totz, e privant .j. de granea, privaria granea de totz los altres; e asò es impossíbol. Son, doncs, moltz entenimens destins los uns dels altres.

c. d. g. Si era .j. enteniment tan solament, seria .j.^a volentat tan solament, en totz los homens, aytan gran com aquell enteniment, e duraria la granea d'amdós en concordansa sens contrarietat, en aytan, que naturalment seria enfre los homens concordansa sens contrarietat, e voler sens desamar, e entendre sens ignorar, e en la fi de la .j. home aurién repòs totz los altres; e asò es impossíbol. Es, doncs, en la conclusió, vera la negació.

d. e. h. Si es .j. enteniment tan solament en totz los homens, es major en sa part que en tot sí metex; quar en sa part à poder d'entendre e no à poder en sí metex, quar en sí metex no comensa entendre e comensa entendre en sa part. A, doncs, major vertut en home que-n sí metex, e dura la sua fi en home e no en sí metex, el seu contrari, qui es ignorancia, es pus prop a la sua essencia que a la essencia del home, pus que en la essencia del home à major vertut que-n sí metex, e quant mor aquell home no à poder de entendre en sí metex, quar no à subject en qui pusca entendre, e totes aquestes coses son inconveniens e impossibles; e no es altra vida si es .j. enteniment tan solament, ni es resurrecció, la qual provada avem. Son, doncs, moltz entenimens.

e. f. i. Si es .j. enteniment tan solament, es lo poder d'aquell .j. en totz los homens, e asò metex de la sua veritat, e el seu mijà, qui es entendre, es egual comensament en totz los homens. Son, doncs, totz los homens esperitualment eguals en poder e en comensament e en saviea e entendre e en veritat falsetat ignorancia, e per la natura del cors son deseguals corporalment e eguals esperitualment, e con mor lo cors pert-se lo subject de egualtat e de desegualtat, e pert-se lo nombre d'aquell home e no es res après sa mort. Es, doncs, la unitat del enteniment, comensament de la sua privació metexa e del seu possificar entendre e verificar; e asò es impossíbol.

f. g. k. Si es .j. enteniment, no es fi, en gloria, en qui l'enteniment aja repòs, e el seu enteniment no es mas en esta vida; e asò metex se seguex de la volentat: d'on se seguex que aquella unitat universal del enteniment e de la volentat està en minoritat de fi e de gloria, e per consequent en minoritat d'amar e d'entendre, e de entellectiu e entelligible, e de amatiu e amable, e es minoritat fi, la qual la volentat desira per so que en ella aja repòs ab minoritat d'amar e d'entendre e de gloriejar; e asò es impossible e contra la natura d'amar e d'entendre.

b. g. h. Deu es amable, e per asò à creada vertut amativa, e per consequent vertut entellectiva per so com es entelligible. Deus per creatura no es bonificable, e à creada vertut bonificativa qui bonific l'amativitat e la entellectivitat creada per so que sia bo amar e entendre en la entelligibilitat e amabilitat de Deu, la qual amabilitat e entelligibilitat es fi e majoritat de la amativitat e entellegibilitat creada e de la vertut e bontat: e asò declara e illumina diferencia de moltz entenimentz; e si no es mas .j. enteniment, es perduda diferencia e el lum de la entellectivitat e amabilitat, amar e entendre, entelligibilitat amativitat, e fi no es repòs e roman visci, e no es vertut amar ni entendre ni fer be. Es, doncs, vertut lo contrari; e asò es impossible.

c. h. i. Si son moltz entenimens, es major granea de vertut e de veritat, e si es .j. enteniment tan solament, es menor, quar en lo visci d'un home se montiplica visci en totz; e quar granea de vertut e de veritat à major concordansa ab eser, e poquea de vertut e de veritat ab no esser, seguex-se de necessitat que sien moltz entenimens per so que granea de veritat aja subject en qui pusca estar.

d. i. k. Si es .j. enteniment universal e es divisible en moltz entenimens, no es durable la sua unitat universal, quar la sua divisió minorifica la sua universitat e està subject a generació e a corrupció, e à natura de verificar e falsificar e contrariar, e no pot aver repòs en gloria, veritat; e si son moltz entenimens, seguex-se, de so que dit avem, lo contrari. Son, doncs, moltz entenimens de necessitat.

b. e. k. Si en cascú home es .j. enteniment destint, per essencia, al enteniment de altre home, es cascú enteniment naturalment comensament bo no confós, e gloria pot esser repòs naturalment a cascú enteniment, segons les obres d'aquell; e si es .j. enteniment tan solament universal, està la sua universalitat e unitat en cascú home, estant cascún home en diverses locs, e cascú home estant substancia individuada sotz raó de la materia corporal e no individuada sotz raó de la materia esperitual; e seguir-s'ia que cascún home esperitualment fos totz los homens en .j. nombre metex esperitual e fos en totz los locs en que aquells son, e lo contrari d'asò seria segons la natura corporal, e seria la substancia del home en endividuytat menor esperitualment e major corporalment, e gloria no poria esser repòs esperitualment a negú home, e poria esser repòs a cascú home corporalment. Son, doncs, moltz entenimens per so que no sien los inconveniens que ditz avem, e que gloria sia comensament en qui pusca aver repòs cascú bon home.

5. De les questions de diffinicions

1. Si es deus mal.

Solució b. En la .v.^a part avem provat Deus esser, la qual probació avem feta sotz raó de bontat; e si es deus qui sia mal, son dos deus, .j. bo e altre mal, e son amdós contraris infinidament, e seguex-se que bona cosa es esser e mala cosa es esser, e bona cosa es no esser e mala cosa es no esser; e quar aquesta contradicció no pot estar, es impossíbol cosa deus mal esser.

2. Questió b. Si aquesta art es general.

Provat avem que bontat es comensament general, segons la qual probació poden esser provatz los altres comensaments d'esta art esser generals; e quar aquesta art es de generals comensaments e del mesclament d'aquells, los uns en los altres, seguex-se de necessitat que sia general, quar si no era general a totes sciencies, serien les sues partz generals e-l tot d'aquelles seria especial; e asò es impossíbol. Es, doncs, aquesta sciencia general.

3. Questió c. Què es peccat?

Deus es aquella cosa en qui bonea e granea, e les altres, se convertexen, e peccat es aquella cosa qui no-s convertex ab bonea ni ab neguna creatura; e per asò es peccat aquella cosa qui no es Deu ni creatura, e es aquella cosa qui es colpa d'ome contra mèrit d'ome e contra so que Deus es e contra esser e obra de creatura.

4. Questió c. Què es defalliment?

Defalliment es aquella cosa qui es contraria a granea de bonea de duració, e les altres, per so que granea no pusca abastar a sí metexa de bonea e de duració, e les altres, ni pusca abastar de sí metexa a les altres partz e obres de la substancia.

5. Questió d. Si enfre esser e no esser à mijà.

Enfre esser e no esser no à mijà reyal, e-l mijà qui es enfre esser e no esser es entensional, lo qual l'umà enteniment montiplica de moltes especies qui an esser en l'enteniment en qui son sustentades e en sí metexes no son re: adoncs com l'enteniment se despulla d'aquelles especies, les especies no an subject en qui sien sustentades e no son re ni en sí metexes ni en altre. Asò metex se seguex de les figures circulars quadrangulars e triangulars de les substancies esdevenyudes en privació.

6. Questió d. Si son moltz deus.

Provat avem que Deus es infinit en extensitat, enaxí com es infinit en duració, e en aquella probació es significada la responció de la questió, so es assaber, que si eren moltz deus, serien moltes substancies infinides e extensament e eternalment distinctes les unes de les altres, e serien les unes en les altres: d'on se seguiria infinit e eternal mesclament compost d'aquelles substancies, e seria cascú deu continent e contengut, e conlogat la .j. en l'altre, e part d'aquell tot mesclament infinidament; e asò es impossíbol. Es, doncs, .j. Deu tan solament.

7. Questió e. Si la entelligibilitat de Deu es d'àngel e d'ome, e asò metex de la sua amabilitat.

La entelligibilitat de Deu propiament es de Deu, e segons esguardament de propietat apropiada es, la entelligibilitat de Deu, d'àngel e d'ome, quar Deus à creat àngel e home per so que sia entès per àngel e per home; e per asò es Deus gloria de bon àngel e de bon home.

8. Questió e. Per que à creat Deus los dampnatz qui son en infern, com sia Deus bo e sabia, ans que-ls creàs, que aquells serien dampnatz?

Provat avem que Deus no pot fer neguna cosa sens utilitat, e en aquella probació es significada la solució d'aquesta questió, so es, que Deus à creatz los dampnatz no per so que fossen dampnatz, quar creatz foren a salvació, segons que-s significat en la questió de predestinació <e> de franc arbitre; e quar Deus no pot fer tort a la bonea e granea de la sua justícia, creà los dampnatz per so que la sua justícia agués qui pogués ponir peccat, lo qual poniment es bo.

9. Questió f. Quals son los estruments de l'umà enteniment ab los quals ateyn veritat de les coses?

Los estruments de l'umà enteniment son lo .v. seyns corporals, los quals mou a sentir les sensibilitz qui son entelligibles adoncs com son sentides. Es .j. altre estrument, qui es ymaginació, lo qual l'enteniment mou a ymaginar per so que ab ell ymagén les coses ymaginables, les quals son entelligibles adoncs com son ymaginades, e en aquest estrument l'enteniment montiplica les especies de les coses sensibles e comanables a la memoria, qui es estrument conservatiu de membrar, lo qual ret a l'enteniment les especies comanades, e aquelles especies, montiplicades en la ymaginació e conservades en la memoria e retornades objectivament al enteniment, son estruments de les quals l'enteniment trau altres especies més a ensús e gita-les fora la ymaginació, e ab aquelles contempla les coses esperituals en son propi entelligible, lo qual mou a entendre e el qual viu d'aquelles especies qui venen defores; e aquest entendre es subject a l'àbit de sciencia.

10. Questió f. Si ànima es composta.

Provat avem que l'enteniment à en sí metex essencial entelligible e essencial entendre e essencial entellectiu, sens lo qual no poria aver essencial entellegible e entendre; e quar aquestz .iij. son de la essencia del enteniment e la essencia es d'ells e la .j. no es l'altre, pot esser dit, segons veritat, que l'ànima es composta en quant es de memoria enteniment e de volentat, qui son .iij. potencies distinctes, e es simple en quant .j.^a es la essencia. E asò metex se seguex de bontat e de les altres partz de la substancia, qui es composta de bonificatiu bonificable bonificar, e es simple en quant .j.^a es la essencia de bontat. Es, doncs, l'ànima composta per so quar es de partz compostes, e es simpla per so quar es de partz simples.

11. Questió g. Què es pena d'ànima?

Pena d'ànima es perversió en contraries fins, sustentada aquella perversió en los comensaments de l'ànima contra lurs diffinicions, axí com amativitat contra amabilitat, e entellectivitat contra entelligibilitat, e recolibilitat contra memoritivitat, e malea contra bonea, e poquea contra granea, e duració d'aquesta contrarietat, e enaxí dels altres.

12. Questió g. Què es granea d'amar?

Granea d'amar es que sia essencialment de essencial amatiu e de essencial amable e de essencial amar, e que totz .iij. sien destincs la .j. del altre e que ensems romanga .j.^a essencia d'amar, e que aquell amar viva d'essential bontat granea duració poder, e los altres.

13. Questió h. Sòn los corses celestials influexen vertut sajús?

En la espera del foc an calor e secor, dominació, e en la espera de la luna, fredor e umiditat an seynoria, e per asò nex vertut d'aquestes dues contrarietatz e seynories, e el foc es en sí metex mortificat per so que reeba vertut d'en Mercuri, e l'aer es mortificat sotz lo foc per en Mercuri e es fortificat per la Luna; e asò segons les qualitatz e les propietatz de les planetes e dels signes, mesclades les unes en les altres per lo moviment del firmament e montiplicant vertut en los elemens mesclatz los uns en los altres e mogutz per lo moviment desús e per lur propi moviment, lo qual an segons l'ordonament de lurs esperes, axí com lo foc qui-s mou sobre l'aer, e l'aer sobre l'aygua, e l'aygua sobre la terra, e la terra pujant a ensús en l'aygua e en l'aer, en lo qual se mou sobre l'aygua, e enaxí en lo foc, en lo qual se mou sobre l'aer, e enaxí per orde de cascú tro que pren vertut de la Luna e contrarietat d'en Mercuri e concordansa d'en Venus, e contrarietat del Sol en quant es calt contra la sua fredor, e concordansa del Sol en quant secor, e axí d'en Mars e d'en Júpiter e d'en Saturnus e d'en Aries e d'en Taurus, e enaxí dels altres signes; e tot asò pren la terra de la espera de la Luna en la espera del foc, en qui les planetes e els signes trameten lurs semblances a la terra, les quals semblances la terra pren en la espera del foc e ab aquelles avalla sajús e complex la fi de la substancia individuada, e de les sues partz, per via de generació e de corrupció.

14. Questió h. Per que la poma à odor.

En la poma à odor, e la odorabilitat de la poma es de la odorativitat del sèn per so que reeba aquelles semblances, que les partz substancials de la poma trameten defora, sustentades en lo caos qui passa per la poma, e fora la poma en l'aer representa aquelles semblances de les quals es vestit, per so que-l sèn moua la sencitiva a gustar e a respirar aquelles partz fredes e humides, e mortificar les partz dedins caldes e seques.

15. Questió i. Si esser es substancia o accident.

Es .j. esser qui es substancial e qui es actu de la essencia, lo qual ab ella se convertex, e es altre esser substancial qui es lo segon actu de la essencia, axí com essenciar qui es de essencificatiu e essencificable: es .j. altre esser qui es accidental, axí com escalfar o axí con l'esser de la calor, lo qual ab la calor se convertex, e aquest es dit esser segons comparació de no

esser.

16. Questió i. Si caritat pot reebre més o meyns.

Caritat, en quant especia, no pot reebre més ni meyns, quar si fer ó podia, no seria la sua especia complida ni poria reebre individuament de nombre; mas quar les sues partz poden reebre més o meyns, axí com .j.^a caritat qui pot esser pus bona que altra e pus intensa vertut e aver mellor subject, per asò pot reebre caritat més o meyns.

17. Questió k. Si .j. accident es d'altre.

La calor de l'aer es de la calor del foc, e la calor de l'aygua atretal; e asò metex se seguex de la bontat de granea qui es de bonea, e la amabilitat de bontat qui es de voler, el voler qui es de la amabilitat de bontat.

18. Questió k. Què es pena substancial?

Pena substancial es con essencial gloriificatiu no à essencial gloriificable ni essencial gloriificar, e aquestz amdós no an essencial gloriificatiu; e asò es per raó de vacuitat de fi, la qual fi an perduda per raó de peccat. Asò metex se seguex de la pena corporal substancial adoncs quant lo foc à apetit d'escalfar son contrari e escalfa aquell contra sí metex, e à apetit de donar sa semblansa a l'aer per via de concordansa, la qual dona per via de contrarietat contra son apetit natural, e enaxí de les altres partz de la substancia.

19. Questió t. b. Si la lugor del Sol devalla sajú.

La lugor del Sol no devalla sajú, quar no pot jaquir son propri subject en lo qual es sustentada, e si sajú devallava, devallaria sajú la esencia del Sol e seria devisible e corrompable. Mas per so que-l Sol pusca montiplicar sa semblansa, dona semblansa de sa lugor a-n Venus, e-n Venus la pren e la dona a-n Mercuri, e-n Mercuri a la Luna e la Luna al foc e-l foc a l'aer e l'aer a l'aygua e l'aygua a la terra, e asò per via de contrarietat e de concordansa, estant aquelles semblances en diferencia enaxí sajú com son preses desús.

20. Questió t. b. Si enfre Deu e creatura à mijà. Enfren Deu e creatura no à mijà reyal, quar si ó avia, aquell mijà no seria deu ni creatura, e seria altra cosa, l'esser del qual es impossible; mas quar l'enteniment humà pren les semblances de Deu e de creatura, de les quals vest son entendre, forma .j. mijà vertuòs entencional, en lo qual se conjuynen Deu e creatura per via de contemplació, e lo qual mijà se destrú e esdevé en privació per via de peccat. Enperò, enfren Deu e creatura à mijà reyal en quant .j.^a creatura es mijà a altra creatura com reeba gracia de Deu.

21. Questió t. c. Per que home à tan gran afayn en vensre sí metex?

La raó per que home à tan gran afayn en vensre sí metex, es per so quar montiplica en sí metex contrarietat contra la concordansa que à en sí metex; e quar les sues passions son majors de dintre sí metex que fora sí metex, e per consequent les sues accions, per asò à gran pena en vensre sí metex, e quant ha vensut sí metex sotz raó de bontat e vertut, à major plaer d'aquell vensiment que del vensiment que fa defores com vens alcun home.

22. Questió t. c. Si home à major poder en fer be que-n fer mal.

Con sia asò que poder sia major en concordansa que-n contrarietat, e poder e bontat an concordansa naturalment e reyal ab les partz de la substancia, e concordansa sia comensament sustancial e accidental, segons que provat avem, e contrarietat sia comensament accidental tan solament, per asò à home naturalment major poder en fer be que en fer mal.

23. Questió t. d. Cò n l'aygua refreda l'aer?

Dona l'aer sa humiditat a l'aygua per so que pusca montiplicar en ella sa semblansa, e l'aygua, reebent la humiditat, reep en sí metexa l'aer, qui ve ab calor, e vest aquell aer de sa fredor per so que pusca en ell montiplicar sa semblansa a refredar lo foc qui es son contrari, lo qual mortifica en quant lo vest de sa semblansa; e aquest refredament es insensible.

24. Questió t. d. Per que concordansa se concorda ab esser e contrarietat no esser?

Concordansa es comensament sustancial e accidental, e contrarietat es comensament accidental tan solament; e quar concordansa à esser en sí metexa en quant es sustancial, e à son accident en sí metexa e à aquell en altre, per asò concordansa se concorda ab esser contra no esser; e quar contrarietat no es comensament sustancial e per sí metexa no à esser e es sustentada en altre e no en sí metexa, se concorda ab no esser contra esser; e per asò concordansa e generació se concorden, e contrarietat e corrupció, e es enaxí contrarietat per so que sia concordansa, com es corrupció per so que sia generació.

25. Questió t. e. Si en les coses creades pot esser simplicitat sens composició.

En cascuna creatura cové esser acció e passió, segons cors natural, per so que en ella pusca caber lo triangle vermell; e si era neguna creatura enaxí simpla que no y agués gens de composició, lo triangle vermell no y poria caber ni estar, e seria bontat part d'aquella creatura buydament, enaxí que no auria en sí essencial bonificatiu bonificable bonificar, e seria part simpla sens compliment; e asò metex se seguiria de granea e de les altres partz de la substancia. Seria, doncs, aquella creatura de defalliment e de vacuytat, e asò es impossíbol: per la qual impossibilitat la negació està, en la conclusió, en veritat.

26. Questió t. e. Si granea es comensament.

Granea cové esser comensament, enaxí com comensament qui cové esser granea, e asò es per raó que les unes partz de la substancia pusquen donar a les altres lurs semblances: per que enaxí com comensament es bo sotz raó de bontat, enaxí granea es comensament sotz raó de comensament; e quar granea es comensament, pot esser comensament de sí metexa e

d'altre: es comensament de sí metexa en quant à en sí essencial magnificatiu magnificable magnificar, e es comensament d'altre axí com bonea qui es gran sotz raó de granea e à gran bonificatiu bonificable bonificar.

27. Questió t. f. Còn se fa peccat?

Home es compost d'ànima e de cors, e per asò es mijà montipicat d'amdós, en lo qual l'ànima influex al cors les sues semblances, so es assaber, les semblances de les sues partz, de les quals vest les partz del cors, lo qual reflux a la ànima les semblances que pren e les semblances de les sues partz metexes, e per asò d'aquella influencia e refluencia es constituít l'ome e estan en ell les unes partz en les altres; e per asò l'ome, segons cors natural, à manera e natura com trameta fora sí metex ses semblances sustentades en altre home per so que aquell sia vertuós e ell sia vertuós; e la contrarietat d'asò es la manera segons la qual home fa peccat, so es assaber, com tramet a defores contraries semblances d'aquelles dedins, axí com fer mal sotz raó de bontat e fer poques coses sotz raó de granea e desviar la fi de sos comensamens, e enaxí de les altres coses.

28. Questió t. f. Si enfre abstractu e concret à mijà.

Bonea tan solament considerada, es comensament qui està en abstractu e el seu concret essencial es lo bonificatiu e lo bonificable e lo bonificar qui son de la sua essencia, e ella es d'ells, e-l mijà qui es enfre ella e-ls seus concretz es d'altre essencia, axí com granea e les altres partz de la substancia, la qual granea, ab sos concretz essencials, està enfre bonea e-ls seus concretz per so que bonea sia gran e aja gran bonificatiu bonificable bonificar.

29. Questió t. g. Que es mèrit?

Mèrit es aquella cosa en home per lo qual se seguex so per que l'ome es, axí com home qui es per membrar entendre e amar Deu, e quant fa so per que es, à mèrit, lo qual mèrit es sustentat en la fi qui influex al comensament acció per so que moua aquell a sí metexa, enaxí com la caramida qui tramet al ferre la sua semblansa per so que-l tir a sí metexa, estant aquella fi de la natura del ferre; e quar home à libertat a fer lo contrari de so per que es e usa de sa libertat en fer so per que es, à mèrit con no fa contra so per que es. Es, doncs, lo seu mèrit muntipicat de la fi per que es e quar no fa contra aquella fi: es, doncs, mèrit so que es montipicat de les dues raons damunt dites.

30. Questió t. g. Si en la espera del foc son los altres elemens.

Los elemens simples son per so que sien los compostz, e-ls elemens compostz son per so que sien les substancies elementades estans dejús les especies, axí com substancia d'ome de laó e de planta. Son, doncs, los elemens simples per les secundaries entencions e-ls elemens compostz per les primeres, e son los elemens compostz per les secundaries entencions e son los individus de les especies per les primeres. Son, doncs, en la espera del foc los altres elemens simples, e aquella espera es composta de totz .iiij.e los elemens e es atribuyda al foc per so quar à en ella més de seynoria que negú dels altres elemens. E asò metex se seguex de les altres esperes; quar si-l foc era pur en la sua espera, en la qual no fossen los altres elemens, no poria devallar sajús, quar l'aer no sostendria que la sua secor passàs per ell, ni-l foc no poria constrèyner ab la sua secor, qui es accidental, la essencial humiditat de l'aer, e enaxí lo foc no poria passar a la espera de l'aygua ni venir sajús, e seria lo seu esser superfluu e evacuat de fi, en tant, que porien esser les secundaries entencions sens les primeres e les primeres sens les segones; e asò es impossible e contra cors de natura.

31. Questió t. h. Si Deus poria crear cors infinit.

Lo poder de Deu es infinit en bonea granea e en les altres sues dignitatz, e per asò no pot fer contra la sua infinitat, contra la qual poria, si podia crear altra essencia infinida, quar poria contra la singularitat de la sua infinitat; lo qual poder seria mal e poquea de granea singular. No pot Deus, doncs, crear cors infinit segons natura de la sua infinitat, ni en natura corporal infinitat no pot esser sustentada, quar tot cors cové que sia figurat d'àbit sircular o quadrangular o triangular; lo qual àbit no pot esser infinit.

32. Questió t. h. Per que riquees son tant amables?

Naturalment son riquees amables per so que en aquella amabilitat la volentat pusca montipicar son amar e l'enteniment son entendre e la memoria son membrar, e on més son amables, més hi pot la volentat majorificar son amar e l'enteniment son entendre e la memoria son membrar, e en aquella majoritat l'ànima més pot Deus contemplar servir e honrar. Son, doncs, riquees naturalment amables; mas quar los homens les amen contra la natural amabilitat que dita avem, per asò es paupertat tant amabla.

33. Questió t. i. Còm àngel entén?

Enteniment es .j.^a part d'àngel, en lo qual enteniment à egualtat d'entellectiu entelligible entendre; e quar bontat es part d'àngel en la qual à egualtat de bonificatiu bonificable bonificar, e asò metex de granea e de les altres partz de la substancia del àngel, posada egaltat de cascuna de les partz en la egualtat de l'enteniment, à l'àngel manera d'entendre, reebent ajuda de cascuna de les partz, donant cascuna de les partz a l'enteniment, so que l'enteniment à en elles, so es assaber, lurs semblances, de les quals l'enteniment es vestit per so que pusca entendre.

34. Questió t. i. Si les potencies de l'ànima son eguals.

En Deu à egualtat, segons que provat avem, e per asò es egualment recolible entelligible e amable en bonea, en granea e les altres; e quar Deus à creada ànima per so que hom ab bonea granea e les altres, membre entena e am Deu, per asò cové que les potencies de l'ànima sien egualment creades en bonea de granea e en granea de bonea, e enaxí de les altres; e si Deus no

agués creades les potencies de l'ànima eguals, fóra més entelligible e amable que remembrable, e remembrable e entelligible que amable, o amable e remembrable que entelligible; e asò es impossíbol. Son encara les potencies de l'ànima egals per so que egualment pusquen en gloria reposar.

35. Questió t. k. Si-l poder de Deu es infinit.

En Deu no à menoritat, e per asò no pot aver en sí mas .j.^a bontat .j.^a granea .j.^a eternitat .j. poder, e los altres; e quar en Deu bonea granea, e les altres, se convertexen e cascuna roman raó reyal, es cascuna infinida en sí metexa <e> en l'altra; e per asò cové de necessitat que-l poder de Deu sia infinit, estant aquell poder .j. e estant .j.^a bontat .j.^a granea .j.^a eternitat, e les altres.

36. Questió t. k. Qual peccat es major que altre peccat?

Aquell es major peccat qui es a Deu pus contrari, axí com avaricia qui es contraria a la larguea de Deu, la qual avaricia es major peccat que luxúria per so cor Deus no à castetat, quar castetat no pertayn mas a home. Asò metex se seguex dels altres viscis e vertutz.

37. Questió b. c. d. e. f. g. h. i. k. Còm humà enteniment trespasa entendre sobre sí metex?

Aquesta questió es determenada en la Art inventiva e amativa, e quar nos breument aquesta art o taula tractam, a aquesta questió breument responem: Entén l'enteniment home predestinat sotz raó de la saviea de Deu, e segons sa natura no pot entendre, en .j. temps metex, que home predestinat aja franc arbitre per lo qual pusca esser dampnat; e per asò trespasa entendre sobre sí metex franc arbitre, entenent la justicia de Deu en granea de bontat, de eternitat, poder, e los altres, e aytan gran en volentat vertut gloria e veritat, com saviea; e adoncs com l'enteniment entén enaxí franc arbitre, no pot entendre predestinació tro que trespasa sobre sí metex entendre predestinació sotz raó de la saviea de Deu, qui es aytan gran en granea de bontat eternitat poder volentat, e les altres, com la justicia de Deu. Trespasa, doncs, l'enteniment entendre sobre sí metex en la vertut del object sobirà, e enaxí de les altres coses semblans a aquestes.

6. De les questions de les regles

1. Si lo demoni es bo.

Solució b. Lo demoni es substancia creada, la qual es de partz creades, so es assaber, bonea granea e les altres; e quar bonea es .j.^a de les partz de la substancia, es lo demoni bo sotz raó de bonea, enaxí con es gran sotz raó de granea; e quar lo demoni usa contra les sues semblances per so quar à desviada fi de les sues partz per raó de peccat, per asò es mal e la sua bonea essencial es buyda de fi, qui no mou en sí lo seu essencial bonificatiu bonificable bonificar, los quals mou la malea del àngel accidentalment a malificar, mortificant bontat accidental en essencial bonificatiu bonificable bonificar; e per asò la malea e la pena del àngel maligne, qui la pot aesmar?

2. Questió b. Si l'infant comensa enans entendre negant que afermant.

En l'infant es enans confusió que clardat d'entendre; e quar negació es pus prop a confusió que afirmació, comensa enans l'infant entendre sotz raó de negació que sotz raó de afirmació; e asò segons esguardament de segona entenció, quar segons estint natural, enans es afirmació que negació, e per asò l'infant comensa enans entendre per negació que per afirmació, per so que-l seu entendre pusca reposar per afirmació.

3. Questió b. Si hom pot aver major mèrit per afirmació que per negació.

En la essencia de Deu no es negació, quar negació es per so que sia afirmació; e per asò Deus no nega les coses, quar aquella negació seria a ell superflua, e ell en sí metex comprèn e aferma totes coses. Es, doncs, major mèrit per afermació que per negació.

4. Questió c. Què es justicia?

Justicia es aquella cosa per raó de la qual hom ret a Deu so que seu es e a sí metex e a son pruysme; e asò metex fa bontat, qui ret de sí metexa a granea so que granea à en ella, so es assaber, senblansa de bontat, per so que granea aja en sí metexa bon magnificatiu magnificable magnificar; e bonea, sotz raó de justicia, ret a sí metexa so que à en granea, so es assaber, la sua senblansa, per so que sia gran raó a gran bo que fassa gran be.

5. Questió c. Què à fortitudo en sí metexa?

Fortitudo à en sí metexa granea de fi, la qual fi mou fortitudo a granea de bontat duració e poder saviea volentat gloria vertut e veritat, e à egualtat de cascú per so que fortitudo en la fi gran delectació e repòs pusca aver; e per asò es lo bo cavaller fortz en batalla, e-l jutje en judissi, e la dona en castetat, e-l prelat en offisci.

6. Questió c. Què es fe en entendre?

Fe es àbit en entendre e fo actu ans que fos en entendre e fo per so que fos entendre; e està fe en entendre abitualment per so que si defallia en entendre, que-s restauràs la vertut d'entendre en l'actu de fe, creent aquella cosa qui es vera, la qual l'enteniment no pot entendre so que l'enteniment entenia, la qual en la memoria à perduda e la qual fe en la memoria à recobrada.

7. Questió e. Què à esperansa en caritat?

Esperansa à en caritat granea d'amar, esperant ab amar granea de bontat de duració e de poder e los altres; e per asò esperansa montiplica vertut sobre sí metexa en vertut del object desús, del qual espera gracia ajuda e benedicció, misericordia e perdó ab justificació d'amar.

8. Questió d. De que creà Deus lo mon?

Creà Deus lo mon de non re producent aquelles partz del mon en esser les quals no eren en sí metexes neguna re, mas que eren objectades en les idees de Deus, en les quals ydees son representades en los genres e en les especies que l'enteniment montiplica en la ymaginació, les quals comana a la memoria.

9. Questió d. De que es ydea?

Ydea en quant es Deus es de sí metexa e en quant es semblansa es de les partz del mon, les quals Deus ateyn e comprèn en aquella ydea; e quar les partz del mon son moltes, son moltes ydees; e quar Deus es .j., es .j.^a ydea tan solament; e quar aquella ydea es eternal, son totes les ydees eternal.

10. Questió d. De qui es fe?

Fe es de l'enteniment per so que en lo comensament que l'enteniment comensa a entendre, fe sotzpòs que ell pot entendre, e en lo mijà, com l'enteniment no pot entendre, fe sotzpòs esser ver aquella veritat que l'enteniment no pot entendre.

11. Questió e. Per que es trempansa?

Trempansa es per so quar es ajustada de eguals partz a .j.^a fi, en la qual aja repòs sanitat e manera de be parlar membrar entendre e amar.

12. Questió e. Per que es príncep?

Príncipe es per so que en ell sia representada la seynoria de Deus e la granea de poder bontat duració saviea volentat vertut veritat gloria e singularitat de noblea e d'onor. Es, enquera, príncep per so que sia jugie segons amabilitat e temor, e que lo seu poble en la fi de son offici aja repòs.

13. Questió f. Quanta es la justicia del rey?

La justicia del rey es aytanta en la fi de bontat granea duració e poder e les altres, com es la fi de son offici costutuyt d'aquella fi de bontat granea e los altres; e per asò quant lo rey es injust, es contra la fi de justicia e de son offici.

14. Questió f. Quanta es la fredor de l'aygua en lo foc?

En la planta, en la qual lo foc es en quart grau de calor, es la fredor de l'aygua en primer grau, e per asò es en aquella planta la calor en major intensitat e la fredor en major extensitat; e asò metex se seguex de la terra qui es en aquella planta en ters grau de secor e l'aer en segon de humiditat, e de totz los .iiij.^e graus es composta .j.^a cantitat composta de intensitat e extensitat, majoritat e minoritat, diferencia e concordansa e contrarietat, e segons proporció de egualtat e de comensament mijà e fi.

15. Questió g. Qual complecció engendra corropció?

La calor del foc engendra ab secor corropció en la humiditat de l'aer, e la secor del foc engendra ab calor corropció en la fredor de l'aygua, e asò circularment, segons que les unes compleccions son contraries a les altres; e aquesta corropció apar, en lo comensament, en figura de calor e secor, e en lo mig, de fredor e de humiditat, <e> en la fi, de secor e fredor, e comensa la nova generació de corropció en figura de humiditat e calor.

16. Questió g. Qual es humit radical e qual es humit nutrimental?

Aquell es humit radical en qui à propria fi de elementació vejetació e sensualitat, en la qual reposen les partz de la substancia sotz raó de propi nombre, axí com les partz de n'embrió romanens cascuna en propi nombre e en propi compost; e l'umit nutrimental es aquell qui es compost de partz apropiades per so que d'aquelles viva les partz propies de n'embrió, enaxí com lo lum qui viu de l'oli.

17. Questió h. Si moviment comensa en lo temps present o futur?

Moviment comensa en lo temps futur sotz raó de mobilitat <e> en lo temps present sotz raó de motivitat; e per asò moure viu del temps futur en lo temps present e mor en lo temps pretèrit.

18. Questió h. De que es gracia?

Gracia es del movent en lo movable e es reebuda en lo mogut, e viu del temps futur en lo temps present per so que dur lo moviment del movent e del mogut, e com lo mogut contrasta al movent, mor gracia en lo temps pretèrit.

19. Questió h. Còm es gracia?

Gracia es segons manera de graciativitat e de graciabilitat e de agraciari, e aquestes .iiij. maneres estan segons que les partz de la substancia estan en graciabilitat e segons que l movent està en libertat de graciosa bontat granea duració e les altres.

20. Questió h. Ab que es gracia?

Gracia es ab libertat de granea, de bontat, duració poder e les altres, e ab moviment d'aquestz es influyda en movable, en lo qual dura e viu ab granea de graciabilitat en bontat granea e les altres.

21. Questió i. Què es obstinació?

Opstinació es costreyniment de franc arbitre costret per falsa afirmació contra vera negació, e costret per falsa amabilitat e no

mogut contra vera odibilitat; e per asò estan los homens obstinatx en tenebres d'ignorancia e d'amor.

22. Questió i. De que es servitut?

Servitut es de fi en la qual franc arbitre à repòs, e per asò servitut es de les secundaries entencions e seynoria es de les primeres; e per asò lo vassayl goayna vertut en amar son seynor e seynoria viu de servitut.

23. Questió i. Los elemens, còm entren en composició?

Entren los elemens en composició conlogant lo uns elemens en los altres per agent natural, lo qual à appetit en conlogar aquells los uns en los altres essencialment e accidentalment, estant apetibilitat sustentada en la apetivitat del agent natural, convertida aquella apetibilitat en apetivitat de cascú dels elemens formalment, agent aquella forma en la materia de apetibilitat; e per asò es concordansa enfre l'agent natural e la agibilitat dels elemens, e entra lo foc en composició ab l'aer, donant a aquell sa calor e donant-li sí metex sotz forma de calor, e l'aer entra en composició ab l'aygua donant-li sa humiditat e sí metex sotz forma de humiditat, e entra l'aer en composició ab lo foc donant-li sa humiditat contra secor; e asò per sercle dels altres elemens en tant tro que les unes partz estan en les altres conlogades.

24. Questió i. Ab que-s fa composició?

Composició se fa ab partz simples conlogades les unes en les altres, axí com granea en bontat per so que bonea sia gran, e bontat en granea per so que granea sia bona; e asò metex de la calor del foc conlogada en l'aer per so que sia calt, e entrant la calor del foc en l'aer, entra lo foc en l'aer per so que l'aer sia ignificat. E asò metex se seguex dels altres elemens e de lurs partz substancials e accidentals.

25. Questió k. Còm es aquesta sciencia general a totes sciencies?

Aquesta sciencia es general a totes sciencies per so cor es de generals comensamens e per so cor les altres sciencies an comensamens especials, axí com theologia qui à especials comensamens, so es assaber, fe esperansa e caritat, e filosofia, forma e materia e privació, e dret, jutje e justícia, e medisina, metge e sanitat, e axí com justícia prudensia fortitudo atrempansa qui son comensamens de moralitat, e congruitat e dretament parlar qui son comensamens de gramàtica, e veritat e falsetat, de lògica, e orde e bellea de paraules qui son comensamens de rectòrica, e music e veu, de musica, e arismètic e nombre, de arismètica, e jeomètric e mesures, de geomètrica, e astròlog e signes e planetes, de estrologia, e mecànic e estrumens e figures qui son comensamens de art mecànica. Totz aquestz comensamens son enplegats en los comensamens d'aquesta art, quar totz son bons e grans, e los altres; e per asò aquesta art es general a aquells ab sos comensamens generals, e enclina-s a les altres sciencies segons que-ls comensamens d'aquelles estan en los seus comensamens enplegats, e està desús a aquelles, enaxí com genre qui està sobre especia, e usa dels comensamens d'aquelles sciencies segons l'orde e l'ús que à de sos propis comensamens, la pràctica del qual ús es donada en esta sciencia.

26. Questió k. Còn s'engendra la pluja e lo vent e la neu e-l ros?

Son en los elemens qualitatx propries e apropiades, segons que aprovat avem; e quar lo foc e l'aer qui son sajús, pujen a ensús en vapors per so quar an appetit a lurs esperes e son leugers, e la terra e l'aygua pugen ab ells ensems, per so cor l'aer apropia a l'aygua sa umiditat e la terra al foc la sua secor; e cant son a ensús, la terra e l'aygua an appetit a devallar a enjús e devallen ab lo foc e l'aer, e per la calor de l'espera del foc engenren-se les núus de la terra escalfada, e per la humiditat del aer etretal, qui dona sa humiditat a l'aygua, e per la fredor de l'aygua dipurada de calor e per la seccor de la terra dipurada de humiditat fa-s lo dissolviment lasús de les núus, e si es major en fredor e humiditat engendra-s'en la pluja, e si es major en secor e fredor engendra-s'en la neu, e si es major aquell dissolviment en calor e en humiditat engendra-s'en lo ros, e si es major en calor e secor engendra-s'en lo vent.

27. Questió b. c. d. e. f. g. h. i. k. Còn la volentat trespassa amar sobre sí metexa?

La saviea enlumina l'object sobirà a la volentat conxent la equiditat del objet, afirmant aquell sobirà a tota altra bontat; e per asò enlumina granea d'amabilitat en majoritat de vertut, de poder e de duració, de gloria e de veritat, e per asò trespassa la volentat amar sobre sí metexa aquella amabilitat sobirana e forma majoritat d'amar sotzposat esser ver, d'aquella amabilitat, tot compliment de bontat e infinida extensitat sens quantitat e infinida qualitat essencial eternal sens temporalitat, e aquesta posició conloga la volentat en son amar ab granea de bontat, de eternitat, e los altres.

7. De les questions de la taula

1. QUESTIÓ b. c. d. Si Deus pot fer peccat.

Provat avem que no es mas .j.^a eternitat, en la qual probació es significat que Deus no pot fer peccat, quar si podia fer peccat, poria fer eternitat qui no seria de la sua essencia e destruiria la granea de la sua eternitat, en lo qual destruiement montuplicaria malea en infinida extensitat e eternitat; lo qual montuplicament es impossible.

2. Questió c. d. e. Què es infinitat?

Infinitat es aquella cosa qui es singular en eternitat, e es aquella cosa qui es aytan gran en extensa bontat com en eternitat.

3. Questió d. e. f. La estensitat de Deu de que es?

Es la estensitat de Deu en eternitat de infinida bontat granea poder saviea volentat vertut gloria e veritat; e per asò Deus es

innocent e cascuna de les sues raons satisfà a l'altra de tota la sua totalitat.

4. Questió e. f. g. Per que es eviternitat?

Eviternitat es per so que sia ymage de eternitat, en la qual los sans de gloria pusquen contemplar la eternitat de Deu; e per asò en eternitat no à successió, quar si ó avia, no seria la contemplació en granea de bontat duració e los altres.

5. Questió f. g. h. Quanta es la pena dels dampnatz?

La pena dels dampnatz es aytan gran com es la granea de eviternitat en lur membrar entendre e desamar; quar la memoria de cascú membra pena eviternal e l'enteniment la entén e la volentat la desama, la qual volentat desama lo membrar e l'entendre, e la sua amativitat e desamabilitat, e la recolibilitat e entelligibilitat de eviternitat.

6. Questió g. h. i. Qual vocable es més temable?

Negún vocable no es tant temable com eternitat; quar la paraula en qui es nomenada eternitat representa a l'umà enteniment perdiment de gloria eternal e pena eternal, lo qual enteniment significa a la volentat eternal timibilitat cruciament e pena e vacuytat de granea, de bontat, de vertut e de fi, e los altres.

7. Questió h. i. k. Les ydees qui son en Deu, quant foren?

Les ydees qui son en Deu son Deu, e per asò foren e son e seran en eternitat, qui es Deu, e les semblances d'aquelles ydees foren en temps con lo mon fo creat segons successió de temps, estant les <unes> creatures en .j. temps e les altres en altre.

8. Questió c. i. k. Ans que-l mon fos, on estava la misericordia de Deu?

Deus es misericordia, e quar Deus es eternitat, estava la sua misericordia, ans que-l mon fos, en eternitat; mas quant no era home, ans que-l mon fos, no avia la misericordia subject en qui pogués estar perdonar, enaxí com enans que-l mon fos no era subject en qui pogués estar crear.

9. Questió c. e. k. Los corses dels dampnatz, còm poran durar en foc eternal?

Duració es aquella cosa per la qual duren bontat e granea de eviternitat; e per asò en la manera d'aquella duració duraran los corses dels dampnatz en eternitat, so es assaber, en eviternitat, per so que eviternitat sia ymage de eternal justicia.

10. Questió e. f. k. Còm Deus sia bo, ab que turmenta los dampnatz?

Turmenta Deus los dampnatz ab vacuytat de fi, lo qual no atenyen neguna de les partz de les quals los dampnatz son ajustatz e remanen aquelles partz buydes, axí com bonea qui no à en sí bonificar ni granea magnificar, e enaxí de les altres. Turmenta enquera enaxí Deus los dampnatz, ab compliment de contraries fins, axí com malea contra bonea e poquea contra granea, e enaxí de los altres, e quar la justicia de Deu es bona, es bo lo seu justificar e punir.

De la .ix.^a part

AQUESTA part es departida en dues partz. La primera part es de questions generals e les solucions d'aquelles, <e> es significada en les cambres. Segona part es de questions especials e està la solució d'aquelles en les cambres, <e> es significada la solució d'aquelles en les questions generals, e les cambres d'aquestes questions especials son aquelles metexes qui son de les questions generals.

¶ Son les cambres ordenades segons les regles e los .x. genres de les questions, e son en elles enplegadas les diffinicions dels comensamens d'esta art.

¶ En cascuna d'aquestes cambres son emplegadas .xx. responcions segons la doctrina que n'avem donada en la .vij.^a part de les questions de la taula.

De la primera part

QUESTIÓ b. c. f. Si bonea es tant plena de granea com saviea.

2. Q.^o b. c. g. Si granea es tan bona con volentat.

3. Q.^o b. d. f. Si eternitat es plena de bonea e de saviea.

4. Q.^o b. d. g. Si volentat ama més eternitat en sí metexa que-n bontat.

5. Q.^o b. e. f. Si poder està en lo mig de saviea e de bontat.

6. Q.^o b. e. g. Si bonea à tan gran poder con volentat.

7. Q.^o b. f. g. Si bonea saviea volentat son .j.^a cosa metexa.

8. Q.^o b. f. h. Si saviea à major vertut que bonea.

9. Q.^o b. g. h. Si la fi de bontat à tan gran vertut com la fi de volentat.

10. Q.^o b. f. i. Si veritat es tan lunny a falsetat en bontat com en saviea.

11. Q.^o b. g. i. Si volentat ama tant veritat com bontat.

12. Q.^o b. f. k. Si en bontat à tanta de gloria con en saviea.

13. Q.^o b. g. k. Si gloria es tant bonificable con amable.

14. Q.^o b. f. t. b. Si en bonea à tanta de clardat com en saviea.

15. Q.º b. g. t. b. Si volentat ama tant diferencia en bonea con en sí metexa.
16. Q.º b. f. t. c. Si en bonea e en saviea està concordansa.
17. Q.º b. g. t. c. Si concordansa es tant luyn a contrarietat en bontat com en volentat.
18. Q.º b. f. t. d. Si bontat es tan contraria a malea com saviea a ignorancia.
19. Q.º b. g. t. d. Si contrarietat es tan luyn a bontat com a volentat.
20. Q.º b. f. t. e. Si comensament comensa enans en saviea que-n bontat.
21. Q.º b. g. t. e. Si bontat es tan noble comensament com volentat.
22. Q.º b. f. t. f. Si mijà se cové tan be a bontat com a saviea.
23. Q.º b. g. t. f. Si volentat pot amar bontat sens mijà.
24. Q.º b. f. t. g. Si la fi de bontat es tan nobla com la fi de saviea.
25. Q.º b. g. t. g. Si bontat es fi de volentat.
26. Q.º b. f. t. h. Si saviea es major que bontat.
27. Q.º b. g. t. h. Si seria be que volentat fos major que bontat.
28. Q.º b. f. t. i. Si egualtat se cové tam be a bontat com a saviea.
29. Q.º b. g. t. i. Si egualtat està en bontat e en volentat.
30. Q.º b. f. t. k. Si bontat es tan luyn a menoritat com saviea.
31. Q.º b. g. t. k. Si bontat es més amable que menoritat.
32. QUESTIÓ c. d. f. Què es granea de eternitat e de saviea?
33. Q.º c. d. g. Què es granea de eternitat en volentat?
34. Q.º c. e. f. Què son saviea e poder en granea?
35. Q.º c. e. g. Què à poder en volentat e en granea?
36. Q.º c. f. g. Granea de saviea, què es en volentat?
37. Q.º c. g. h. Què à vertut en sí metexa de granea e de volentat?
38. Q.º c. f. h. Què à granea de saviea e de vertut?
39. Q.º c. f. i. Què verifica veritat en saviea e granea?
40. Q.º c. g. i. Què ama volentat en granea e veritat?
41. Q.º c. f. k. Què es granea de gloria en saviea?
42. Q.º c. g. k. Què es granea de volentat en gloria?
43. Q.º c. f. t. b. Què es granea de diferencia en saviea?
44. Q.º c. g. t. b. Què à volentat en granea e que à diferencia en volentat?
45. Q.º c. f. t. c. Què es concordansa de saviea en granea?
46. Q.º c. g. t. c. Què es concordansa de granea e de volentat?
47. Q.º c. f. t. d. Què es granea de contrarietat en saviea?
48. Q.º c. g. t. d. Què à contrarietat en poques de volentat?
49. Q.º c. f. t. e. Què comensa saviea de granea?
50. Q.º c. g. t. e. Què es comensament de volentat en granea?
51. Q.º c. f. t. f. Què es mijà de granea e de saviea?
52. Q.º c. g. t. f. Què à volentat en lo mig de granea?
53. Q.º c. f. t. g. Què es fi de saviea en granea?
54. Q.º c. g. t. g. Què à volentat en fi de granea?
55. Q.º c. f. t. h. Què es majoritat de granea e de saviea?
56. Q.º c. g. t. h. Què es majoritat de granea en volentat?
57. Q.º c. f. t. i. Què es egualtat de saviea e de granea?
58. Q.º c. g. t. i. Què es egualtat de saviea en volentat?
59. Q.º c. f. t. k. Què es menor concordansa de saviea e de granea?
60. Q.º c. g. t. k. Què es menoritat de volentat en granea?

61. QUESTIÓ d. e. f. De qui son eternitat poder e saviea?
62. Q.º d. e. g. Poder de eternitat e de volentat, de qui es?
63. Q.º d. f. g. Saviea e volentat, de qui son en eternitat?
64. Q.º d. g. h. De que es la vertut que volentat à en eternitat?
65. Q.º d. f. h. Vertut de eternitat, de qui es en saviea?
66. Q.º d. f. i. Saviea, de que verifica eternitat?
67. Q.º d. g. i. De que volentat es verificada en eternitat?
68. Q.º d. f. k. De que eternitat à gloria en saviea?

69. Q.º d. g. k. De que eternitat abasta a gloria?
70. Q.º d. f. t. b. La confusió de duració e de saviea, de que es?
71. Q.º d. g. t. b. De que enlumina eternitat volentat?
72. Q.º d. f. t. c. La concordansa qui es de eternitat e de saviea, de qui es?
73. Q.º d. g. t. c. De que volentat satisfà à eternitat?
74. Q.º d. f. t. d. De qui es saviea en eternitat?
75. Q.º d. g. t. d. De que volentat complex eternitat?
76. Q.º d. f. t. e. De que eternitat comensa saviea?
77. Q.º d. g. t. e. De que volentat comensa duració d'amar?
78. Q.º d. f. t. f. De que dura lo mijà de saviea?
79. Q.º d. g. t. f. En eternitat, de que es lo mijà de volentat?
80. Q.º d. f. t. g. La fi de eternitat de qui es?
81. Q.º d. g. t. g. Volentat, de que à repòs en eternitat?
82. Q.º d. f. t. h. De qui es majoritat de saviea e duració?
83. Q.º d. g. t. h. De que volentat satisfà a eternitat?
84. Q.º d. f. t. i. De que es egualtat en eternitat en saviea?
85. Q.º d. g. t. i. De que egualtat satisfà a eternitat e a saviea?
86. Q.º d. f. t. k. De que menoritat menorifica duració e saviea?
87. Q.º d. g. t. k. De que es minoritat en duració <e> en volentat?
88. QUESTIÓ e. f. g. Per que poder està en saviea e en volentat?
89. Q.º e. g. h. Per que poder à vertut en amar?
90. Q.º e. f. h. Per que saviea à poder e vertut?
91. Q.º e. f. i. Per que poder mou saviea a veritat?
92. Q.º e. g. i. Per que poder mou volentat a desamar veritat?
93. Q.º e. f. k. Per que poder es de saviea e de gloria?
94. Q.º e. g. k. Per que volentat ama poder e gloria?
95. Q.º e. f. t. b. Per que poder està en saviea e saviea en poder?
96. Q.º e. g. t. b. Per que poder està en diferencia en volentat?
97. Q.º e. f. t. c. Per que poder e saviea an concordansa?
98. Q.º e. g. t. c. Per que concordansa concorda volentat e poder?
99. Q.º e. f. t. d. Per que contrarietat pot contra saviea?
100. Q.º e. g. t. d. Per que volentat à poder contra contrarietat?
101. Q.º e. f. t. e. Per que poder es comensament de saviea?
102. Q.º e. g. t. e. Per que poder comensa de volentat?
103. Q.º e. f. t. f. Per que mijà està en poder <e> en saviea?
104. Q.º e. g. t. f. Per que poder à mijà en volentat?
105. Q.º e. f. t. g. Per que saviea à repòs en poder?
106. Q.º e. g. t. g. Per que poder es fi de volentat?
107. Q.º e. f. t. h. Per que poder es major en saviea que en ignorancia?
108. Q.º e. g. t. h. Per que volentat ama major poder?
109. Q.º e. f. t. i. Per que egualtat està en poder e en saviea?
110. Q.º e. g. t. i. Per que volentat ama egualtat en poder?
111. Q.º e. f. t. k. Per que menoritat mortifica saviea e poder?
112. Q.º e. g. t. k. Per que volentat desama menoritat en poder?
113. QUESTIÓ f. g. h. Quanta vertut està en saviea e en volentat?
114. Q.º f. g. i. Quanta veritat sab saviea en volentat?
115. Q.º f. g. k. Quanta gloria ama volentat en saviea?
116. Q.º f. g. t. b. Diferencia de saviea e de volentat, quanta es?
117. Q.º f. g. t. c. Quanta concordansa à saviea en volentat?
118. Q.º f. g. t. d. Quanta contrarietat à saviea en volentat?
119. Q.º f. g. t. e. Quans son los comensaments de saviea e de volentat?
120. Q.º f. g. t. f. Lo mijà que saviea sab en volentat, quant es bo?
121. Q.º f. g. t. g. Quantes fins an saviea e volentat?

122. Q.º f. g. t. h. Quanta es majoritat de saviea e de volentat?
123. Q.º f. g. t. i. Egualtat de saviea e de volentat, quanta es?
124. Q.º f. g. t. k. Menoritat de saviea e de volentat, quanta es?
125. QUESTIÓ g. h. i. Qual volentat es vertut e veritat?
126. Q.º g. h. k. Qual volentat es gloria de vertut?
127. Q.º g. h. t. b. En qual volentat e vertut està diferencia?
128. Q.º g. h. t. c. Qual vertut à tan gran concordansa com volentat?
129. Q.º g. h. t. d. Qual contrarietat es contra vertut de volentat?
130. Q.º g. h. t. e. Qual vertut es comensament de volentat?
131. Q.º g. h. t. f. Qual vertut està en lo mig de volentat?
132. Q.º g. h. t. g. Qual fi ama volentat en vertut?
133. Q.º g. h. t. h. Qual volentat à major vertut?
134. Q.º g. h. t. i. En qual vertut à tan gran egualtat com en volentat?
135. Q.º g. h. t. k. Qual volentat es pus luyn a menoritat e a vici?
136. QUESTIÓ h. i. k. Quant es veritat sens gloria e vertut?
137. Q.º h. i. t. b. Quant està diferencia en veritat e vertut?
138. Q.º h. i. t. c. Veritat e vertut, quant an concordansa?
139. Q.º h. i. t. d. Veritat e vertut, quant an contrarietat?
140. Q.º h. i. t. e. Quant comensa vertut de veritat?
141. Q.º h. i. t. f. Lo mijà de veritat, quant dura en vertut?
142. Q.º h. i. t. g. La fi de vertut, quant dura en veritat?
143. Q.º h. i. t. h. Veritat, quant es major que vertut?
144. Q.º h. i. t. i. Quant son eguals veritat e vertut?
145. Q.º h. i. t. k. Veritat, quant està en menor vertut?
146. QUESTIÓ i. k. t. b. Diferencia de veritat e de gloria, hon està?
147. Q.º i. k. t. c. On està concordansa de veritat e de gloria?
148. Q.º i. k. t. d. On estan pena e falsedat?
149. Q.º i. k. t. e. Gloria de veritat, on comensa?
150. Q.º i. k. t. f. On està veritat en gloria?
151. Q.º i. k. t. g. La fi de gloria e de veritat, on es?
152. Q.º i. k. t. h. On es majoritat de veritat e de gloria?
153. Q.º i. k. t. i. On es egualtat de veritat e de gloria?
154. Q.º i. k. t. k. Menoritat de gloria e de veritat, on està?
155. QUESTIÓ k. t. b. c. Diferencia e concordansa, còm estan en gloria?
156. Q.º k. t. b. d. Diferencia, còm està en gloria sens contrarietat?
157. Q.º k. t. b. e. Diferencia, còm comensa en gloria?
158. Q.º k. t. b. f. Lo mijà de gloria, còm està en diferencia?
159. Q.º k. t. b. g. Còm es diferencia fi de gloria?
160. Q.º k. t. b. h. Còm està gloria en major diferencia?
161. Q.º k. t. b. i. Còm està diferencia en egualtat de gloria?
162. Q.º k. t. b. k. Còm està gloria en menor diferencia?
163. QUESTIÓ k. t. b. c. Ab que gloria està en diferencia?
164. Q.º k. t. b. d. Ab que contrarietat està contra gloria?
165. Q.º k. t. b. e. Ab que comensament comensa en gloria de comensament?
166. Q.º k. t. b. f. Ab que gloria està en diferencia?
167. Q.º k. t. b. g. Ab que diferencia està en fi en gloria?
168. Q.º k. t. b. h. Ab que diferencia està en major gloria?
169. Q.º k. t. b. i. Ab que egualtat està en gloria?
170. Q.º k. t. b. k. Ab que gloria tramet defore la sua desenblansa?

De la segona part e de la derera

EN aquesta part es donada pràctica de questions especials qui per semblans cambres de les questions generals es significada lur solució; e enaxí com es donada solució d'aquestes questions, pot esser donada de questions pelegrines, formant e feent semblans cambres d'aquestes.

¶ En aquestes questions donam doctrina a soure altres questions en .ix. maneres, so es a saber: questions de Deu, d'àngels, dels corsos celestials, d'ànima, de ymaginació, de sensitiva, de vejetativa, d'elementativa, d'estrumentació; e a aquestz .ix. subjectz de questions poden esser aplicades totes altres questions.

1. QUESTIÓ b. c. f. Si Deus à tan gran bonificar com entendre.
2. Q.º b. c. g. Si àngel à tan gran bontat com volentat.
3. Q.º b. d. f. Si-l firmament es animat de motivitat e mobilitat.
4. Q.º b. d. g. Si ànima ama més la sua bontat que la sua duració.
5. Q.º b. e. f. Si en ymaginació està essencial ymaginar.
6. Q.º b. e. g. Si la sensitiva à tan gran poder per appetit natural com per bontat natural.
7. Q.º b. f. g. Si l'appetit natural del vegetable es tan bo con lo seu estint natural.
8. Q.º b. f. h. Si les bonees dels elemens son de .j.ª general bontat essencial, e assò metex de lus vertuts, si son de .j.ª general vertut.
9. Q.º b. g. h. En l'art mecànica, qual de les .iij. figures à major vertut, les quals figures son sercle quadrangle e triangle?
10. Q.º b. f. i. Si Deus sap tanta de veritat en la sua bontat com en la sua saviea.
11. Q.º b. g. i. Si àngel ama tant la bontat de Deu com la volentat de Deu.
12. Q.º b. f. k. Si lo foc à tan bo estint e tam bona delectació per en Saturnus com per en Júpiter.
13. Q.º b. g. k. Si ànima à tan bona gloria en amar com en entendre.
14. Q.º b. f. t. b. Si ymaginació es forma en saviea.
15. Q.º b. g. t. b. Si la sensitiva està forma sotz la volentat del home.
16. Q.º b. f. t. c. Si l'estint natural de vejetació està forma sots ànima racional.
17. Q.º b. g. t. c. Si la terra umefacta pot humificar.
18. Q.º b. f. t. d. Si gramàtica es tant necessaria com lògica.
19. Q.º b. g. t. d. Si Deus es tan luyn a contrarietat e tant per bontat com per volentat.
20. Q.º b. f. t. e. Si àngel comensa son entendre de bontat.
21. Q.º b. g. t. e. Si Aries es tam bo comensament com Saturnus.
22. Q.º b. f. t. f. Si en ànima racional à tan natural bonificar com entendre.
23. Q.º b. g. t. f. Si la ymaginativa e la sencitiva son engenrades o creades.
24. Q.º b. f. t. g. Si la fi de la terra es pus bona en la talpa que en home.
25. Q.º b. g. t. g. Si la fi de la vejetativa es de la fi de la sencitiva.
26. Q.º b. f. t. h. Si calor à major bontat que la humiditat.
27. Q.º b. g. t. h. Si en rectòrica volentat à major vertut que bontat.
28. Q.º b. f. t. i. Si en Deu egualtat se cové també a bontat con a saviea.
29. Q.º b. g. t. i. Si en àngel bontat e volentat son eguals.
30. Q.º b. f. t. k. Si la terra es tan luyn a menoritat per en Jèmini con per en Taurus.
31. Q.º b. g. t. k. Si ànima ha tan gran memoria com volentat.

32. QUESTIÓ c. d. f. Què es granea de ymaginació?
33. Q.º c. d. g. Què es granea de sentir?
34. Q.º c. e. f. Què es poder de vejetar en granea?
35. Q.º c. f. g. Què à en Càncer en lo foc?
36. Q.º c. f. g. Què es musica en lo music?
37. Q.º c. g. h. Què à Deus en sí metex?
38. Q.º c. f. h. Què à Deus en àngel?
39. Q.º c. f. i. Què fa Saturnus en Aries?
40. Q.º c. g. i. Què ama ànima en veritat?
41. Q.º c. f. k. Què es delectació de ymaginació?
42. Q.º c. g. k. Què es delectació de sentir?
43. Q.º c. f. t. b. Què es granea de vejetació?
44. Q.º c. g. t. b. Què es appetit d'element?

45. Q.º c. f. t. c. Què es subject de jeometria?
46. Q.º c. g. t. c. Concordansa, què es en Deu?
47. Q.º c. f. t. d. Contrarietat, què es en àngel?
48. Q.º c. g. t. d. Què es contrarietat en lo Sol e en Taurus?
49. Q.º c. f. t. e. Què comensa ànima en sí metexa?
50. Q.º c. g. t. e. Enteniment conjunct, què comensa en ymajenació?
51. Q.º c. f. t. f. Què es mijà de veer e de oir?
52. Q.º c. g. t. f. Què es mijà de vejetar e sentir?
53. Q.º c. f. t. g. Què es la fi d'escalfant?
54. Q.º c. g. t. g. Què es la fi d'arismètica?
55. Q.º c. f. t. h. Què es aquella majoritat per la qual Deus es major que tot lo mon?
56. Q.º c. g. t. h. Què es majoritat en àngel?
57. Q.º c. f. t. i. Què à lo sol en lo foc?
58. Q.º c. g. t. i. Què à ànima en granea?
59. Q.º c. f. t. k. Què à ymaginació en menoritat?
60. Q.º c. g. t. k. Què es menoritat de gustar?
61. QUESTIÓ d. e. f. De qui es vejetar?
62. Q.º d. e. g. Aygua calda, de qui es?
63. Q.º d. f. g. Los comensamens d'estrologia, de que son?
64. Q.º d. g. h. De que es Deus en ànima de home?
65. Q.º d. f. h. De que es moviment d'àngel?
66. Q.º d. e. i. L'ànima del firmament, de que es?
67. Q.º d. g. i. De que viu entendre e amar?
68. Q.º d. f. k. De que es ymajenar?
69. Q.º d. g. k. De que sensitiu abasta a sentir?
70. Q.º d. f. t. b. De qui es diferencia en vejetació?
71. Q.º d. g. t. b. De que inlumina lo sol la terra?
72. Q.º d. f. t. c. De qui es filosofia?
73. Q.º d. g. t. c. De que Deus satisfà a sí metex?
74. Q.º d. f. t. d. L'entendre del demoni, de qui es?
75. Q.º d. g. t. d. De qui es la cara del cel?
76. Q.º d. f. t. e. De que ànima comensa son entendre?
77. Q.º d. g. t. e. De que lo rossinyol comensa son ymagenar?
78. Q.º d. f. t. f. De que dura sentir?
79. Q.º d. g. t. f. De que viu vejetar?
80. Q.º d. f. t. g. De que dura escalfar?
81. Q.º d. g. t. h. De qui es jugje?
82. Q.º d. f. t. i. Eguultat en Deu, què es?
83. Q.º d. g. t. i. De que es peccat en lo demoni?
84. Q.º d. f. t. k. La clardat d'en Venus, de qui es?
85. Q.º d. g. t. k. L'ànima del home peccador, de qui es?
86. QUESTIÓ e. f. g. Per que ymajenació à poder?
87. Q.º e. g. h. Per que la salamandra viu en lo foc?
88. Q.º e. f. h. Per que riubarber à poder contra còlera?
89. Q.º e. f. i. Per que lo foc mou l'aygua?
90. Q.º e. g. i. Per que es metje?
91. Q.º e. f. k. Per que Deus entén sí metex e entén tot quant es?
92. Q.º e. g. k. Per que es àngel?
93. Q.º e. f. t. b. Lo firmament, per que-s mou?
94. Q.º e. g. t. b. Per que en poder d'ànima està diferencia?
95. Q.º e. f. t. c. Per que entendre e ymajenar an concordansa?
96. Q.º e. g. t. c. Per que veer e oir an concordansa?
97. Q.º e. f. t. d. Com la poma sia dolça, per que à sensibilitat d'amargor?

98. Q.º e. g. t. d. Per que l'aygua refreda el foc?
 99. Q.º e. f. t. e. Per que peccat es comensable?
 100. Q.º e. g. t. e. Per que Deus es comensament?
 101. Q.º e. f. t. f. Per que peccà àngel?
 102. Q.º e. g. t. f. Per que lo Sol està en lo mig d'en Saturnus e de la Luna?
 103. Q.º e. f. t. g. Per que ànima à repòs en entendre?
 104. Q.º e. g. t. g. Per que ymaginació es d'ànima racional?
 105. Q.º e. f. t. h. Per que lo foc à major moviment en sentir que l'aygua?
 106. Q.º e. g. t. h. Per que lo Sol à major poder en la planta que la Luna?
 107. Q.º e. f. t. i. Per que egualtat està en los elemens simples?
 108. Q.º e. g. t. i. Per que les tenalles e-l martell no son eguals en lo clau?
 109. Q.º e. f. t. k. Per que Deus es aytan poderós per entendre com per enteniment?
 110. Q.º e. g. t. k. Per que à poder lo demoni?

111. QUESTIÓ f. g. h. Quanta vertut à lo Sol en la Luna?
 112. Q.º f. g. i. Les potencies de l'ànima, quantes son?
 113. Q.º f. g. k. Ymagenació, quanta es en entendre?
 114. Q.º f. g. t. b. Diferencia, quanta es en sentir?
 115. Q.º f. g. t. c. Quanta es la concordansa de ymajenar e sentir?
 116. Q.º f. g. t. d. Quanta fredor à en l'aygua escalfada?
 117. Q.º f. g. t. e. Yra, quanta es en lo comensament?
 118. Q.º f. g. t. f. Quant es Deus en humà entendre?
 119. Q.º f. g. t. h. Quant es .j. àngel major que altre?
 120. Q.º f. g. t. i. La semblansa de la terra, quanta es en la Luna?
 121. Q.º f. g. t. k. La quantitat de peccat, quanta es en la ànima?

122. QUESTIÓ g. h. i. Qual vertut à ymaginació en amar?
 123. Q.º g. h. k. Qual seyn à major vertut en sentir?
 124. Q.º g. h. t. b. Qual vejetació à major apetit?
 125. Q.º g. h. t. c. En qual element à major concordansa?
 126. Q.º g. h. t. d. Qual contrarietat à vertut en l'espaa?
 127. Q.º g. h. t. e. Qual comensament es de Deu?
 128. Q.º g. h. t. f. Qual vertut à àngel per la qual meresca gloria?
 129. Q.º g. h. t. g. Qual vertut à major lo Sol en pujant e qual en devallant?
 130. Q.º g. h. t. h. Qual ànima à major vertut?
 131. Q.º g. h. t. i. En qual ymaginació son eguals ymaginatiu ymaginable?
 132. Q.º g. h. t. k. Qual à menor vertut, sensitiu o sensible?

133. QUESTIÓ h. i. k. Quant es vejetat convertit en sensat?
 134. Q.º h. i. t. b. Quant es lo foc vejetat?
 135. Q.º h. i. t. c. Qual fo enans, o les tenalles o-l martell?
 136. Q.º h. i. t. d. Quant fo creatura contra creador?
 137. Q.º h. i. t. e. Quant comensà àngel peccat?
 138. Q.º h. i. t. f. Quant sessarà lo moviment del firmament?
 139. Q.º h. i. t. g. Anima benahuyrada, quant atenyerà la sua fi?
 140. Q.º h. i. t. h. Ymaginació, quant es major que sí metexa?
 141. Q.º h. i. t. i. Sencitiu sensible sentir, quant seran eguals?
 142. Q.º h. i. t. k. La vejetativa, en qual temps à menor vertut?

143. QUESTIÓ i. k. t. b. Diferencia del element vejetat, on està?
 144. Q.º i. k. t. c. Concordansa de cavayl e de cavaller, on està?
 145. Q.º i. k. t. d. On es la gloria de Deu?
 146. Q.º i. k. t. e. Peccat, en qual part del àngel comensà?
 147. Q.º i. k. t. f. On està lo firmament?
 148. Q.º i. k. t. g. En qual part de la ànima peccadora per mentir està falsat?

149. Q.º i. k. t. h. On està major ymaginació?
150. Q.º i. k. t. i. La vesibilitat de la pera e la amargositat del sucre on estan?
151. Q.º i. k. t. k. Vejetabilitat, on està en la planta?
152. QUESTIÓ k. t. b. c. La diferencia del foc e de l'aygua, còm està en concordansa?
153. Q.º k. t. b. d. La diferencia de comprar e de vendre, còm està en contrarietat?
154. Q.º k. t. b. e. Diferencia de creador e de creatura, còm està en creació?
155. Q.º k. t. b. f. Diferencia e mijà, còm estan en gloria d'àngel?
156. Q.º k. t. b. g. La diferencia del Sol e de la Luna, còm està en la espera del foc?
157. Q.º k. t. b. h. Major diferencia, còm està en gloria d'ànima?
158. Q.º k. t. b. i. Egualtat de ymaginació, còm està en diferencia?
159. Q.º k. t. b. k. Anima racional, còm mou la vejetativa?
160. QUESTIÓ k. t. b. c. En la vejetativa, ab que los uns elemens estan en los altres?
161. Q.º k. t. b. d. Ab que calor e secor son contraris?
162. Q.º k. t. b. e. Ab que lo macànic comensa ymaginar?
163. Q.º k. t. b. f. Ab que Deus mou lo firmament?
164. Q.º k. t. b. g. Ab que àngel à gloria en Deu?
165. Q.º k. t. b. h. Ab que la Luna mou la mar de ponent?
166. Q.º k. t. b. i. Ab que ànima à gloria?
167. Q.º k. t. b. k. Ab que ymaginar mou sentir?

De la abituació d'esta art

SOTZ breus paraules donam doctrina d'abituat esta sciencia, la qual es departida en .v. distincions: primera distinció es de figures, segona es de diffinicions e de la esplanació dels comensamens d'esta sciencia, tersa es de regles, quarta es de la taula, quinta es de questions.

¶ Primera distinció se conté en .iiij.e figures: la primera figura es de .ix. letres, e es la sua doctrina posar .j.^a letra en altra circularment; la segona figura es de .iiij. triangles, e es la sua doctrina mesclar .j. triangle en altre ab les especies qui son escrites sobre els angles dels triangles, e metre aquells triangles en la primera figura afirmant o negant per convenient o inconvenient; la tersa figura es composta de les dues: es la sua doctrina tocar les unes letres ab les altres, reebent los significatz d'aquelles letres, e aplicar aquells significatz a prepòsit; asò metex se seguex de la quarta figura, movent los cercles e montiplicant les cambres.

¶ La segona distinció es de .xviiij. comensamens e cascú comensament à sa diffinició, e es la sua doctrina aplicar aquella diffinició a prepòsit, afirmant o negant, conservant aquella diffinició e la natura dels comensamens.

¶ Tersa distinció es de les .x. regles generals: es la sua doctrina mesclar les unes regles ab les altres e mesclar aquelles ab los comensamens, e formar los .x. genres de questions conservant les regles, afirmant o negant per convenient o inconvenient.

¶ Quarta distinció es de la taula, e es la sua doctrina aplicar los térmens de la questió a les .iiij. letres sobiranes, qui-s contenen en cascuna de les partz de la taula, e muntiplicar e dirivar les altres cambres sotiranes qui son de .iiij.e letres, e reebent los significatz d'aquelles letres per possibilitat o impossibilitat.

¶ Quinta distinció es de questions, e aquesta distinció es departida en .ix. partz: en la primera part significa la pràctica de la segona figura; en la tersa part significa la pràctica de la tersa figura; en la quarta dona doctrina de la quarta figura; en la quinta part significa la pràctica dels comensamens; e en la sexta part mostra la pràctica de les .x. regles; e en la .vij.^a part significa la pràctica de la taula en .x. questions generals aplicades a eternitat; en la .viii.^a part se dona doctrina com hom sapia soure unes questions per altres, axí com soure questions per les questions de la primera figura e per les questions de la segona figura, e enaxí per orde tro a les questions qui son soltes en la taula. La .ix.^a part es departida en dues partz: primera part es de questions generals, e aparen lurs solucions en les cambres; segona part es de questions especials e aparen lurs solucions en les cambres.

De la fi d'esta art

FENIDA es aquesta art per gracia e per ajuda de nostre Senyor Deus, la qual art es molt profitable a exalsar l'enteniment sobre

les altres sciencies per so cor es de comensamens generals. Per aquesta art poden esser destruydes infidelitatz e sismàtics, e pot esser multiplicada devoció a contemplar e amar nostre Senyor Deus, en la guarda del qual comanam esta sciencia que ell la deya montiplicar e guardar e a mals homens envejoses defendre. Enquara, comanam esta sciencia en custodia dels àngels e dels sans de gloria, gloriejatz en la gloria de Deu.

¶ Comensada fo esta sciencia en mar, en lo port de Tunisio, mijant setembre en l'ayn de l'Encarnació .M. .CC. .XC. iij., e fo fenida en aquell ayn metex en les octaves de Epifania, in civitate Neapolis, a honor de nostre Senyor Deus e de nostra dona Sancta Maria.

A M E N

<Suplement>

De les condicions del primer coronel de la taula

1. b. c. d. Aquella bonea qui es eternal es gran. Item, aquella granea qui es eternal es bona. Item, aquella eternitat qui es bona es gran.
2. b. c. t. b. Bonea qui à natural diferencia de bonificatiu bonificable bonificar, es gran. Item, aquella granea qui à natural diferencia de magnificatiu magnificable magnificar, es bona. Item, aquella diferencia qui es bona es gran.
3. b. c. t. c. Bonea qui no à natural concordansa no es gran. Item, granea qui no à natural concordansa no es bona. Item, concordansa qui no es bona no es gran.
4. b. c. t. d. Bonea qui à natural contrarietat no es gran. Item, granea qui à natural contrarietat no es bona. Item, contrarietat gran es mala.
5. b. d. t. b. En Deu diferencia de bonea e eternitat no poria esser bona. Item, eternal diferencia de moltes bonees no pot esser. Item, diferencia de eternal bonificatiu bonificable e bonificar es bona.
6. b. d. t. c. Eternal concordansa de eternant eternable eternar es bona. Item, eternal concordansa de concordatiu concordable concordar es bona. Item, concordansa de bonea e eternitat es bona e gran.
7. b. d. t. d. Contrarietat de bonea e eternitat no pot esser. Item, eternal contrarietat de bonificatiu bonificable bonificar no pot esser. Item, contrarietat eternal no pot esser bona.
8. b. t. b. c. Diferencia es bona ab concordansa. Item, concordansa en diferencia es bona. Item, en neguna bonea pot esser concordansa sens diferencia.
9. b. t. b. d. Diferencia ab contrarietat no es bona. Item, diferencia de bonea e contrarietat es mala. Item, bonificatiu bonificable bonificar no poden esser .j.^a especia de bonea ab contrarietat.
10. b. t. c. d. En bonea no pot esser concordansa ab contrarietat. Item, contrarietat qui en bonea destrúu concordansa es mala. Item, en concordansa à més de bonea que de contrarietat.
11. c. d. t. b. Diferencia en eternitat es gran. Item, diferencia en granea dura. Item, diferencia de eternant eternable eternar es gran.
12. c. d. t. c. Concordansa de granea en eternitat dura. Item, concordansa de eternitat es gran. Item, granea de concordansa dura.
13. c. d. t. d. Granea e eternitat no poden esser en contrarietat. Item, contrarietat de granea no es eternal. Item, granea mils se cové a eternitat que a contrarietat.
14. c. t. b. c. Diferencia e concordansa son grans. Item, granea mils se cové ab diferencia que ab contrarietat. Item, diferencia de concordant concordable concordar es gran.
15. c. t. b. d. Contrarietat en diferencia no es gran. Item, no pot esser contrarietat en granea sens diferencia. Item, granea e contrarietat son diferens.
16. c. t. c. d. De contrarietat no-n cab tanta en granea com de concordansa. Item, granea s'à a contrariar per concordar. Item, neguna granea s'à tant a contrariar com a concordar.
17. d. t. b. c. En eternitat no pot esser concordansa sens diferencia. Item, diferenciatiu diferenciable diferenciar dura. Item, concordansa de eternitat e diferencia per essencia no pot esser.
18. d. t. b. d. Diferencia de eternitat e contrarietat no pot esser. Item, diferencia no pot esser en eternitat ab contrarietat. Item, contrarietat en diferencia no pot esser eternal.

19. d. t. c. d. Concordansa e contrarietat no poden esser eternals. Item, concordansa no pot esser en eternitat ab contrarietat. Item, contrarietat no pot tant durar com concordansa.

20. t. b. c. d. Diferencia mils se cové ab concordansa que ab contrarietat. Item, concordansa es prop a diferencia e luyn a contrarietat. Item, concordansa e contrarietat sens diferencia no poden esser contraries.

¶ Nota. Aquestes .xx. cambres son per la taula ordenades.

De les condicions del primer coronel de la tersa figura.

1. b. c. Bonea on aja differens e concordans coses es gran. Item, bona cosa es a granea que aja en sí metexa differens coses concordans. Item, bonea e granea sens diferencia no poden esser concordans. Item, concordansa sens diferencia no pot esser bona ni gran.

2. b. d. Diferencia ab contrarietat no pot esser en eternal bontat. Item, diferencia ab contrarietat no cab en eternal bonificant bonificar bonificat. Item, bonificar e eternar no poden esser en diferenciar e contrariar. Item, a eternar està pus luyn contrariar que diferenciar a bontat.

3. b. e. Poder qui pot de bontat comensar ab diferenciar es bo. Item, bona cosa es a poder comensar e diferenciar be. Item, poder no pot esser fet de bontat sens comensar e diferenciar. Item, mala cosa es a poder com no pot en bontat comensar diferencia de bonificant bonificat e bonificar.

4. b. f. No pot esser bonea sabuda ab miyà sens diferencia de bonificant e bonificat e bonificar. Item, aytan be-s cové en bonea bonificar different de bonificat e bonificant com en saviea entendre d'entenent e entès.

5. b. g. Sens diferencia de bonificant bonificat e bonificar no pot esser fin d'amant amat e amar, differens amant amat e amar. Item, en volentat es amable fi bona de differens amant amat e amar. Item, aytan be-s cové a bonea, segons fi, diferencia de bonificant bonificat bonificar com en volentat d'amant amat e amar. Item, bonea e volentat sens diferencia no-s poden aver a fi.

6. b. h. Bona vertut ab diferencia es major. Item, vertut sens diferencia no pot aver major bontat. Item, aquella bontat qui ab vertut à diferencia de bonificatiu bonificable bonificar es major. Item, en negún temps bonea no pot esser major que altra sens vertut e diferencia.

7. b. i. En bonea on à egualtat distincta de bonificatiu bonificable bonificar à veritat. Item, bonea e veritat sens diferencia no poden aver egualtat. Item, en veritat no pot esser bona egualtat sens diferencia. Item, diferencia de bonea e veritat per essencia no pot esser equal.

8. b. k. Bonea ab diferencia gloriosa es luyn a menoritat. Item, bonea sens diferencia gloriosa es menor. Item, ab bona gloria diferencia no està menor. Item, més val gloria ab diferencia en bontat que ab menoritat.